

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra filmových studií

Bakalářská práce

Zuzana Černá

Poválečná „očista“ v české kinematografii 1945-1946

Postwar purge of czech cinematography in 1945-1946

Praha 2015

Vedoucí práce: doc. PhDr. Ivan Klimeš

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce doc. PhDr. Ivanu Klimešovi za odborné vedení, cenné rady a připomínky a Mgr. MgA. Tereze Czesany Dvořákové, Ph.D. za nasměrování a pomoc při zpřístupnění klíčových archivních fondů, bez kterých by se práce neobešla. Mé poděkování patří také pracovníkům archivů, především Mgr. Tomáši Lachmanovi a PhDr. Marcele Týfové z NFA a Radku Slunečkovi z AHMP. Za laskavou konzultaci bych ráda poděkovala JUDr. Ivanu Davidovi, a díky patří rovněž Magdě Novotné za materiály k případu Josefa Střechy. Na závěr děkuji také své rodině, přátelům a Tomášovi za podporu a pochopení při psaní této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 6. srpna 2015

.....
Zuzana Černá

Klíčová slova

disciplinární rada; film; kinematografie; poválečná očista; Svaz českých filmových pracovníků; třetí republika; znárodnění kinematografie

Key words

Disciplinary Board; film; cinematography; postwar purge; Union of Czech film workers; third republic; nationalisation of cinematography

Abstrakt

Práce pojednává o procesu očisty ve filmovém oboru po druhé světové válce, kterou v letech 1945-1946 prováděla disciplinární rada Svazu českých filmových pracovníků. Ještě před ustavením retribučních dekretů vznikly v rámci mnoha odvětví veřejného života revoluční denacifikační komise, jež bez jakéhokoliv právního podkladu soudily pracovníky spolupracující s okupanty. Film, jakožto veřejností velmi sledované médium, tímto procesem také prošel a to pod dohledem nového vedení kinematografie, jehož hlavním zájmem bylo znárodnění oboru. Cílem práce je objasnit koho a za jakých podmínek komise soudila, jakým způsobem rozhodovala a kdo v ní působil a naznačit, jak ovlivnila další směřování poválečné československé kinematografie.

Abstract

This thesis concerns the process of Postwar purge, a purge which was being carried out by the Disciplinary Board of the Union of Czech film workers, in film industry after the Second World War. Even before establishing the Retribution Decrees, revolutionary denazification commissions came into being in many areas of public life. These commissions tried workers co-operating with invaders with absolutely no legal basis. The film industry, a kind of mass media which was on the front burner, also underwent this process under the supervision of a new cinematography leadership. The new leadership's aim was to nationalise the film branch. The aim of this thesis is to make clear who was tried by the commission and under what conditions, how the commission arbitrated and who were its members. Another goal is to imply how they influenced the next course of post-war Czechoslovak cinematography.

Obsah

ÚVOD.....	7
1. ZÁKLADNÍ HISTORICKÝ KONTEXT POVÁLEČNÉHO ČESKOSLOVENSKA.....	10
2. POVÁLEČNÁ „OČISTA“ A RETRIBUCE V ČESKÝCH ZEMÍCH.....	13
2.1 Velký retribuční dekret	13
2.2 Malý retribuční dekret	15
2.3 Očista veřejného života.....	16
2.3.1 Očista na poli české kultury	17
3. PŘEMĚNA KINEMATOGRAFIE PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE	21
3.1 Svaz českých filmových pracovníků	23
4. OČISTA VE FILMOVÉM OBORU	26
4.1 Disciplinární rada Svazu českých filmových pracovníků.....	27
4.1.1 Směrnice disciplinární rady	27
4.1.2 Členové disciplinární rady.....	29
4.1.3 Souzení filmoví pracovníci.....	38
4.2 Revisní komise.....	53
4.3 Výsledky filmové očisty	56
ZÁVĚR	59
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	61
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	62
PŘÍLOHA 1.: POKYNY ÚRO PRO OČISTU VE VEŘEJNÝCH PODNICÍCH.....	I
PŘÍLOHA 2.: SMĚRNICE PRO ŘÍZENÍ PŘED DISCIPLINÁRNÍ RADOU.....	II
PŘÍLOHA 3.: TABULKA PŘÍPADŮ DISCIPLINÁRNÍ RADY SČFP	VII

ÚVOD

Tato práce se zabývá dosud neprobádanou očistou filmového oboru v letech 1945 a 1946, která byla prováděna Svazem českých filmových pracovníků. Jde o první instanci vyrovnávání se s lidmi, kteří za druhé světové války spolupracovali s okupanty. Po osvobození se s kolaboranty muselo vypořádat mnoho evropských zemí, v Československu k potrestání sloužily mimořádné lidové soudy a trestní nalézací komise národních výborů, jež vznikly na základě tzv. velkého a malého retribučního dekretu. Než se však tyto orgány v novém státě ustavily, vzaly spravedlnost do rukou organizace stojící na revolučních základech. Takřka ve všech odvětvích veřejného života působily očistné komise, ovládané závodními radami podniků a národními výbory, které ze svých řad bez jakéhokoliv právního podkladu vylučovaly pracovníky, jež se provinili proti národní cti. Vzhledem k minimálnímu časovému odstupu a horlivým zájmům nové garnitury probíhala tato řízení velmi chaoticky, nepřehledně a mezi opravdovými kolaboranty postihla často i nevinné lidi obviněné na základě pomluv a snahy o vyrovnání osobních účtů.

Očistný proces se přirozeně nevyhnul ani mediálně vděčnému a sledovanému filmovému oboru. Němci rádi využívali moderních barrandovských ateliérů, i jejich pracovníků, a ve filmu viděli značný propagandistický potenciál. Navzdory snahám okupantů výrazně omezit českou výrobu si domácí film udržel určitou autonomii a dodával divákům alespoň částečný pocit národní soudržnosti. O to více pak veřejnost požadovala potrestání známých jmen a tváří, které bylo možné spatřit i ve filmu německém a o jejichž činnosti se šířily za války i po ní často zkreslené a nepravdivé informace. Filmoví pracovníci, kteří se nyní snažili prosadit znárodnění kinematografie, ilegálně připravované v průběhu války, potažmo i před ní, pak nálady společnosti využívali k sesazení špiček bývalého filmového aparátu, neboť ty jejich zájmům překážely. Zestátněný film podle nich potřeboval novou, uměleckou tvář, nezkalenou komerční tvorbou a kapitalistickými praktikami minulých režimů.

Souzení filmařů, kteří se provinili proti národní cti, se ujala disciplinární rada Svazu českých filmových pracovníků. Cílem tohoto textu bude zmapovat, jakým způsobem tato komise pracovala, které případy posuzovala, kdo v jejích řadách zasedal a s jakou argumentací rozhodoval. Vzhledem k často nepodloženým informacím ve výpovědích svědků, částečné podjatosti rady i snaze obviněných zlehčit svá provinění není ovšem

v našich silách hodnotit skutečnou míru kolaborace jednotlivých pracovníků, kterou již dnes nikdo nemůže s jistotou soudit.

Struktura práce je rozčleněna do čtyř kapitol, z nichž první dvě se snaží téma zasadit do dobových souvislostí a kontextu národní očisty a retribučních řízení v Československu. Třetí kapitola už pojednává o filmu a zaměřuje se na historické okolnosti vývoje kinematografie v raně porevoluční době. Čtvrtý, nejrozsáhlejší oddíl, je pak věnován očištění české kinematografie. Popisuje směrnice a složení disciplinární rady a postup její práce doložený na konkrétních příkladech vybraných z jednotlivých případů. Dále kapitola zahrnuje i navazující orgán této rady, revisní komisi, a konečně shrnuje i výsledky očištění řízení. Práce se záměrně vyhýbá očištění kinematografie na slovenském území, přestože tam existovala obdobná disciplinární rada Svazu slovenských filmových pracovníků. Nicméně na základě odlišného politického pozadí válečného Slovenska by bylo třeba na ni nahlížet s jinými předpoklady a rozšířit historický kontext.

Informace v této práci vycházejí především ze studia primárních archivních pramenů, zejména z fondu Svazu českých filmových pracovníků v Národním filmovém archivu, ale bádání probíhalo i v Archivu hlavního města Prahy, Státním oblastním archivu a Všeodborovém archivu. Hutným zdrojem informací byl rovněž oficiální tiskový orgán Svazu českých filmových pracovníků, *Filmová práce*, jenž věnoval očištění kinematografie značný prostor. Přesto, že se podařilo nastřádat velké množství materiálu, kvůli neustálému putování spisů disciplinární rady, která je postupovala několika dalším orgánům, nebyla nalezená dokumentace bohužel kompletní. Z 269 případů projednávaných disciplinární radou se podařilo dohledat 217 jmen souzených pracovníků a u 161 z nich i částečnou, výjimečně snad i kompletní dokumentaci. Disciplinární rada nesoudila osoby německé příslušnosti, ale pomáhala s jejich vyšetřováním, v tomto případě známe 8 jmen z celkových 22 pracovníků. S dostupnými prameny bylo možné předsevzaté otázky zodpovědět, chybějící dokumenty by však jistě pomohly některé domněnky a pohled na disciplinární radu doplnit. Zkušenosti z výzkumu ukazují, že téměř každý jednotlivý případ dokázal odhalit nějakou novou informaci, proto práce nemůže a ani nechce být považována za naprosto komplexní a konečný obraz poválečné očisty.

Sekundární prameny, jimiž byly v první řadě odborné monografie, sloužily zejména k porozumění dobovému kontextu a zasazení získaných poznatků do souvislostí. Tématu poválečného stíhání kolaborantů z filmového oboru, především herců a režisérů, se věnuje také četné množství populárních knih, mnohé však sklouzávají k hledání senzace, často stojí na nepodložených či zkreslených svědectvích a nerozlišují mezi revoluční očištěním a

retribučními soudy. Ty z nich, které vycházejí z archivních výzkumů, však mnohdy posloužily při hledání stop a napověděly, kde by se dokumenty spojené s disciplinární radou mohly nacházet.

1. ZÁKLADNÍ HISTORICKÝ KONTEXT POVÁLEČNÉHO ČESKOSLOVENSKA

Po druhé světové válce nastává v Československu období tzv. třetí republiky, které trvá až do komunistického převratu v únoru 1948. Přestože jde o údobí velmi krátké, trvající necelé tři roky, můžeme v něm zaznamenat mnoho politických, ale i společenských a kulturních změn. Jelikož se práce zabývá především obdobím roku 1945 a začátkem roku 1946, omezí se tento přehled dobových událostí na vývoj Československa po druhé světové válce do prvních poválečných voleb, uskutečněných 26. května 1946.

Základní uspořádání a zásadní úkoly nové republiky stanovil tzv. Košický vládní program, schválený dne 5. dubna 1945 na již osvobozeném slovenském území, nicméně jeho obsah byl projednáván už v březnu 1945 v Moskvě.¹ Tento vládní program vytvořil základ pro nový mocenskopolitický a společenský vývoj poválečného Československa a jeho směřování k lidově demokratickému zřízení.² Novou vládou byla jmenována Národní fronta Čechů a Slováků a za určující linii zahraniční politiky osvobozeného státu bylo zvoleno spojení se Sovětským svazem, které mělo stát na dohodě z 12. prosince 1943 o „*vzájemné pomoci, přátelství a poválečné spolupráci*.“³ Staré orgány veřejné správy měly nahradit národní výbory, jež budou voleny lidem, a tím se vymezovat proti dřívějšímu byrokratickému státnímu aparátu. Vláda přislíbila, že „*bude svou politiku uskutečňovat přes národní výbory a plně se o ně opírat*.“⁴ Toto své předsevzetí také plnila, národní výbory hrály v obnovené republice opravdu důležitou roli. Kromě toho, že měly pravomoci správních i samosprávních úřadů,⁵ plnily také další funkce, jako zajišťování osídlování pohraničí, udělování potvrzení o národní spolehlivosti, a zastávaly také klíčovou úlohu při retribučních řízeních.⁶ Mimo další

¹ Jan Kuklík a kol., *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde 2009, s. 11.

² Tamtéž, s. 13.

³ Vláda Československé republiky: Program československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků přijatý 5. dubna 1945 v Košicích, tzv. Košický vládní program. Dostupný na WWW: <http://www.svedomi.cz/dokdoby/1945_kosvlpr.htm > [cit. 27. 6. 2015].

⁴ Tamtéž.

⁵ Národní výbory fungovaly na třech úrovních: v obcích a městech místo obecní správy zastaly místní národní výbory (MNV), které byly podřízeny okresním národním výborům (ONV). Ve velkých městech se pak zřizovaly ještě ústřední národní výbory (ÚNV), na které dohlíželo ministerstvo vnitra. Tyto výbory často plnily i roli policejní a vystupovaly jako dozorcí veřejného pořádku. Předání moci nezkušeným lidem a fakt, že bezprostředně po válce byly výbory jediným správním orgánem v obcích, způsobilo, že mnohdy se jejich řízení vymklo kontrole a ignorovalo nařízení vlády, která proti nim v chaotické době jen těžko zasahovala. Viz Benjamin Frommer, *Národní očista: retribuční poválečném Československu*. Praha: Academia 2010, s. 78-79.

⁶ Utvoření národních výborů navrhoval rámcový dekret prezidenta republiky ze dne 4. prosince 1944 o národních výborech a Prozatímním Národním shromáždění, potvrzeny byly vládním nařízením č. 4/1945 Sb.

požadavky, jako např. vypořádání se s německou a maďarskou menšinou či znárodnění rozhodujících hospodářských odvětví, si nová vláda za svůj „nejvyšší odpovědný úkol“ vytyčila potrestání všech válečných zrádců a kolaborantů, což se zavázala „prováděti bez všech průtahů, bez kolísání a bez shovívavosti vůči komukoliv.“⁷

Do příjezdu nové vlády, vedené předsedou Zdeňkem Fierlingerem, se moci na českém území ujala Česká národní rada (ČNR), sestavená z představitelů domácího odboje. ČNR se oficiálně konstitovala 29. a 30. dubna 1945 a prezentovala se jako nejvyšší odbojový orgán Pražského povstání.⁸ Představy o možnosti podílet se na vedení obnoveného státu se však ČNR nevyplnily – pro námitky sovětských spojenců nakonec do vývoje Československa už výrazněji nezasáhla. Systém Národní fronty, v níž mohlo působit jen omezené množství politických stran,⁹ vyloučil jakoukoliv opozici, a tím značně omezil demokratické principy v zemi. Zatím je ale zcela neodstranil, jelikož politická soutěž v určitých mezích stále probíhala.¹⁰

Bezprostředně po osvobození započala vláda naplňovat body Košického vládního programu skrze prezidentské dekrety. Ty nejdůležitější řešily otázku československého občanství osob německé a maďarské národnosti, konfiskaci jejich majetku a jejich potrestání retribučními soudy, jež se však vztahovaly i na československé občany, kteří se provinili proti národní cti. Druhou významnou skupinou byly dekrety znárodnovací, postihující všechna klíčová odvětví národního hospodářství. V oblasti znárodnování vyvíjely velký tlak odbory v čele s Ústřední radou odborů (ÚRO), ovládanou zejména komunisty.¹¹ Všechny dekrety byly zpětně uznány (ratifikovány) za právoplatné zákony Prozatímním Národním

z 5. května 1945. Členy národních výborů se mohli stát pouze českoslovenští občané starší 18 let, upřednostněny byly osoby, které se osvědčily v domácím odboji, naopak byly vyloučeny osoby státně nespolehlivé či bývalí funkcionáři agrární a živnostenské strany. Více o národních výborech viz Jan Kuklík a kol., *Vývoj československého práva...*, s. 51-54.; Karel Jech – Karel Kaplan, *Dekrety prezidenta republiky 1940-1945: dokumenty*. Brno: Doplněk 2002, s. 123-147.

⁷ Vláda Československé republiky: Program československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků přijatý 5. dubna 1945 v Košicích, tzv. Košický vládní program. Dostupný na WWW: <http://www.svedomi.cz/dokdoby/1945_kosvlpr.htm> [cit. 27. 6. 2015].

⁸ Jan Kuklík a kol., *Vývoj československého práva...*, s. 16.

⁹ V českých zemích šlo o čs. stranu národně socialistickou, čs. stranu lidovou, čs. stranu sociálně demokratickou a Komunistickou stranu Československa, ostatní strany působící před válkou, jako např. agrární strana, se obnovit nemohly. Viz Jan Kuklík a kol., *Vývoj československého práva...*, s. 14.

¹⁰ Obavy o demokratický charakter a kritika politického směřování Československa, spojená především s úzkou spoluprací se Sovětským svazem, začaly narůstat až na přelomu let 1946-1947. Viz Karel Kaplan, *Československo v poválečné Evropě*. Praha: Karolinum 2004, s. 15.

¹¹ Jan Kuklík a kol., *Vývoj československého práva...*, s. 35.

shromážděním, ustaveným dne 28. října 1945. Tento krok byl ve své době často kritizován, jelikož jej schválil orgán, který sám z této normotvorby vzešel.¹² Prozatímní Národní shromáždění skončilo ve své funkci 18. července 1946, kdy nastoupilo Ústavodárné Národní shromáždění, zvolené v prvních poválečných volbách, z nichž vítězně vyšla s velkou převahou 40,7 % Komunistická strana Československa.¹³

¹² Karel Kaplan, *Československo v poválečné Evropě...*, s. 40.

¹³ Tamtéž, s. 55, 64.

2. POVÁLEČNÁ „OČISTA“ A RETRIBUCE V ČESKÝCH ZEMÍCH

Jedním z nejdůležitějších důsledků války byla potřeba vypořádat se s kolaboranty, a to především z domácích řad. Exilová vláda problém spolupráce občanů s Němci řešila po celou dobu války a vytrvale varovala před přísným potrestáním. Chování československé vlády však nebylo zdaleka ojedinělé, otázku kolaborace řešila všechna Němci okupovaná území. Poválečné retribuční soudnictví se opíralo o mezinárodní spojenecké dohody uzavřené během války,¹⁴ domácí zrádce trestala kromě Československa i Belgie, Francie, Lucembursko, Dánsko, Norsko nebo Nizozemí.¹⁵

2.1 Velký retribuční dekret

První československý retribuční zákon má kořeny v londýnském dekretu z 1. února 1945 o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech.¹⁶ Tento dekret byl s několika úpravami po válce nahrazen dekretem č. 16/1945 Sb. se stejným názvem, jeho platnost se ale nakonec omezovala pouze na české území, jelikož Slovenská národní rada vydala vlastní retribuční předpis.¹⁷ S koncem války docházelo k nechvalně proslulé „divoké retribuci“, spontánní reakci do té doby utlačovaných obyvatel proti domnělým kolaborantům. Tato mnohdy krvavá odplata postihla ve velké míře lidi naprosto nevinné, kteří byli lynčováni často i na základě omylu, falešného obvinění nebo osobní msty. Úřady veřejné správy se proti těmto surovým metodám silně ohrazovaly a přirovnávaly je k nejhorším způsobům okupantů. Brzy proto vznikly vyšetřovací komise pod národními výbory, nicméně dokud nebylo retribuční nařízení oficiálně schváleno, veřejnost neznala přesnou povahu zločinů nebo formy trestů. Následkem toho měly tyto orgány „revoluční spravedlnosti“ při rozhodování naprosto volnou ruku a lidé je častokrát využívali k vyřizování osobních účtů.¹⁸

Tzv. velký retribuční dekret byl podepsán 19. června 1945 a jeho znění zveřejněno

¹⁴ Např. Svatojakubská deklarace z roku 1942 nebo Moskevská deklarace z roku 1943. Viz Mečislav Borák, *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945-1948)*. Ostrava: Tilia 1998, s. 95.

¹⁵ Tamtéž, s. 99.

¹⁶ Celé znění dekretu viz Karel Jech – Karel Kaplan, *Dekrety prezidenta republiky...*, s. 168-178.

¹⁷ Tamtéž, s. 179.

¹⁸ Benjamin Frommer, *Národní očista...*, s. 91-94.

9. července 1945.¹⁹ Spolu s ním byl schválen také dekret č. 17/1945 Sb. o Národním soudu, který trestal prominentní kolaboranty, např. členy protektorátní vlády. Lidové soudy měly vést řízení proti zločinům spáchaným za zvýšeného ohrožení republiky, jež bylo definováno na období od 21. května 1938 do 31. prosince 1946. Provinění byla rozdělena na zločiny proti státu, zločiny proti osobám, zločiny proti majetku a udavačství, které v londýnské verzi chybělo. Většina deliktů byla trestných již před válkou (nově ustavené trestné činy byly odvozeny od specifických reálií válečného období, jednalo se například o členství v nacistických a fašistických organizacích nebo podporování a propagaci nacismu a fašismu), nyní za ně však hrozily daleko přísnější tresty. Soud mohl uložit i mírnější postihy, jako například zařazení do pracovního oddílu nebo odebrání majetku, obžalovaným ale hrozilo i odnětí svobody na 5 let a výš, či dokonce trest smrti, který musel být vykonán do 2 hodin.²⁰ Obávaným trestem bylo pozbytí občanské cti, které reálně znamenalo ztrátu nároku na jakýkoliv veřejný život – odsouzený pozbyl volební právo a nesměl působit v žádné řídicí funkci, nemohl pořádat přednášky, vyučovat, vykonávat svobodná povolání, a těžko se tak navracel do původního života, nehledě na potupu, které musel ve společnosti čelit. V zájmu co nejrychlejšího vyrovnání se s kolaboranty neexistovala možnost odvolání, což bránilo přezkoumání případů. Absence opravných prostředků byla zřejmě příčinou největších nespravedlností retribuice, která i kvůli tomuto bodu sklízela značnou kritiku.²¹ Pro obrovské množství udání a prošetřovaných případů se nakonec původní plánovaná působnost lidových soudů z jednoho roku protáhla až do 4. května 1947.²²

Nejsilnější kritické hlasy vůči retribuici zaznívaly od KSČ, která si stěžovala především na nedostatečnou přísnost lidových soudů. Na potrestání zrádců a kolaborantů měli komunisté velký zájem a vnímali jej jako politický boj, jehož prostřednictvím mohou odstranit velkou část buržoazie a svých odpůrců. Klement Gottwald v dubnu 1945 označil retribuici za „*ostrou zbraň*“, kterou je třeba maximálně využít, a za „*věc třídního boje vedeného pod praporem státním, národním, pod praporem republiky*“.²³ Při přípravách londýnského dekretu dokonce komunisté předložili vlastní alternativu nařízení, která

¹⁹ Tamtéž, s. 116.

²⁰ Dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech. In Karel Jech – Karel Kaplan, *Dekrety prezidenta republiky...*, s. 237-247.

²¹ Benjamin Frommer, *Národní očista...*, s. 117-137. Srov. Jan Kuklík a kol., *Vývoj československého práva...*, s. 43-50.

²² Mečislav Borák, *Spravedlnost podle dekretu...*, s. 17.

²³ Benjamin Frommer, *Národní očista...*, s. 25-26.

poskytovala soudům znatelně volnější výklad. Nakonec se však na konečné podobě dekretu podíleli jen minimálně.²⁴ Přesto měli uvnitř dění silného spojence, jímž byly národní výbory, ve kterých měla KSČ značné zastoupení.²⁵ Mimořádné lidové soudy vedl pětičlenný senát v čele s profesionálním soudcem, zbytek tvořili soudci z lidu voleni ONV. Národní výbory také sestavovaly vyšetřovací komise, rozhodující o tom, jaké případy budou soudům postoupeny, a také zajišťovaly důkazy, čímž mohly zásadně ovlivňovat všechna řízení.²⁶ Klement Gottwald si důležitost národních výborů uvědomoval již v dubnu 1945, kdy je ve svém projevu na konferenci funkcionářů KSS v Košicích označil za „*hlavní arénu politického boje*“ a ocenil, že jsou jako nástupci dřívější veřejné správy budovány „*znovu a zdola*“.²⁷ Podle Mečislava Boráka, který se retribuicí podrobně zabývá, se také nezdá, že ti, kdo po válce vstoupili do KSČ, lidovým soudům vyhnuli.²⁸ Vliv KSČ na soudnictví podle velkého retribučního dekretu však nelze vnímat až takto fatálně. Soudy se často snažily napravit tendenčnost vyšetřovacích komisí a postupovat demokraticky, plány KSČ se tak v zamýšlené míře určitě nevyplnily.²⁹

2.2 Malý retribuční dekret

Mnoho obžalovaných bylo podle velkého retribučního dekretu omilostněno, jelikož jejich provinění nebylo tak závažné, aby mohlo být dle nařízení souzeno. V září 1945 vznesl Klement Gottwald požadavek na vládu, aby dekret rozšířila a zpřísnila.³⁰ Dne 27. října 1945 tedy vešel v platnost dekret č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti, tzv. malý retribuční dekret. Oproti velkému dekretu vznikl takřka přes noc a poskytoval jen velmi vágní popis prohřešení proti národní cti, která ovšem byla trestná, pouze pokud vyvolala veřejné pohoršení.³¹ Obžalovaným mohly být ukládány tresty odnětí svobody do 1

²⁴ Tamtéž, s. 101, 105.

²⁵ V roce 1946 měla KSČ 46 % zastoupení v čele národních výborů. Viz Benjamin Frommer, *Národní očista...*, s. 78.

²⁶ Jan Kuklík a kol., *Vývoj československého práva...*, s. 44.

²⁷ Benjamin Frommer, *Národní očista...*, s. 77.

²⁸ Mečislav Borák, *Spravedlnost podle dekretu...*, s. 44.

²⁹ Benjamin Frommer, *Národní očista...*, s. 27, 351.

³⁰ Tamtéž, s. 252.

³¹ Podle dekretu byl vinen ten, kdo „*nepřístojným chováním, urážejícím národní citění českého nebo slovenského lidu, vzbudil veřejné pohoršení*“, což se očividně nedá považovat za vyčerpávající popis prohřešků. O něco obsáhlejší byly směrnice ministerstva vnitra, které vyšly 26. listopadu 1945, nicméně zločiny proti národní cti

roku, pokuty do 1 milionu korun nebo veřejné pokárání. Veškerá moc nyní definitivně spadla do rukou národních výborů, které prováděly jak vyšetřování, tak sestavovaly i trestní komise. Doporučená znalost práva alespoň jednoho člena senátu se však mnohdy, obzvláště v menších obcích, opomíjela. Především před prvními parlamentními volbami se tato činnost výborů stala nebezpečným prostředkem v boji o politickou moc, jelikož pro pozbytí volebního práva stačilo i pouhé obdržení obsílky k soudu.³² Původní lhůta na prošetření provinění měla být podle malého dekretu šest měsíců, působnost trestních nalézacích komisí však skončila stejně jako velkému dekretu 4. května 1947.

2.3 Očista veřejného života

Jak již bylo zmíněno, ve zjitřené atmosféře prvních dnů po osvobození začalo probíhat trestání kolaborantů bez jakéhokoliv právního podkladu. Denní tisk ihned vyzýval k důkladné očistě veřejného života, podával zprávy o jejím průběhu a zveřejňoval seznamy zajištěných kolaborantů.³³ V podnicích očistu prováděly přímo závodní rady (ZR), skrze něž pracující lid kontroloval podnikání, a které měly dle svých stanov spolupracovat při přijímání, povýšení či propouštění zaměstnanců.³⁴ Ústřední rada odborů uveřejnila v tisku pokyny pro očistu ve veřejných úřadech a podnicích, jejíž výsledky měly závodní rady později předat příslušným soudům.³⁵ ZR využily chaotické situace a revoluční nálady veřejnosti k odstranění velké části bývalých elit – jejich horlivou činnost dal Antonín Zápotocký později za příklad mimořádným lidovým soudům.³⁶

Kromě retribučních dekretů se otázkou kolaborace zabýval i dekret prezidenta republiky č. 105/1945 Sb., o očistných komisích pro přezkoumávání činnosti veřejných

o moc více nekonkretizovaly. Viz Dekret prezidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti. In Karel Jech – Karel Kaplan, *Dekrety prezidenta republiky...*, s. 946.; Kmoč, Pavel, *Provinění proti národní cti. „Malá retribuce“ v českých zemích a Trestní nalézací komise v Benešově u Prahy*. Praha: Academia: 2015, s. 106-107. Srov. Jan Kuklík a kol., *Vývoj československého práva...*, s. 48-50.

³² Benjamin Frommer, *Národní očista...*, s. 256-257, 446.

³³ Např. květnová vydání deníku Rudé právo referovala o očistě v Ústředním svazu československého průmyslu, Českomoravských strojírnách nebo ve Škodových závodech. Viz Kolaboranti odstraňováni. *Rudé právo* 25, 1945, č. 13 (20. 5.), s. 4., Veřejné jednání o zrádcích. *Rudé právo* 25, 1945, č. 14 (23. 5.), s. 4., V Českomoravské 87 zrádců na pranýři. *Rudé právo* 25, 1945, č. 16 (25. 5.), s. 4.

³⁴ Směrnice pro činnost závodních rad. *Rudé právo* 25, 1945, č. 18 (27. 5.), s. 6.

³⁵ Viz Pokyny pro očistu ve veřejných úřadech a podnicích. *Rudé právo* 25, 1945, č. 14 (23. 5.), s. 1. Více o tomto nařízení v kapitole 4.1.1 (s. 27).

³⁶ Mečislav Borák, *Spravedlnost podle dekretu...*, s. 44.

zaměstnanců ze dne 4. října 1945. Jeho činnost byla opět prodlužována až do 4. května 1947. Dekret se vztahoval na „všechny veřejné zaměstnance státu, svazků územní samosprávy, veřejnoprávních korporací, nadací, všech právnických osob, jejichž zřizovatelem byl stát či veřejnoprávní korporace a na učitele,³⁷ jejichž provinění posuzovaly očistné komise při ONV v sídlech krajských soudů. Stíhané přečiny se ve většině překrývaly se zločiny malého dekretu,³⁸ nicméně postihy byly vyměřovány dle pravidel kárného řízení. Obviněným tak hrozilo udělení důtky, snížení platu, přeložení, propuštění apod.³⁹ Vůči rozsudku bylo možné odvolání, obžalovaný měl právo na obhájce a v případě podjatosti mohl také požádat o výměnu jednoho člena senátu. V očistných komisích zasedali především profesionální soudci bez ohledu na politické přesvědčení. Průběh řízení i jejich výsledky se tedy značně lišily od jednání dle retribučních dekretů, neboť je ve většině zaštiťovali lidé znalí práva, kteří k jednotlivým případům přistupovali minimálně uvážlivěji.⁴⁰

2.3.1 Očista na poli české kultury

Košický vládní program si jmenovitě vytyčil „*důkladnou očistu v oblasti žurnalistiky, rozhlasu a filmu*“.⁴¹ Specifické postavení médií, schopných oslovit masy lidí, přitahuje pozornost v jakémkoliv režimu. Stejně jako byly noviny, film či rozhlas důležité pro okupanty, byly potřebné ihned po osvobození pro novou garnituru. Výlučné postavení kulturních zaměstnanců, kteří byli celou válku na očích veřejnosti, způsobilo ještě větší touhu po potrestání viníků z této oblasti. Zejména komunistická strana, vědoma si účinku na veřejné mínění a možností šíření vlastní propagandy skrze masová média, trvala na přísném a důsledném očištění kultury. Takřka žádná exponovaná osobnost se po poválce nevyhnula

³⁷ Eva Šimová, *Personální „očista“ na ústředních úřadech Československé republiky po roce 1945*. Diplomová práce, Katedra PVH a archivního studia, FF UK, 2013, s. 127.

³⁸ Oproti malému dekretu se provinění vztahovala jen na dobu nesvobody, tj. od 30. září 1938 do 4. května 1945. Tamtéž.

³⁹ Dekret presidenta republiky č. 105/1945 Sb., o očistných komisích pro přezkoumání činnosti veřejných zaměstnanců. Dostupný na WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=1945&typeLaw=zakon&what=Rok&stranka=2>> [cit. 30. 6. 2015].

⁴⁰ Více o očistných komisích viz Eva Šimová, *Personální „očista“ na ústředních úřadech Československé republiky po roce 1945*. Diplomová práce, Katedra PVH a archivního studia, FF UK, 2013.

⁴¹ Vláda Československé republiky: Program československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků přijatý 5. dubna 1945 v Košicích, tzv. Košický vládní program. Dostupný na WWW: <http://www.svedomi.cz/dokdoby/1945_kosvlpr.htm> [cit. 27. 6. 2015].

obvinění z kolaborace.⁴² Mnoho kulturních osobností bylo potrestáno mimořádnými lidovými soudy nebo trestními nalézacími komisemi, ale stejně jako v jiných oborech i zde před zavedením retribučních dekretů vzaly věc do rukou závodní rady a národní výbory.

Tato práce se zabývá očištěním filmového oboru,⁴³ již zastřešoval revoluční Národní výbor českých filmových pracovníků (později přejmenován na Svaz českých filmových pracovníků), a která bude popsána v následujících kapitolách. Podobná praxe se ovšem objevila také v divadelním oboru nebo mezi spisovateli a novináři.

Již 11. května 1945 se ustavila komise při Národním svazu novinářů (později Svazu novinářů) se souhlasem ČNR. Koncepce novinářů z řad domácího odboje na okamžité vyloučení nejvíce zkompromitovaných žurnalistů musela ustoupit před daleko přísnějšími směnicemi navrženými ministrem informací, Václavem Kopeckým, a zástupci z exilu. Vítězná varianta počítala s prověřením všech členů Svazu a jejich následným postoupením retribučním soudům. Mnoho novinářů se prověrce vyhnulo vystoupením z organizace (resp. si po válce nepodali žádost na opětovné zařazení), avšak za cenu ztráty profese, jelikož kdo nebyl členem Svazu, nemohl v žurnalistice dále působit. Komise provinilce buďto naprosto vyloučila z oboru, nebo jim pozastavila činnost, v nejlepším případě udělila pokutu.⁴⁴ Skupina nejexponovanějších novinářů byla také předána Národnímu soudu.⁴⁵

S novinářskou očištěním byla úzce spojená i vyšetřovací komise Syndikátu spisovatelů, která posuzovala i několik stejných osob.⁴⁶ Komise Syndikátu spisovatelů vznikla 16. května 1945 a v jejím čele stál český odbojář Václav Černý.⁴⁷ Prošetřování byli opět jen členové

⁴² Mečislav Borák, *Spravedlnost podle dekretu...*, s. 70.

⁴³ O očištění filmového oboru pojednává kapitola 4.

⁴⁴ Pokuta byla udělována za provinění z navštěvování Presseklubu, střediska setkávání německých a českých aktivistických novinářů. Viz Jan Cebe: *Poválečná očista v rámci Svazu českých novinářů. Mediální studia 3*, 2012, č. 1, s. 31. Dostupný na WWW:

<https://medialnistudia.files.wordpress.com/2013/01/ms_2012_1_stat2.pdf> [cit. 1. 7. 2015]. Filmoví pracovníci byli obdobně obviňováni za návštěvy Film-Klubu v Lucerně, kde se scházeli Češi i Němci, čeští pracovníci ho však podle svých svědectví pokládali spíše za české prostředí. Viz kapitola 4.1.3 (s. 47-48).

⁴⁵ Více informací o očištění při Svazu českých novinářů nabízí vyčerpávající studie Jana Cebeho v periodiku *Mediální studia*. Viz Jan Cebe: *Poválečná očista...*, s. 17-44.

⁴⁶ Zvláštním případem je Jan Grmela, odsouzený Svazem českých novinářů, Syndikátem spisovatelů, ale jako scenárista i Svazem českých filmových pracovníků. Viz Jan Cebe, *Poválečná očista...*, s. 36., *Očista novinářského stavu pokračuje. Rudé právo 25*, 1945, č. 15 (24. 5.), s. 2., *Z disciplinární rady SČFP. Filmová práce 1*, 1945, č. 8 (14. 7.), s. 2.

⁴⁷ Syndikát českých spisovatelů. *Rudé právo 25*, 1945, č. 10 (17. 5.), s. 5.

Syndikátu, trestem bylo vyloučení, pracovní distanc nebo důtka. Na rozdíl od Svazu novinářů Syndikát rozhodoval pouze interně a své výsledky nepostupoval žádným jiným úřadům.⁴⁸

Dramatickou očistou prošlo i divadlo. Velmi radikální v otázce kolaborace byl levicový divadelní režisér Emil František Burian. Jeho postoj určitě ovlivnilo nejen členství v KSČ, ale zcela jistě i fakt, že skoro celou druhou světovou válku prožil v koncentračních táborech. E. F. Burian se po návratu do vlasti okamžitě zapojil do reorganizace divadelnictví a požadoval urychlené vyšetření divadelních pracovníků bez jakéhokoliv slitování, jelikož byl přesvědčen, že nové divadlo vystačí i s polovinou umělců. Provinilce rozdělil na tři skupiny – přímé kolaboranty, které navrhoval přesunout na donucovací práce, nepřímé kolaboranty, u nichž požadoval přeložení na nižší pozici či několikaletý distanc, a nakonec na osoby ne zcela bezúhonné, jež doporučoval bedlivě sledovat.⁴⁹ Očisty se nakonec zhostila disciplinární komise odborové rady divadelníků, která mimo zákaz činnosti (definitivní, či omezený na určitou dobu) udělovala důtky nebo peněžní pokuty a některé případy postupovala dalším orgánům. Z přibližné stovky případů můžeme ze zatím dostupných informací identifikovat 14 pracovníků, kteří byli souzeni rovněž filmovou disciplinární radou. Divadelní rada v těchto případech, pokud je znám výsledek, došla k podobnému, ale někdy dokonce i přísnějšímu trestu.⁵⁰ Z divadelního oboru je známé například řízení herce Zdeňka Štěpánka, jehož protektorátní činnost se vysvětlila v jeho prospěch již na podzim 1945, ale přesto se médiu bedlivě sledovaný případ uzavřel až v létě 1946 – nesměl tedy pracovat víc jak rok.⁵¹

Nechvalně proslulá je také kauza šéfa opery Národního divadla, Václava Talicha, který stanul před čestným soudem Svazu českých výkonných hudebníků. Za jeho zatčením a pozdějším souzením byly zřejmě politické důvody a negativní postoj k jeho osobě ze strany

⁴⁸ Mečislav Borák, *Spravedlnost podle dekretu...*, s. 70.

⁴⁹ Jindřich Černý, *Osudy českého divadla po druhé světové válce: Divadlo a společnost 1945- 1955*. Praha: Academia 2007, s. 15-16.

⁵⁰ Jsou to jmenovitě tito umělci: Vlasta Burian, Karel Hradilák, Jára Kohout, František Kreuzmann, Karel Konstantin, Vladimír Majer, Adina Mandlová, Jelizaveta Nikolská, Zvonimír Rogoz, Otto Rubík, Čeněk Schlögel, Karel Postránecký, Josef Roja a Bedřich Veverka. Z nich např. herci Hradilák a Veverka byli divadelní radou předáni lidovým soudům, zatímco disciplinární rada je sice vyloučila, ale oba byli od ledna 1946 omilostněni revisní komisí. Informace o lidech souzených disciplinární radou odborové rady divadelníků pochází z naskenovaného seznamu případů, který tato rada dne 11. května 1946 poskytla Zemskému odboru bezpečnosti. Viz Stanislav Motl, *Mrazy nad Barrandovem*. Praha: Rybka Publishers 2008, s. 286-289.

⁵¹ Více o jeho případu např. Jindřich Černý, *Osudy českého divadla...*, s. 23-25, 85. Srov. Radek Žitný, *Herci a herečky před soudem*. Praha: Petrklíč 2014, s. 145-153. O tom, zda byl Štěpánek posuzován i filmovou disciplinární radou, se zatím s určitostí nepodařilo nic dohledat.

tehdejšího ministra školství a osvěty Zdeňka Nejedlého. Po dlouhém procesu byl však v roce 1946 omilostněn a mohl dál účinkovat ve svém oboru.⁵²

⁵² Více o případu Václava Talicha viz Jiří Křesťan: Srdce Václava Talicha se ztratilo. K problému válečné očisty (2. část). *Soudobé dějiny* 16, 2009, č. 2-3, s. 243-275. Dostupný na WWW: <http://www.usd.cas.cz/archiv_SD/sd_2_3_2009.pdf> [cit. 1. 7. 2015].

3. PŘEMĚNA KINEMATOGRAFIE PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE

Kinematografie byla v kulturním životě Protektorátu Čechy a Morava podstatným odvětvím, ke kterému se upíraly zraky české veřejnosti i okupantů. Každý český film mohl posílit pocit národní soudržnosti, diváci rozpoznávali vlastenecké symboly v obrazech historicky významných míst, odkazech na významné události dějin, hudební složce, obsazování populárních českých herců apod.⁵³ Česká filmová výroba byla Němci postupně čím dál více omezována, z mnoha předválečných filmových společností to byly pouze Lucernafilm Miloše Havla a Nationalfilm Karla Faixe, jež mohly za protektorátu natáčet české filmy. Kontrolu nad výrobou a distribucí, posléze i nad ateliéry na Barrandově, v Hostivaři a Radlicích, měla protektorátní produkční společnost Prag-Film, ve které působili Němci spolu s českými pracovníky. Veškerý dohled nad českou kinematografií provádělo od roku 1940 Českomoravské filmové ústředí (ČMFÚ). ČMFÚ navazovalo na činnost Filmového ústředí pro Čechy a Moravu, jež od roku 1939 sdružovalo všechny filmové organizace.⁵⁴ Filmové ústředí se od počátku snažilo zachovat alespoň částečnou autonomii českého filmu, o tu však s ustavením ČMFÚ, zřízeného Úřadem říšského protektora, přišlo. Ovšem i v rámci ČMFÚ si Češi udrželi určitý vliv – předsedou byl Emil Sirotek, po něm pak František Bláha, na půdě úřadu se také částečně připravovala koncepce zestátnění poválečné kinematografie. Jednatel a vedoucí právního oddělení ČMFÚ, Wilhelm Söhnel, jeden z předních funkcionářů protektorátní kinematografie, byl navíc sudetský Němec, který podle mnohých svědectví českému filmu pomáhal, a tak se v určité míře podílel na jeho zachování. Přestože v ústředí působil několik odbojových filmových pracovníků a část jeho zaměstnanců přešla i do poválečného kinematografického aparátu, bylo ČMFÚ v nové republice mnohdy označováno za silně protičeské prostředí. Ať už ale bylo jeho postavení vnímáno jakkoliv, nepochybně svým uspořádáním nachystalo základy pro zestátnění kinematografie. Tím, že v ČMFÚ museli být zaregistrováni všichni filmoví pracovníci, byla dovršena centralizace kinematografie na našem území už za druhé světové války.

⁵³ Ivan Klimeš, *Národně obranné tendence v hraném filmu za protektorátu. Illuminace* 1, 1989, č. 1, s. 53-75.

⁵⁴ Tereza Dvořáková, *Prag-Film (1941-1945). V průniku protektorátní a říšské kinematografie*. Diplomová práce, Katedra filmových studií, FF UK, 2002, s. 17. Více o ČMFÚ viz Tereza Dvořáková, *Idea filmové komory. Českomoravské filmové ústředí a kontinuita centralizačních tendencí ve filmovém oboru 30. a 40. let*. Disertační práce, Katedra filmových studií, FF UK, 2011.

Ihned po osvobození republiky vystoupil z ilegality Národní výbor českých filmových pracovníků, který z pověření ČNR a ÚRO převzal vedení české kinematografie a začal se zabíráním filmových podniků. S postupným obnovováním pořádku v zemi však bylo nutno revoluční akty co nejdříve zlegalizovat, jelikož vznikly přímou akcí a nemohly se opírat o žádné právní opatření. Film tedy přešel pod ministerstvo informací, jímž bylo 23. května 1945 jmenováno osm zplnomocněnců spravujících jednotlivá odvětví kinematografie.⁵⁵ Ministerstvo informací (MI) vykonávalo dohled nad filmovým oborem skrze V. odbor, v jehož čele stál básník Vítězslav Nezval. Začleněním pod MI se kinematografie dostala pod značný vliv KSČ. Ministr informací, Václav Kopecký, patřil mezi zatvrzelé komunisty, členem strany byl ale i Nezval a většina vedení V. odboru.⁵⁶

Velmi rychle se začaly naplňovat snahy filmových pracovníků o zestátnění kinematografie. Koncepce podoby státního filmu byly připravovány po celé válečné období, zejména dvěma skupinami ve Zlíně a v Praze. Myšlenky na kinematografii zaštiťovanou státním aparátem se zrodily už před válkou, slibovaly mimo jiné posílení umělecké úrovně filmů a zánik nekvalitní komerční tvorby. Svou verzi poválečné organizace filmu přednesl i Miloš Havel, který počítal s jednapadesátiprocentní účastí ze strany státu a zbylým podílem rozděleným mezi soukromé podnikatele, návrh byl ale naprosto ignorován.⁵⁷ Dne 11. srpna 1945 podepsal prezident Beneš dekret č. 50/1945 Sb., o opatřeních v oblasti filmu,⁵⁸ jenž vešel v platnost 28. srpna téhož roku. Tento dekret byl vůbec prvním znárodnovacím nařízením v osvobozené republice. Zastřešující organizací se stala Československá filmová společnost (ČEFIS), ustavená již 26. července 1945.

Než se podařilo obnovit filmovou výrobu, vyvstala otázka, co hrát v kinech. Kinematografie nové republiky se chtěla oprostít od povrchních námětů předválečné komerční tvorby, přesto bylo nutné zaplnit programy biografů, a tak některé filmy z první republiky a počátku protektorátní éry byly znovu uvedeny.⁵⁹ Uměleckou radou Svazu českých

⁵⁵ Byli jimi Jindřich Elbl, Alois Fiala, Jan Hejman, Vladimír Kabelík, Ladislav Kolda (zanedlouho vystřídaný Janem Sinnreichem), František Papoušek, František Pilát a Emil Sirotek. Viz Jiří Havelka, *Československé filmové hospodářství 1945-1946*. Praha: Čs. filmové nakladatelství 1947, s. 7.

⁵⁶ Ivan David, *Zrození předpisu ducha doby: Dlouhá legislativní cesta k vládnímu nařízení č. 72/1948 Sb., o zřízení a organizaci státního podniku „Československý státní film“*. Bakalářská práce, Katedra filmových studií, FF UK, 2013, s. 46-47.

⁵⁷ Václav Maria Havel, *Mé vzpomínky*. Praha: NLN 1993, s. 100. Srov. Jan Lukeš, *Diagnózy času. Český a slovenský poválečný film*. Praha: Slovart 2013, s. 26.

⁵⁸ Viz Karel Jech – Karel Kaplan, *Dekrety prezidenta republiky...*, s. 386-387.

⁵⁹ Např. *Světlo jeho očí* z roku 1936 nebo *Madla zpívá Evropě* z roku 1940. Jaroslav Lopour, *Filmy*

filmových pracovníků (SČFP) bylo po přezkoumání povoleno dokončit několik děl roztočených v protektorátu.⁶⁰ Nová tvář československého filmu se hledala např. přes soutěže o filmový námět a roku 1946 byl zřízen Filmový umělecký sbor (FIUS) při ministerstvu informací, který měl náměty posuzovat a vytvářet dramaturgický plán.

Ve snaze dohnat ztracené roky se filmová kultura v nové republice rozvíjela velmi živě mnoha směry. Vzniká zde např. Československé filmové nakladatelství, začínají vycházet nová periodika (např. Filmová práce nebo Filmové zprávy), na konci roku 1945 je otevřena výstava k 50 letům kinematografie, zároveň se začíná připravovat expozice o filmu v Národním technickém muzeu⁶¹ a v roce 1946 se odehrává první ročník mezinárodního filmového festivalu v Mariánských Lázních, později přesunutý do Karlových Varů. Dekretem č. 127/1945 Sb. dochází ke zřízení Akademie musických umění v Praze, jejíž součástí je i filmový obor.⁶² V neposlední řadě se také například rozvíjí vztahy československého filmu se zahraničím (především se Sovětským svazem).

3.1 Svaz českých filmových pracovníků

V kontextu této práce je z porevolučního období české kinematografie potřeba věnovat zvláštní pozornost Svazu českých filmových pracovníků, pod nímž působila filmová disciplinární rada, provádějící očistu oboru.

Jak už bylo zmíněno výše, v revolučních dnech vystoupil z ilegality Národní výbor českých filmových pracovníků, v jehož čele stáli předseda JUDr. František Papoušek a tajemník Jindřich Elbl. Dne 9. května 1945 jej ČNR zmocnila⁶³ zábořem a správou všech filmových a kinematografických podniků v zemi, stejné pověření bylo téhož dne vydáno i od ÚRO. Prvním veřejným vystoupením instituce se stalo ustavující valné shromáždění dne 17. května 1945, kde bylo přečteno programové prohlášení, provedena volba do vedení úřadu a

soukromých výroben v zestátněné kinematografii. Roztočené a nedokončené protektorátní projekty a jejich osudy po roce 1945. Diplomová práce, Ústav filmu a audiovizuální kultury, FF MU, 2015, s. 31.

⁶⁰ Např. *Rozina sebranec* nebo *Řeka čaruje*. Tamtéž, s. 32.

⁶¹ Otevřena je sice až v roce 1948, nicméně ideologicky zapadá do období třetí republiky, kdy byla připravována.

⁶² Viz Dekret presidenta republiky č. 127/1945 Sb., o zřízení Akademie mužických umění v Praze. Dostupný na WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=1945&typeLaw=zakon&what=Rok&stranka=2>> [cit. 30. 6. 2015].

⁶³ Pověřovací arch ČNR pro Národní výbor českých filmových pracovníků, Praha 9. května 1945. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/2P/2K.

dvanácti pracovních odborů⁶⁴ a shrnuta dosavadní práce i budoucí úkoly. Vzhledem k tomu, že označení „národní výbor“ bylo vyhrazeno pro orgány územní samosprávy, změnil se název na Svaz filmových pracovníků (SFP).⁶⁵ Film nově spadal pod ministerstvo informací, došlo tedy k okamžité dohodě o spolupráci s ministrem Václavem Kopeckým. Na shromáždění byl vzdán hold spisovateli Vladislavu Vančurovi, jednomu z „*nejušlechtilejších bojovníků za lepší zítřek českého filmu*,“⁶⁶ jenž byl za heydrichiády popraven kvůli odbojové činnosti. Na jeho počest po něm byla pojmenována budova SFP v Klimentské ulici č. 4, bývalé sídlo německé Uranie a posléze i ČMFÚ. Také byla okamžitě navázána spolupráce se sovětskými filmaři.⁶⁷

Svaz nevystupoval jen jako zastupitelský orgán filmových zaměstnanců, ale měl ambice stát se jedním z nejvyšších rozhodovacích orgánů budoucí zestátněné kinematografie, na jejíchž přípravách členové SFP spolupracovali. Ještě v červnu SFP proměnil svou strukturu. Z původních dvanácti odborů se nyní utvořily dvě skupiny – výrobní (kam spadal sektor tvůrčích pracovníků a sektor zaměstnanců ateliérů a laboratoří) a distribuční (se sektorem zaměstnanců půjčoven a sektorem zaměstnanců kin). Dne 21. 6. 1945 poté došlo k oficiálnímu ustavení Svazu českých filmových pracovníků. Volbami byly potvrzeny funkce Františka Papouška i Jindřicha Elbla, prvním místopředsedou se pak stal hudební skladatel JUDr. Julius Kalaš a druhým místopředsedou Jaroslav Lubina. Dále byl jmenován výbor Svazu, v němž měl zasedat například scenárista Karel Steklý nebo režisér Jiří Slavíček. Všichni filmoví pracovníci museli být v novém odborovém svazu, spolupracujícím s ÚRO, organizováni. Každé filmové povolání mělo svou sekci zastupovanou tajemníkem, na nějž se pracovníci mohli s čímkoliv obracet. Zástupci SČFP tím znovu zdůraznili fakt, že je kinematografie budována v duchu lidové demokracie a opět zopakovali nutnost odebrání filmu soukromým vlastníkům.⁶⁸

⁶⁴ Odbor výzkumný a studijní, umělecký, technický, výrobní, distribuční, dovozní a vývozní, informační, tiskový, průmyslový, sociálně-politický, rozpočtový a kontrolní, správní. Viz Pořad ustavujícího valného shromáždění Národního výboru českých filmových pracovníků, Praha 17. května 1945. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/2P/2K.

⁶⁵ Elbl, Jindřich, Patnáct let filmové politiky 1933–1945 (III). Jak byl znárodněn československý film. *Film a doba* 11, 1965, č. 9, s. 463.

⁶⁶ Dům Vladislava Vančury – nový domov českého filmu. *Filmová práce* 1, 1945, č. 1 (26. 5.), s. 1.

⁶⁷ Sněmování Svazu filmových pracovníků. Zpráva o ustavujícím valném shromáždění. *Filmová práce* 1, 1945, č. 1 (26. 5.), s. 2.

⁶⁸ Ustavení svazu českých filmových pracovníků. *Filmová práce* 1, 1945, č. 5 (23. 6.), s. 1-2.

Dne 13. října 1945 se po dalším valném shromáždění stal předsedou JUDr. Julius Kalaš, generálním tajemníkem pak herec Theodor Pištěk.⁶⁹ SČFP stále fungoval bez jakéhokoliv právního podkladu, pouze pod dozorem ministerstva informací a v kooperaci s ÚRO. Bylo proto potřeba se co nejrychleji osamostatnit, v běhu již byla příprava směrnic. Avšak SČFP nevykonával pouze činnost odbornou, nýbrž i odborovou. Tato skutečnost byla trnem v oku ÚRO, aspirující na pozici jediného odborového hnutí v republice. ÚRO chtěla včlenit SČFP plně do vlastních řad, což samozřejmě SČFP, který usiloval o rozhodující postavení v rámci české kinematografie, nechtěl připustit. Filmovým pracovníkům se naskytl dvě alternativy – buď se odborové činnosti naprosto vzdají a přenechají ji ÚRO, nebo se do ÚRO začlení právě jen odborovou složkou, zbytek agendy budou vést nezávisle. Většina členů Svazu se přiklonila k druhé možnosti, nicméně Jaroslav Lubina, místopředseda SČFP, ale zároveň dlouholetý zapálený člen odborů, inklinoval k první variantě.⁷⁰ Ještě v prosinci 1945 informovala *Filmová práce*, týdeník SČFP, o vrcholících přípravách nových stanov Svazu, jehož odborový článek přejde od dalšího roku pod ÚRO.⁷¹ Ministerstvo informací nebylo proti schválení směrnic, nicméně nemělo ani nijak výrazný zájem na pokračování činnosti SČFP, když již existovala Československá filmová společnost. ÚRO však ve svém záměru nepolevila, v lednu 1946 byly tedy směrnice odmítnuty a filmoví pracovníci přešli zcela definitivně pod 22. svaz zaměstnanců umělecké a kulturní služby Revolučního odborového hnutí. Předseda Kalaš ovšem jménem SČFP vystupoval až do října 1946, kdy začala oficiální likvidace Svazu. Avšak do té doby se filmovým pracovníkům stále dařilo udržet určitou autonomii.⁷²

⁶⁹ Jiří Havelka, *Československé filmové hospodářství 1945-1946...*, s. 29.

⁷⁰ Jiří Pokorný, Odbory a znárodněný film. In: Klimeš, Ivan (ed.), *Filmový sborník historický 3*. Praha: Český filmový ústav 1992, s. 182-184.

⁷¹ Svaz českých filmových pracovníků dokončuje svou organizaci. *Filmová práce* 1, 1945, č. 24 (1. 12.), s. 1.

⁷² Podrobnější informace ke sporu SČFP s ÚRO viz Jiří Pokorný, Odbory a znárodněný film..., s. 175-215.

4. OČISTA VE FILMOVÉM OBORU

Svaz českých filmových pracovníků sice nakonec nezaujal déletrvající rozhodující postavení v zestátněné kinematografii, na druhou stranu mu však připadl jeden z nejtěžších a nejméně vděčných úkolů raně poválečného filmu, a to očista oboru od lidí, kteří kolaborovali s Němci. Na tzv. denacifikaci v jednom z nejexponovanějších kulturních odvětví, jímž kinematografie bezpochyby byla, se kladly velké nároky a byla vyžadována jak širokou veřejností, tak i nejvyššími politickými kruhy. Potřeba očisty vycházela již z Košického vládního programu a apelovalo se na ni rozsáhlou kampaní v dobovém tisku. Významným periodikem byla v tomto smyslu *Filmová práce*, oficiální tiskový orgán SČFP, který velmi otevřeně reprodukoval ideové postoje Svazu. Ve *Filmové práci* se objevovaly tendenční, až nekriticky se vyjadřující články ke krokům vlády ohledně znárodnění kinematografie, oslavné medailonky předních filmových činovníků nebo četné texty na téma sovětského filmu. Velký prostor periodikum věnovalo právě očištnému procesu v kinematografii, o jehož vývoji referovalo zpočátku snad každé číslo. Filmový obor rovněž využíval očisty ke svržení bývalých elit, pojem kolaborant se tedy často v nové rétorice slučoval s filmovým podnikatelem, jehož zájmem byl údajně pouze vlastní zisk, nikoliv umělecká úroveň díla. Hned první vydání *Filmové práce* uvádí komentář Ing. Jaroslava Brože, jenž denacifikační proces považuje za zásadní předpoklad pro znárodnění kinematografie a požaduje vyřazení všech „politicky a mravně závadných jedinců, kteří většinou z nízkých a nečestných motivů zjištěných zastupovali zejména ve výrobě filmů a v jejich distribuci typ bezcharakterního kolaboracionisty“. Brož zdůrazňuje, že film má plnit zejména státně-propagační a kulturně-výchovnou funkci, jež však byla doposud mařena „sobeckými zájmy a zájmečky jednotlivců, kteří ať už jako výrobci, obchodníci, či majitelé kin hleděli především na obohacení svých vlastních kapes.“⁷³ Jiné číslo tlumočí projev Lubomíra Linharta, zástupce V. odboru ministerstva informací, který proces označuje za „očistu politickou a uměleckou, i charakterovou,“ a dovolává se těch, kteří vědí o prohřešcích ostatních, aby je nahlásili dříve, než se tito lidé dostanou do nějakých funkcí.⁷⁴ Očista tedy musela být provedena rychle, ale důkladně, a vzbuzovala velká očekávání v nekompromisním vypořádání s předešlou filmařskou generací.

⁷³ Ing. Jaroslav Brož, O lepší zítřek českého filmu. *Filmová práce* 1, 1945, č. 1 (26. 5.), s. 1.

⁷⁴ Směrnice českého filmu. Zasedání filmových pracovníků. *Filmová práce* 1, 1945, č. 6 (30. 6.), s. 1.

4.1 Disciplinární rada Svazu českých filmových pracovníků

4.1.1 Směrnice disciplinární rady

Role revolučních soudců se ve filmovém oboru ujal SFP, který ještě 26. května 1945 ustavil disciplinární radu (DR), jež měla provinilce proti národní cti soudit. Při definici kolaborantské činnosti DR vycházela z paragrafů 4 a 5 dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkověprávních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů ze dne 19. května 1945.⁷⁵ Státně nespolehlivé osoby se dle dekretu dopustily činnosti proti bezpečnosti a samostatnosti Československa, podporovaly okupanty nebo byly členy fašistických a nacistických organizací, jako například Spolku pro spolupráci s Němci, České ligy proti bolševismu, Vlajky či Národní odborové ústředny zaměstnanecké. Klíčové byly ale zejména pokyny pro očistu ve veřejných úřadech a podnicích, které v květnu 1945 zveřejnila ÚRO.⁷⁶ Provinění byla v tomto nařízení rozdělena do čtyř kategorií. Pod bodem a) se nacházeli lidé, kteří se přihlásili k německé národnosti, zdravili vztyčenou pravicí či udávali jiné Čechy německým úřadům, bod b) shrnoval přečiny politické spolupráce s Němci, kam opět patřilo členství ve fašistických či nacistických organizacích, vychvalování a propagace nacismu a fašismu a radost z postupu německých vojsk. Kooperaci s Němci v hospodářské oblasti obsahoval bod c), pod který lze zařadit služební výkony převyšující nařízenou míru, podporu Němců penězi či v naturáliích nebo přijímání darů a vyznamenání od okupantů. Poslední bod d) pak zmiňoval společenský styk s okupanty. Nařízení ÚRO bylo pro práci DR naprosto zásadní, obvinění se po výslechu sami museli vyjádřit, podle jakého bodu se cítí vinni.

Dne 4. června 1945 otiskla *Filmová práce* směrnice DR,⁷⁷ které určovaly podobu její činnosti. Primárním orgánem komise se stal tajemník, který na základě podaného udání nebo vlastní úřední moci připravil podklady k případu, a pokud to bylo potřeba, vykonal přípravné vyšetřování. Na základě jeho výsledků rozhodl předseda SFP, zda bude případ postoupen k jednání. Předseda SFP také určil členy nalézacích senátů, jež byly u lehčích provinění

⁷⁵ Celé znění dekretu viz Karel Jech – Karel Kaplan, *Dekrety prezidenta republiky...*, s. 216-222.

⁷⁶ Pokyny pro očistu ve veřejných úřadech a podnicích. *Rudé právo* 25, 1945, č. 14 (23. 5.), s. 1., Jak provádět očistu ve veřejných úřadech a podnicích. *Právo lidu* 48, 1945, č. 11 (24. 5.), s. 1.

⁷⁷ Směrnice pro řízení před disciplinární radou. *Filmová práce* 1, 1945, č. 2 (4. 6.), s. 2.

tříčlenné (předseda DR a dva přísedící), v ostatních případech sedmičlenné (předseda DR a šest přísedících). U jednání byl pak jako zapisovatel přítomný i tajemník znalý práva⁷⁸. Směrnice také určovala, že v případě souzení bývalých zaměstnanců ČMFÚ nesmí senátu předsedat nikdo, kdo v bývalém filmovém ústředí rovněž působil. Senát vždy rozhodoval neveřejně. Pokud se vina neprokázala, stíhání bylo zastaveno, v opačném případě rada pracovníka vyloučila z filmového oboru. Obviněný musel být o zahájení řízení vyrozuměn obsílkou doručenou minimálně 48 hodin před jednáním (pokud nemohl být zastižen, byla obsílka vyvěšena po dobu osmi dní na nástěnce DR v sídle SFP), na kterém nesměl být zastupován právním obhájcem, doprovodit ho mohli pouze dva důvěrníci, a pokud se neomluvil, smělo být řízení provedeno za jeho nepřítomnosti. Proti rozhodnutí senátu nebylo opravných prostředků. K obnově řízení smělo dojít pouze tehdy, když se objevily nové důkazy, jež mohly zvrátit původní rozsudek. O novém jednání ale musel rozhodnout tříčlenný senát a v obnoveném řízení nesměli zasedat stejní členové, jako u toho původního. DR měla také právo provést soud v mimořádném řízení, tzn. bez jakéhokoliv předběžného vyšetřování a jednání za přítomnosti obviněného, pokud si byla naprosto jista jeho vinou. Po doručení rozhodnutí se však obžalovaný mohl do osmi dnů odvolat, a dosáhnout tak běžného procesu. Jestliže senát shledal u filmového pracovníka provinění, které podléhalo i řádnému soudu, zaměstnance vyloučil z oboru a jeho spis předal příslušnému orgánu.

Jednotlivé pracovníky rada prověřovala na základě došlých neanonymních udání. Závodní rady všech filmových podniků byly přímo povinny shromáždit informace o podezřelých zaměstnancích a předat je DR.⁷⁹ SČFP nicméně apelovala na každého, kdo měl nějaké důkazy o provinění svých kolegů, aby je zaslal k přezkoumání. Zároveň ovšem mohla zavádět vyšetřování i z vlastní iniciativy, např. na základě výpovědi z jiného spisu. Mimo delikty, uváděné v pokynech ÚRO, si Svaz vymezil i další, specifické kategorie pracovníků, na které se měla DR zaměřit. Konkrétně se jednalo o režiséry a scenáristy, kteří ve svých filmech propagovali nacistickou ideologii a šířili rasovou nenávisť, aktivní pracovníky týdeníku *Aktualita*, jež se podíleli na protibolševických a pronacistických filmech, dále o filmaře, kteří v roce 1942 „v době největšího národního útlaku“ převzali státní cenu nebo přijali pozvání říšského ministra propagandy Goebbelse k cestě do Říše, ale také o pracovníky asociálního chování, neboť ten, „kdo se ještě včera choval hrubě k dělníkům v ateliéru jen

⁷⁸ Bohužel ne vždy tomu tak nakonec bylo, z pěti tajemníků byli znalí práva pouze dva. Většinou řízení byl však přítomen předseda JUDr. Klíma, ale najdeme i jednání, ve kterých se nikdo znalý práva nenacházel.

⁷⁹ Před zahájením očištné akce ve filmu. Disciplinární rada SFP. *Filmová práce* 1, 1945, č. 1 (26. 5.), s. 2.

proto, že to byli dělníci, nebo ten, kdo, aby se zavděčil pánům, poškozoval své podřízené na mzdách,“ se nemůže přes noc polepšit.⁸⁰ Potrestány měly být také všechny „*zdemravňující zjevy*“, neboť jejich poklesky vrhají špatné světlo na celou branži, a důkladné prošetření čekalo i na tvůrčí pracovníky, „*aby byl umožněn nástup do práce novým silám ve všech složkách filmového tvoření.*“⁸¹ V několika případech se dokonce dotyční přihlásili sami o prošetření vlastního případu, jelikož chtěli vyvrátit pomluvy o své osobě či se vrátit do práce, ze které byli, pro dle nich nepodložené očerňování závodními radami, odstaveni.

Ze zmíněného je patrné, že DR měla směrnice nastaveny velmi jasně, co se týče procedurálního postupu. Posuzování a přístup ke konkrétním případům však nikde nastíněn nebyl a zůstával volně na uvážení jednotlivých členů senátu. Především bod směrnic o mimořádném řízení skýtal dostatek prostoru pro netransparentní jednání. Pracovníci, kteří byli zajištěni, nebo se k nim jednoduše vyrozumění o rozsudku nedostalo včas, pak již neměli mnoho možností, jak se bránit.⁸² Problematická byla také skutečnost, že obviněný pracovník byl po dobu disciplinárního vyšetřování a řízení odstaven z pracovního procesu v rámci filmového oboru, a protahováním případu pak mohl být z místa naprosto vyloučen, jelikož jeho pozici zatím zabral někdo jiný. Zvláštní skupina provinění, kterou si SČFP určil k projednávání, napovídá, že nešlo o pouhé vyčlenění těch, kdo s okupanty aktivně spolupracovali, ale i o pokus zbavit se ideových odpůrců nové kinematografie. Známý film neusiloval pouze o institucionální změnu, ale také o proměnu své oficiální tváře. Paradoxně však v jeho nejvyšších kancelářích dál zůstávali lidé, kteří si aktivně prošli většinou minulých režimů, od první republiky až po protektorát.

4.1.2 Členové disciplinární rady

„Senát disciplinární rady je složen ze sedmi lidí. Nehledejte mezi nimi velkopodnikatele, ředitele, šéfy. Hledejte kinooperatéry, osvětlovače, tesaře, štukatéry. Ti také film tvořili a mají také co do úklidu mluvit. Naopak, mají více síly, jsou zdravější, zastanou větší kus práce, jsou spravedlivější. Jde přece jen a jen o spravedlnost. Jejich nenarušený

⁸⁰ Ustavení svazu českých filmových pracovníků. *Filmová práce ...*, s. 2.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Mimořádných řízení bylo oficiálně provedeno nakonec jen 9, nicméně jak uvidíme později, některá jednání měla podobný charakter, přestože byla vedena jako řádná. Viz JUDr. František Klíma, *Disciplinární rada končí. Filmová práce* 1, 1945, č. 26 (15. 12.), s. 2.

*charakter vylučuje jakoukoliv podjatost. Nezazlívejte jim však, že úklidem jsou zaujati.*⁸³ Těmito řádky popisuje složení disciplinární komise Alexander Albrecht ve svém velmi tendenčním článku z *Filmové práce* o kolaborantské „chorobě“ filmového oboru, které jako příčinu – „bakterii“ – přisuzuje kapitalistické smýšlení bývalých špiček kinematografie. Jak uvidíme v následující kapitole, příslušníci rozhodovacích senátů opravdu přicházeli z dělnických postů v ateliérech, ale byli jimi i úředníci či různí tvůrčí pracovníci, kteří většinou ve Svazu českých filmových pracovníků zastávali nějaké funkce a svou účast v komisi vnímali mnohdy jako politický úkol.

Podle závěrečné zprávy⁸⁴ o činnosti DR ze dne 15. prosince 1945 se při zasedáních vystříдалo 6 předsedů, 24 přísedících a 5 tajemníků. Péči o veškerou agendu pak zajišťoval jeden úřadující předseda a jeden tajemník. Příslušníky disciplinární komise byli pouze členové SČFP a vyslanci z ÚRO, kteří odbory v radě zastupovali.

Úřadujícím předsedou DR byl zvolen JUDr. František Klíma, vystudovaný právník, jenž takřka celý svůj profesní život zasvětil filmovému oboru – čerstvě po ukončení studií nastoupil jako tajemník do Filmového ústředí pro Čechy a Moravu a brzy na to přešel do nově vzniklého ČMFÚ, kde působil jako tajemník odborové skupiny pro kinematografy.⁸⁵ Klíma byl hlavním představitelem DR, předsedal drtivě většině jednání a v některých důležitých případech byl přítomen i u výslechů.⁸⁶ Druhým a posledním předsedou, jenž měl právnické vzdělání, byl dramaturg a scenárista Elmar Klos, který do revoluce působil v Baťových pomocných závodech (BAPOZ) a jako člen zlínské skupiny se výrazně podílel na přípravách znárodnění, které ihned po osvobození také horlivě prováděl.⁸⁷ V nové republice se pak již v Praze účastnil manažerských prací na budování nového centrálního aparátu kinematografie a

⁸³ Alexander Albrecht, Veliký úklid. Marginalia k očistě ve filmovém oboru. *Filmová práce* 1, 1945, č. 4 (16. 6.), s. 1.

⁸⁴ JUDr. František Klíma, Disciplinární rada končí. *Filmová práce* 1, 1945, č. 26 (15. 12.), s. 2.

⁸⁵ Personální arch Františka Klímy. NFA, fond ČMFÚ, sign. II/c, inv. č. 165. Srov. Tereza Dvořáková, *Idea filmové komory...*, s. 193.

⁸⁶ Například vyslyšel filmového podnikatele Miloše Havla nebo se účastnil výslechů filmových herců Adiny Mandlové a Vlasty Buriana v pankrácké věznici. Viz Václav Maria Havel, *Mé vzpomínky*. Praha: NLN 1993, s. 102., Protokol o výslechu Adiny Mandlové-Tůmové, Praha 9. července 1945. AHMP, fond Malý dekret, sign. 36-591/2., Protokol o výslechu Vlasty Buriana, Praha 9. července 1945. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/9K.

⁸⁷ V šedesátých letech o revoluční době vyprávěl takto: „Provedl jsem od 1. května do 15. června 1945 taktické znárodnění 46 biografů na jižní Moravě naprosto partyzánsky, protože jsem měl filmy a nedal jsem je někomu, kdo nepodepsal souhlas se znárodněním biografů a nezřídil závodní výbor. Opíral jsem se přitom o závodní výbory v kinech, které mi umožňovaly držet vedoucí a majitele kin trochu na špagátě.“ Viz Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty (I). [Rozhovor s Františkem Pilátem a Elmarem Klosem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 2, s. 75.

podle svých slov byl do funkce v DR zvolen právě na základě svých právních znalostí.⁸⁸ Klos se účastnil marginálního množství jednání (podle dostupných informací předsedal pouze ve dvou termínech), i přesto je jeho předsednická činnost snad nejdiskutovanější ze všech v komisi, a to díky kauze majitele Lucernafilmu Miloše Havla. Jeho případ Klos převzal na poslední chvíli, podnikatele ale nešetřil a ostrým způsobem jej vyloučil z filmového oboru.⁸⁹ Od října 1945 vedl některá zasedání scenárista a režisér krátkých filmů, člen KSČ, Karel Steklý.⁹⁰ Ve stejném období začal v DR působit na předsednickém postu také další tvůrčí pracovník, Ing. Jiří Slavíček, filmový střihač, režisér a jediný „ředitel“ filmové komise – v období třetí republiky totiž působil jako vedoucí Státních filmových ateliérů a laboratoří v zemi české a moravskoslezské.⁹¹ V závěru činnosti DR vedl několik jednání promítač Josef Šlais⁹² a jednoho červnového termínu se účastnil jako předseda komise i Jindřich Elbl, tajemník SČFP a zároveň zmocněnec ministerstva informací pro dovoz a vývoz.

V senátu zasedalo při většině řízení šest přisedících – jeden za filmovou výrobu a další za filmový průmysl, distribuci, tvůrčí pracovníky, závodní radu SČFP a ÚRO. Pokud rozhodoval pouze tříčlenný senát, zahrnoval dva přisedící, jednoho za ÚRO a druhého ze sekce, do níž spadal obžalovaný. Přisedící se často střídali a nebylo výjimkou, že někteří reprezentovali hned dva oddíly, např. filmovou výrobu i průmysl, a pokaždé vystupovali buď za jedno, nebo za druhé. O vině senát rozhodoval hlasováním po krátké poradě v nepřítomnosti obžalovaného, pouze v případě, kdy došlo k rovnosti hlasů, mohl spor svým hlasem rozsoudit předseda, jenž jinak do nálezu přisedících nezasahoval.

Nejpočetnější skupinu tvořili zástupci filmové výroby, za niž se jednání účastnilo v průběhu celkem sedm pracovníků. Prvním z nich byl Štěpán Dušánek, šatnář (kostymér), který v bývalém ČMFÚ zastupoval garderobiéry v poradním výboru tvůrčích pracovníků.⁹³

⁸⁸ Klos vystudoval právnickou fakultu na přání svých rodičů, nikdy se však právnickou praxí neživil. Viz Jan Lukeš (ed.), *Černobílý snář Elmara Klose*. Praha: NFA 2011, s. 13, 51, 58, 206.

⁸⁹ Více o jeho roli v případě např. viz Elmar Klos, Dovětek za tečkou. In: Lukeš, Jan (ed.), *Černobílý snář Elmara Klose*. Praha: NFA 2011, s. 205-209. nebo Krystyna Wanatowiczová, *Miloš Havel*. Praha: Knihovna Václava Havla, o.p.s. 2013, s. 310-331.

⁹⁰ Režisér filmové adaptace knihy Marie Majerové, *Siréna* (1947), s níž vyhrál cenu na filmovém festivalu v Benátkách, pozdější funkcionář zestátněné kinematografie. Více viz Jiří Havelka, *Kdo byl kdo v československém filmu před r. 1945*. [strojopis] Praha: ČSFÚ 1979, s. 241., Jiří Knapík, *Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948-1953*. Praha: Libri 2002. s. 222.

⁹¹ Jiří Knapík, *Kdo byl kdo...*, s. 216.

⁹² Někdy se jeho jméno vyskytuje i v podobě Šlajs. Viz Pořad ustavujícího valného shromáždění Národního výboru českých filmových pracovníků, Praha 17. května 1945. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/2P/2K.

⁹³ Složka Štěpána Dušánka. NFA, fond ČMFÚ, sign. II/c, inv. č. 352.

Dále za filmovou výrobu zasedali kameraman Václav Hanuš, zastávající po válce mnohé funkce v zestátněném filmu,⁹⁴ asistent režie Ivo Novák,⁹⁵ barrandovský osvětlovač Václav Waldhaus, maskéři František Rous a Otakar Košťál a rekvizitář Ferdinand Kliment.

Za oddělení filmového průmyslu se jednání účastnili opět Štěpán Dušánek a Václav Waldhaus, ale také pomocný kameraman Jan Novák a malíř Rudolf Pišvejc,⁹⁶ předseda závodní odborové organizace barrandovských ateliérů. O dalším přisedícím, Janu Píchovi, se bohužel nepodařilo nalézt žádné informace.

Distribuci zastupoval téměř výhradně Josef Kořínek, zaměstnanec a člen závodní rady Kosmosfilmu, distribuční společnosti, která za druhé světové války sdružovala všechny filmové společnosti.⁹⁷ Několika případům byl za distribuci přítomen také promítač Bohumil Hynek, jinak zástupce ÚRO.

Nejzajímavější byla především skupina tvůrčích pracovníků, zahrnující mnohé známé osobnosti. Nejčastěji zmiňovaným zástupcem tohoto oddílu je herec Theodor Pištěk, který se stal generálním tajemníkem SČFP po Jindřichu Elblovi. Pištěk je často připomínán v souvislosti s případem Miloše Havla, jenž mu za války velmi pomohl. Pištěk se účastnil prvního řízení, z druhého, které mělo Havla vyloučit, se však ze studu omluvil.⁹⁸ Spojován s případem Havla je i další přisedící z řad tvůrčích pracovníků, scenárista Josef Hlaváč,⁹⁹ jenž později působil v DR i jako tajemník. Havel si na něj stěžoval právě proto, že v jeho případě figuroval Hlaváč jako udavač, vyšetřovatel a zároveň i člen senátu.¹⁰⁰ Mimo Pištěka a Hlaváče tvůrčí pracovníky reprezentoval také levicově angažovaný herec, člen souboru Národního divadla Jaroslav Průcha, architekt Jan Pacák, zástupce odboru filmových architektů, a herec Ladislav Herbert Struna.

⁹⁴ Jiří Knapík, *Kdo byl kdo...*, s. 94.

⁹⁵ Ve všech protokolech DR je zaznamenán jako Ivan Novák, nicméně jedná se zřejmě o asistenta režie Ivo Nováka. Viz Složka Ivo Nováka. NFA, fond ČMFÚ, sign. II/c, inv. č. 352.

⁹⁶ Tento pracovník je ve formulářích z jednání uváděn jako J. Pišvejc, nicméně ručně se pod dokumenty podepisoval jako Rudolf Pišvejc. Dobový tisk potvrzuje, že se jedná o Rudolfa Pišvejce. Viz např. Rudolf Pišvejc, *Filmový svaz a my. Radostná práce* 1, 1945, č. 15, s. 3.

⁹⁷ Z činnosti závodních rad. *Filmová práce* 1, 1945, č. 5 (23. 6.), s. 2.

⁹⁸ Václav Maria Havel, *Mé vzpomínky...*, s. 66.

⁹⁹ Hlaváč je několikrát v dokumentech z jednání uveden jako zástupce distribuce, pravděpodobně se však jedná pouze o chybu, neboť vždy je tomu tak v případech jeho působení ve tříčlenných senátech, posuzujících filmové herece. Z toho důvodu je tedy jisté, že ve skutečnosti opravdu zastupoval pouze filmové tvůrčí pracovníky.

¹⁰⁰ Havel uváděl, že Hlaváč kdysi nabízel Lucernafilmu svůj scénář, který však nepřijali. Václav Maria Havel, *Mé vzpomínky...*, s. 95-97.

Za závodní radu SČFP působili v senátech zejména bývalí zaměstnanci ČMFÚ, kteří po válce plynule přešli do aparátu SČFP. Jedním z nich byl Václav Bernard, který působil v obou institucích jako zřízenec.¹⁰¹ Dále sem patřil úředník Václav Buben, korespondentka a sekretářka Milena Hubálková a vedoucí správce Rudolf Souček.

Poslední skupinou byli příslušníci ÚRO, kteří se většinou odborově angažovali právě ve filmové oblasti. Jak zmiňuje ve své studii historik Jiří Pokorný, bylo vysílání zástupců ÚRO do filmových institucí „základním předpokladem spolupráce a kontroly pracujícím lidem.“¹⁰² ÚRO tedy svůj vliv nepodcenila ani v DR, kde byli členové odborů jako jediní ze skupin přisedících přítomni každému případu. Mimo již jmenovaného Bohumila Hynka zde působil JUDr. Jaromír Lang, vedoucí kulturního oddělení ÚRO. Dalším přisedícím byl odborář, místopředseda SČFP Jaroslav Lubina, jenž byl zároveň promítačem a vedoucím kina Adria (později Moskva) v Jungmannově ulici.¹⁰³ Posledním přisedícím pak byl odborový pracovník Jaroslav Těhle. Pokorný uvádí jako dalšího člena komise i vedoucího filmového referátu ÚRO Jaroslava Pálenského, o jeho účasti v komisi se však v dostupných dokumentech nic neobjevuje.¹⁰⁴

Klíčovým orgánem rady byl však bezpochyby post tajemníka, který připravoval podklady, zajišťoval důkazy, prováděl výslechy a zároveň se účastnil samotných řízení jako zapisovatel. Disciplinární rada měla v celkovém součtu pět tajemníků, dva z nich byli ovšem výraznější než ti ostatní – JUDr. Rudolf Bláha a Ph. Mr. Jaroslav Menčík. Rudolfa Bláhu je možné označit za „oficiálního“ tajemníka DR, do konce července 1945 se v této funkci účastnil skoro každého jednání a připravoval případy k posouzení předsedovi SFP. Bláha vystudoval práva, ve 30. letech pracoval jako tajemník v Zemském svazu kinematografů a poté přešel do Filmového ústředí, později do ČMFÚ, kde byl jako referent odborové skupiny kinematografů blízkým kolegou Františka Klímy.¹⁰⁵ Od srpna 1945 však jeho činnost v disciplinární radě z neznámého důvodu končí, zřejmě kvůli jeho dalším činnostem v čerstvě

¹⁰¹ Náplní jeho práce bylo vedení adresového systému, expedice pošty i pomocné kancelářské práce. Viz personální arch Václava Bernarda. NFA, fond ČMFÚ, sign. II/c, inv. č. 165.

¹⁰² Jiří Pokorný, *Odbory a znárodněný film...*, s. 201.

¹⁰³ Viz Jiří Havelka, *Kdo byl kdo...*, s. 152. Srov. Jiří Knapík, *Kdo byl kdo...*, s. 158.

¹⁰⁴ Vzhledem k tomu, že nemáme k dispozici kompletní dokumentaci DR, je možné, že se nějakého zasedání účastnil. V této kapitole jsme u počtu přisedících vycházeli z údaje z 15. prosince 1945, který informoval o 24 přisedících. Zmíněný Rudolf Pišvejc se ovšem prvního jednání účastnil zřejmě až po tomto datu, můžeme se tedy domnívat, že možným chybějícím členem senátu byl právě Pálenský. Při nedostatku dokumentů jde ale o pouhou spekulaci.

¹⁰⁵ Viz Personální arch Rudolfa Bláhy. NFA, fond ČMFÚ, sign. II/c, inv. č. 165. Srov. Tereza Dvořáková, *Idea filmové komory...*, s. 193.

zestátněné kinematografii, v níž se velmi aktivně angažoval.¹⁰⁶ Druhým význačným tajemníkem rady byl Jaroslav Menčík, který vedl devadesát procent všech výslechů, řízení se pak účastnil až v konečné fázi činnosti komise. Menčík vystudoval původně farmacii, avšak brzy přešel do filmového oboru, do kterého nahlédl z mnoha tvůrčích perspektiv.¹⁰⁷ Za války pracoval Menčík jako referent kondičního oddělení ČMFÚ, roku 1943 pak přešel s celým úsekem pod Stafi, družstvo pro umístování komparzu.¹⁰⁸ Menčík vydržel v DR až do úplného konce, ještě dlouho po jejím oficiálním zániku vystupoval jako její úřadující tajemník a vyřizoval veškerou agendu a korespondenci. Dalším tajemníkem, jenž v radě působil po celou dobu trvání, byl JUDr. Dušan Russ, taktéž bývalý pracovník ČMFÚ, který se za války podílel např. na přípravách Filmových žní a vedl administrativu filmového archivu.¹⁰⁹ Po odchodu Rudolfa Bláhy vykonával funkci tajemníka a zapisovatele u jednotlivých řízení také bývalý vedoucí revisního oddělení ČMFÚ Karel Slaba, který se již předtím účastnil některých výslechů.¹¹⁰ Posledním tajemníkem pak byl již zmíněný Josef Hlaváč, který se z pozice zapisovatele účastnil jednání jen zřídka, nicméně působil jako vyšetřovatel a připravoval některé případy k řádnému řízení.

Početnou, avšak málo viditelnou složku DR tvořili zapisovatelé, již zaznamenávali jednotlivé výslechy svědků a obviněných. Mnohdy byl sice přípravnému vyšetřování přítomen pouze tajemník (Bláha nebo Menčík), který vedl výslech a současně pořizoval písemný záznam výpovědi, nicméně častěji mu někdo asistoval. Zapisovatelů se prostrídalo celkem osm. Byli jimi František Brokenický, kolega Jaroslava Menčíka z ČMFÚ, úřednice bývalého ČMFÚ Milena Hubálková, Marie Horálková, Věra Dufková, Věra Javůrková a

¹⁰⁶ Postupně vystřídal několik funkcí v Československém státním filmu a poté se stal i vedoucím plánovacího oddělení Filmového studia Barrandov, napsal také několik knih na téma ekonomiky ve filmu. Viz. Jiří Havelka, *Kdo byl kdo...*, s. 23.

¹⁰⁷ Menčík začínal jako překladatel titulků, působil jako asistent režie, psal náměty k filmům a v některých filmech i hrál. Zároveň překládal zahraniční odborné filmové publikace, pracoval jako redaktor *Filmového kurýru* a *Kina* a nakonec založil i vlastní periodikum *Filmová politika*. Vyzkoušel si také práci producenta a scenáristy. Viz Personální arch Jaroslava Menčíka. NFA, fond ČMFÚ, sign. II/c, inv. č. 165.

¹⁰⁸ Tamtéž. Srov. Tereza Dvořáková, *Idea filmové komory...*, s. 204.

¹⁰⁹ Tereza Dvořáková, *Idea filmové komory...*, s. 285, 292.

¹¹⁰ Podle zápisu ze schůze zaměstnanců bývalého ČMFÚ ze dne 14. května 1945 byl Slaba ze schůze vyloučen na doporučení Dagmar Štruncové, pozdější zapisovatelky DR, kvůli svým stykům s funkcionářem ČMFÚ Bohumilem (Gottliebem) Smolou, který přijal říšské občanství a byl označován za jasného kolaboranta. Podle jeho pozdější pozice v DR se ale zřejmě celá věc vysvětlila. Viz Zápis o schůzi zaměstnanců Filmového ústředí, Praha 14. května 1945 [ve složce Anny Bonhardové]. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/9K.

Dagmar Štruncová, dále účetní Kateřina Bayerlová a Miloslav Bagár, pravděpodobně pracovník Barrandova¹¹¹.

V poslední řadě je pak nutné zmínit i roli předsedy SČFP, jenž sice do samotného průběhu šetření nebo jednání přímo nezasahoval, nicméně jeho postavení bylo zásadní tím, že určoval, který případ bude zastaven, a který postoupí k řádnému řízení. Předsedou SČFP byl, jak už bylo řečeno výše, JUDr. František Papoušek, zmocněnec ministerstva informací pro Československou filmovou kroniku, jehož v říjnu 1945 vystřídal hudební skladatel Julius Kalaš.

Většina členů disciplinární rady tedy pocházela z prostředí bývalého ČMFÚ, nebo vycházela ze závodních výborů či odborových rad svých podniků (např. Waldhaus a Dušánek). Několikrát byl v této práci naznačen zájem KSČ na očistě kulturní oblasti, nicméně DR určitě nelze označit za komunistickou buňku, většina jejích členů pravděpodobně ani členy KSČ nebyla. Zřejmě se jednalo spíše o angažované pracovníky, kteří, stejně jako mnoho jiných lidí v téže době, pociťovali nutnost změny, potřebu vypořádat se se starým režimem a začít znovu a jinak, prostřednictvím znárodněné kinematografie vedené v duchu nové lidové demokracie. Ostatně na přípravách znárodnění se někteří členové DR sami podíleli (např. Papoušek, Elbl či Lubina). Jistý komunistický vliv na filmovou očistu v rámci SČFP můžeme ale tušit v její kontrole skrze představitele ÚRO, zasedajících v nalézacích senátech, a také bezpochyby v působení ministerstva informací, které SČFP a potažmo i DR zaštiťovalo.

Otázkou však stále zůstává vlastní činnost členů DR za okupace. Miloš Havel, který patřil mezi hlasité kritiky očistné komise (což vzhledem k nekompromisnímu tažení proti jeho osobě nemůže být překvapivé), se při popisu svého procesu zmiňuje o rozhovoru s JUDr. Klímou, předsedou DR: „Zeptal jsem se ho, zda byla přezkoumána také činnost členů filmového národního výboru. Dr. Klíma mi odpověděl, že nebyla.“¹¹² Havel ostatně při svém výslechu nepřímou napadl i samotného Klímu, když mu naznačil, že ví o jakémsi Klímovi,

¹¹¹ O Miloslavu Bagárovi se bohužel nepodařilo nalézt žádné určité informace o jeho působení v raně poválečné kinematografii, nicméně na přelomu 80. a 90. let 20. století pracoval v Československém filmovém ústavu (dnešním NFA) jako odborný referent historik. Podle Vladimíra Opěly, který s ním v těchto letech spolupracoval, působil Bagár po válce patrně na Barrandově. Vzhledem k tomu, že ostatní zapisovatelé pocházeli z úřednického aparátu SČFP, se lze ale domnívat, že chvíli působil i ve Svazu. Viz Telefonický rozhovor autorky s Vladimírem Opělou, 27. července 2015., Telefonický rozhovor autorky s Barborou Ligačovou, 29. července 2015.

¹¹² Václav Maria Havel, *Mé vzpomínky...*, s. 102.

který mu přišel v březnu 1939 zabírat ateliéry.¹¹³ V tomto případě se však Havel podle všeho spletl, Klíma dle svého zaměstnaneckého archu působil ve filmovém oboru až od října 1940, do té doby žil v Novosedlech nad Nežárkou a pracoval jako právnický praktikant.¹¹⁴ Otázky vyvolává spíše osoba tajemníka Rudolfa Bláhy. Ten ve své zaměstnanecké kartě uvádí, že se v roce 1937 oženil se sudetskou Němkou a v domácnosti mluví německy.¹¹⁵ Podle dokumentů z archivního fondu ČMFÚ se zdá, že rovněž v roce 1939 působil jako vedoucí árijského rejstříku filmového oboru v Čechách a na Moravě.¹¹⁶ Svědectví některých lidí, kteří se za války obraceli na odborové oddělení kinematografů v ČMFÚ, však naznačují, že Klíma s Bláhou českým lidem pomáhali.¹¹⁷ Bláhovo manželství a možná nedobrovolné, či čistě úřednické vedení árijské evidence nemusí samozřejmě znamenat, že se sám provinil proti národní cti, nicméně působí přinejmenším kontroverzně, vezmeme-li v úvahu, že z podobných věcí se jiní pracovníci museli před disciplinární radou zpovídat. Obdobný problém vyvstával u tajemníka SČFP Jindřicha Elbla. DR vedla řízení s právníkem, dramaturgem a scenáristou Jaroslavem Svárou, který byl obviněn z toho, že překládal a namlouval doprovodné komentáře k německým filmům. Svára se bránil tím, že šlo zejména o filmy naučné nebo přírodní, tudíž apolitické, a jeho práce byla pouze řemeslná, jelikož překládal již hotové texty, neupravoval jejich vyznění a byl u toho navíc kontrolován. Senát ovšem jeho práci označil za činnost tvůrčí a vyloučil jej z filmového oboru.¹¹⁸ Svára se ale několikrát snažil obhájit argumentem, že naprosto totožnou práci zastával i zmocněnec ministerstva informací, Jindřich Elbl, jenž nadále ve filmu působí. Ten byl ovšem DR pravděpodobně také posuzován, kromě čísla jeho složky¹¹⁹ se však žádné dokumenty k případu nenašly, nicméně mohlo jít zřejmě o prošetřování právě této jeho protektorátní činnosti. Vzhledem k tomu, že se ve zveřejněných seznamech ve *Filmové práci* Elblovo jméno nenachází, můžeme usuzovat, že byl jeho případ zastaven, aniž by se dostal před

¹¹³ Záznam z výslechu Miloše Havla, Praha 26. září 1945. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/2K.

¹¹⁴ Personální arch Františka Klímy. NFA, fond ČMFÚ, sign. II/c, inv. č. 165.

¹¹⁵ Personální arch Rudolfa Bláhy. NFA, fond ČMFÚ, sign. II/c, inv. č. 165.

¹¹⁶ Evidence árijského rejstříku zaměstnanců. NFA, fond ČMFÚ, sign. II/j, inv. č. 679.

¹¹⁷ Např. vedoucí kina Josef Žďánský vypověděl, že když ho jeho konkurent, Václav Janeček, udal na ČMFÚ, protože uspořádal projekci v období smutku po smrti říšského protektora Reinharda Heydricha, Bláha s Klímou se za něj přimluvili a on nakonec vyvázl jen s pokutou. Viz složka Václava Janečka. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/1K.

¹¹⁸ Svára nakonec jako jeden z mála dosáhl obnovy řízení, při níž senát naprosto obrátil a prohlásil, že jeho práce byla „mechanická, neiniciativní a tudíž také ne tvůrčí“ a Sváru omilostnil. Viz Složka Jaroslava Sváry. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/4K.

¹¹⁹ Zmínka o jeho složce se nachází u případu Karla Pečeného. Viz SOA, fond MLS Praha, sign. 521/48.

nalézací senát, nebo byl s přihlédnutím k jeho postavení v SČFP a celé poválečné kinematografii veden pouze interně,¹²⁰ ovšem logicky zcela jistě odsouzen nebyl.¹²¹

Sporným bodem DR je také předpojatost některých členů komise. Pokud se ještě na okamžik vrátíme k případu Jaroslava Sváry, můžeme v jeho složce nalézt dopis, titulovaný DR, ve kterém poukazuje na některé nesrovnalosti v jejích metodách. Cituje například z článku oficiálního periodika ministerstva průmyslu: „*Je nutno znemožnit, aby týž sbor, organisace nebo instituce byl současně žalobcem i soudcem, jak je tomu u této Disc. rady,*“ a podle něj tak DR „*nemůže se svou praxí obstáti v době obnoveného právního pořádku.*“¹²² Očistnou komisi zřizoval SČFP, orgán, který nikdy nezískal právní podklad a celou dobu působil na revolučních principech. DR se tak novému právnímu řádu v zemi nepřizpůsobila ani postupem času a směrnice dle něj nijak neupravila. Obviněný filmový pracovník proto neměl např. možnost výměny jednoho člena senátu, pokud byl přesvědčen o jeho podjatosti, jako tomu bylo u očistných komisí ve veřejné správě, které vznikly až v říjnu 1945. U DR nebylo před řízením známo, kdo bude v senátu zasedat, a tím, že proti rozhodnutí senátu neexistovalo opravných prostředků, nemohl se odsouzený zpětně odvolat. Na příklad zaujatosti naráží případ kinooperátéra Oty Beneše, jenž byl obviněn z nadslužební horlivosti vůči okupantům a vyhrožování českým lidem. V době, kdy ještě ani nebylo zcela skončeno přípravné vyšetřování, podal Beneš disciplinární radě stížnost na Jaroslava Lubinu, který o něm měl tvrdit, že bude zcela jistě vyhozen a již sháněl někoho na jeho místo. Nejenže se Beneš musel obejít bez odpovědi, ale Lubina nakonec za několik dní zasedal jako přisedící u jeho řízení, které skončilo Benešovým vyloučením z oboru.¹²³ Beneš si pak dále stěžoval, poukazoval například na fakt, že DR nebrala v potaz jím navrhovaná svědectví a důkazy.

¹²⁰ O intervenci z vyšších kruhů v Elblově případě mluví i Vladimír Just v knize o stíhání Vlasty Buriana. Viz Vladimír Just, *Věc: Vlasta Burian. Rehabilitace Krále komiků*. Praha: Rozmluvy 1991, s. 87.; Interní vyšetřování nebylo výjimkou. Přistoupeno k němu bylo např. v případě Miroslava Rumlera, filmového referenta ministerstva obchodu, jenž v revolučních dnech zajišťoval byty Jana Svitáka a Wilhelma Söhnela. Viz Složka Miroslava Rumlera. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/4K.

¹²¹ Jestli měl Elbl na Svárovo pozdější omilostnění nějaký vliv, se můžeme jen dohadovat. Pravděpodobně však bylo Elblovo šetření uzavřeno ještě dřív, než proběhlo řízení se Svárou (zmínka o Elblově složce se nachází ve spisech Karla Pečeného, jenž byl DR souzen v červnu 1945, zatímco Svára měl zasedání v říjnu, je ale vysoce nepravděpodobné, s ohledem na Elblovo postavení v českém filmu, že by se jeho řízení táhlo několik měsíců), tudíž poprvé Svára tímto argumentem komisi určitě neobměkčil.

¹²² Dopis Jaroslava Sváry pro disciplinární radu, Praha 12. října 1945. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/4K.

¹²³ Složka Oty Beneše. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/9K.

Nakonec měl štěstí a dočkal se zdárné obnovy řízení.¹²⁴ Lubina pak figuruje také v případě Ing. Otakara Mudrocha, předsedy odborové skupiny kinematografů v bývalém ČMFÚ, na nějž ze své vedoucí pozice ve filmovém odboru kino při ÚRO podal udání k DR. V nalézacím senátu pak sice zasedal jeho kolega Lang, ten však proti Mudrochovi svědčil, a byl proto upozorněn předsedou, že by se měl zdržet hlasování – v protokolu je však jeho hlas nakonec také zaznamenán.¹²⁵ O kontroverzní roli Josefa Hlaváče v případě Miloše Havla jsme se zmiňovali výše, toto jeho vystupování však nebylo ojedinělé. Hlaváč se účastnil jako přisedící i jednání s Arnoštem Polákem, vedoucím pražského kina Alfa. Polák byl však v minulosti vedoucím kina Hvězda a funkci po jeho odchodu převzal právě Hlaváč. Ten se ho nyní přímo při řízení snažil očerňovat a neustále ho konfrontoval s informacemi, které ale sám získal z doslechu. Charakter takového chování vystihuje např. následující úryvek ze zápisu jednání: „*K tomu se dotazuje Josef Hlaváč, zda byl obviněný u zaměstnanců oblíben, tento odpovídá, že patrně ano. Josef Hlaváč pak dodává, že při svém nastoupení jako ředitel kina HVĚZDA byl zaměstnanci informován, že Polák byl ten nejhorší pes, jako ředitel v poměru k zaměstnancům.*“¹²⁶ Zvláště také působí fakt, že Jaroslav Menčík s Františkem Brokenickým, dřívější zaměstnanci družstva Stafí, vedli skoro všechny výsledky s komparsisty.

4.1.3 Souzení filmoví pracovníci

Stejně jako ve složení členů nalézacích senátů, můžeme i mezi posuzovanými pracovníky najít průřez spektrem všech filmových profesí – od ateliérových dělníků, zaměstnanců kin, tvůrčích pracovníků, úředníků až po vedoucí podniků. Přístup disciplinární rady k jednotlivým skupinám zaměstnanců se však značně lišil. Podle souhrnných výsledků DR uveřejněných ve *Filmové práci*¹²⁷ bylo celkem projednáno 269 případů, z nichž 178

¹²⁴ Podle výsledků DR uvedených ve *Filmové práci* došlo za celou dobu pouze ke třem obnovám řízení. Viz JUDr. František Klíma, *Disciplinární rada končí. Filmová práce* 1, 1945, č. 26 (15. 12.), s. 2.

¹²⁵ Složka Otakara Mudrocha. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/3K.

¹²⁶ Zápis jednání s Arnoštem Polákem, Praha 8. července 1945. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/5K.

¹²⁷ Údaje k výsledkům řízení byly uveřejněny postupně několikrát, v této práci vycházím u konečných součtů z poslední a nejvíce podrobné analýzy. Viz *Informujeme veřejnost: vysvětlení k výsledkům očisty ve filmovém oboru. Filmová práce* 2, 1946, č. 6 (9. 2.), s. 1.

postoupilo k řádnému řízení, kde bylo nakonec vyloučeno „pouze“ 66 lidí.¹²⁸ Podle dostupných dokumentů tvoří zhruba polovinu odsouzených právě exponované osobnosti filmového průmyslu. Jejich počet však v souhrnném množství souzených tvořil zhruba třetinu¹²⁹.

Lukáš Kašpar ve své knize o protektorátní kinematografii shrnuje válečná provinění filmových pracovníků následovně: „*V případě umělců lze rozlišovat na ty, kteří se angažovali, aby udrželi víru v přežití a posilovali naději v českém národě, na ty, kteří se angažovali kvůli záchraně svých blízkých, a na ty, kteří chtěli svým aktivismem docílit co nejlepších pozic či si dosažené pozice udržet.*“¹³⁰ S jeho tvrzením lze jistě do určité míry souhlasit, ačkoliv důvody pro spolupráci s Němci byly jistě daleko mnohovrstevnatější, nikoliv pouze černobílé. Avšak mnoho lidí po válce, zejména pak revoluční soudci, vnímali jako příčinu kolaborace často pouze poslední z důvodů – vlastní profit. Bylo jednoduché označit ty, jejichž činnost za okupace sledoval celý národ. Jak píše ve svých, vcelku překvapivě upřímných, pamětech herečka Adina Mandlová, „*řadovému zaměstnanci nebylo těžké vyhnout se přímému styku s Němci; u prominenta to bylo nemožné.*“¹³¹ Zastánci očisty ale používali jako protiargument fakt, že mnozí umělci nabídku na účinkování v německém filmu odmítli, a přesto se jim nic nestalo. Ovšem v takovém případě byla zcela opomíjena skutečnost, že Němci usilovali zejména o nejvýznačnější herce a režiséry, jimž pak neustálé odmítání mnohdy neprošlo tak lehce jako ostatním.¹³² Zároveň se zapomínalo na to, že alibi skrze práci v českém filmu těmto pracovníkům poskytovali ti, kteří pak sami museli s Němci vyjednávat, aby takováto ochrana byla možná. Na tyto osobnosti ale nelze také nahlížet pouze jako na nevinné oběti, jejich dobré úmysly byly zcela jistě vyvažovány i snahou udržet si stávající životní standard a pohodlí. Miloš Havel, který za války pomohl mnoha lidem vyhnout se angažmá v německých produkcích a spolu s dalšími lidmi udržoval českou kinematografii na nohou, tak zřejmě nečinil pouze z nezištné dobročinnosti, ale šlo mu pravděpodobně i o vlastní podnik a

¹²⁸ Někteří z nich byli za čas omilostnění revisní komisí, dalším stupněm filmové očisty. Viz kapitola 4. 2 (s. 53-56).

¹²⁹ Exponovaní pracovníci tvoří třetinu z dosud známého počtu pracovníků (víme o 217 z 269), nicméně podařilo se nalézt skoro všechny odsouzené (64 z 66), kde opravdu tvoří známé filmové osobnosti polovinu.

¹³⁰ Lukáš Kašpar, *Český hraný film a filmaři za protektorátu*. Praha: Libri 2007, s. 149.

¹³¹ Adina Mandlová, *Dneska už se tomu směju*. Praha: ČSFÚ 1977. s. 142.

¹³² Např. režiséři Frič a Slavínský ve svých poválečných výpovědích shodně uvádějí, že byli Prag-filmem po předchozích urgencích hromadně pozváni nejúspěšnější režiséři (např. ještě Cikán, Holman nebo Vávra) a byli pod pohrůzkami donuceni podepsat spolupráci. Viz Složka Vladimíra Slavínského. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/4K., Složka Martina Friče. AHMP, fond Malý dekret, sign. 36-7242.

zachování životní úrovně. Tuto domněnku ostatně potvrzuje i Adina Mandlová, která údajně tím, že u sebe doma opila Dr. Oehmkeho z Úřadu říšského protektora, zařídila znovuotevření Vinohradského divadla, a zachránila tak i osudy spousty herců: „*Samozřejmě, že jsem tam chtěla hrát. Nebo si snad někdo představoval, že jsem se o to zasadila jen proto, aby tam mohla vystupovat Jiřina Štěpničková? Takový altruismus existuje jenom v laciných románech a v životopisech svatých. Ale fakt je, že to bylo spojeno s rizikem a že Vinohradské nebylo jediná scéna v Praze, kde bych tenkrát byla dostala příležitost.*“¹³³ Cílem této práce nicméně není soudit, kdo do jaké míry a z jakých důvodů doopravdy kolaboval, ale zhodnotit přístup, jaký postoj k těmto provinilcům zaujala disciplinární rada. Nejednoznačná definice a představa kolaborace soudcům jistě rozhodování neulehčila, ale zároveň jim dala do ruky zbraň uzpůsobit si klasifikaci provinění dle vlastních potřeb.

Nejvíce pozornosti se v kontextu filmové očisty upíralo na herce. Dobovou náladu dostatečně vystihuje například komentář novináře Oldřicha Kautského: „*Herec, když už si jednou vybral své zaměstnání, věděl, co kupuje: popularitu, ale s ní také zvýšenou odpovědnost. Herec je tak trochu majetkem národa, a je za to národem milován a hýčkán. Herec, který zradil své národní přesvědčení v posteli nacistického vraha, prosíkem v kanceláři německého producenta a přípitky s pány v nacistických uniformách, nezaslouží si slitování.*“¹³⁴ Tisk spustil proti herectvu masivní kampaň. *Kulturní politika*, levicově orientované periodikum E. F. Buriana, dokonce uspořádala anketu, ve které vybraní herci odpovídali na otázku, proč hráli v protektorátním filmu. Průzkum probíhal ve velké míře mezi umělci, kteří stíhání nebyli, přesto se čtenáři dočkali pouze podrážděných odpovědí. Vlasta Fabiánová, Marie Glázrová, Jana Dítětová, Jan Pivec a další, ti všichni mluvili o tom, že hraní je jejich poslání, nic jiného by dělat nemohli, a vymezovali se proti pojmu protektorátního filmu, pracovali prý jen v tom českém. Nataša Gollová, jejíž případ v té době stále nebyl uzavřen, označila oproti tomu práci v německém filmu za své totální nasazení. Jiřina Štěpničková se z odpovědi vymluvila nevolností a svérázně reagoval dokonce i Jaroslav Průcha, jeden z přisedících DR: „*Neptejte se herců, co a jak a proč. Neradi hovoří. Na jejich práci se dívejte.*“¹³⁵ Zřejmě tedy nikdo neměl úplně čisté svědomí. Hned v úvodu zmíněné ankety bylo přímo zdůrazněno, že největších zločinců se nikdo dotazovat nebude. Zásadní podíl viny padl na ta nejznámější jména, zejména na Vlastu Buriana, Adinu Mandlovou a

¹³³ Adina Mandlová, *Dneska už se tomu směju*. Praha: ČSFÚ 1977. s. 157.

¹³⁴ Oldřich Kautský, Goebbelsovi jsem se líbila. *Filmová práce* 1, 1945, č. 7 (7. 7.), s. 2.

¹³⁵ Filmová anketa Kulturní politiky – řekněte nám, proč?. *Kulturní politika* 1, 1945, č. 4 (5. 10.), s. 2.

Lídu Baarovou, jež byli takřka ihned od konce války zavřeni ve vězení „pro výstrahu celému uměleckému světu“¹³⁶. Tito herci se pak nemohli pomluvám a rychlým závěrům novinářů nijak bránit, natož se hájit u divadelní či filmové disciplinární komise, a mýtus kolem jejich provinění tak nekontrolovatelně rostl. DR zajištěné herce odsoudila v prvních termínech zasedání, jejich provinění bylo vzato za prokázané na základě „*notoricky známých faktů*“.¹³⁷ Oficiální obvinění popsaná ve formulářích k řádnému řízení avšak spíš než „fakta“ obsahovala pouze domněnky a nepodložené informace.¹³⁸ S důkladným vyšetřováním se rada neobtěžovala, za tak krátkou dobu (první senát se konal již 8. června, rada byla ustavena 26. května) by jej zřejmě ani nestihla provést. Výslech Buriana a Mandlové se uskutečnil až necelý měsíc po jejich odsouzení. Zástupci DR zpovídali herce v pankrácké věznici, nicméně výpovědi se týkaly především ostatních filmových pracovníků, o nichž udávali informace podle všeho na dotaz.¹³⁹ Na jejich vlastní případy tak výslech neměl již žádný vliv. Na stejně brzké termíny řízení byli předvoláni i další prominentní herci bývalého režimu, například Čeněk Schlögel. Tragický osud herce a režiséra, jenž naoko s Němci sympatizoval, aby ochránil svou dceru a jejího židovského manžela, byl před několika lety objasněn v knize Jaromíra Farníka a Radka Žitného,¹⁴⁰ do té doby byl však Schlögel považován za příklad typického kolaboranta. Schlögel byl sice jednání osobně přítomen, nicméně na jeho argumenty nebyl brán přílišný zřetel. Dcera Blanka se líčení účastnila jako důvěrnice a chtěla otcova tvrzení podpořit svědeckou výpovědí, její žádost promluvit byla ale zamítnuta. V jiných případech ovšem důvěrníci a další svědci dostali možnost vypovídat.¹⁴¹ Zaujetí senátu se nejvíce projevilo právě v těchto řízeních, podobně nesmlouvavým způsobem se ale rada vypořádala i s dalšími herci, mimo jiné s Pavlem Ludikarem, Karlem Postráneckým, Bedřichem Veverkou nebo tanečnicí a herečkou Elenou Atanaskovičovou. U několika z nich byla část důkazů podložena, nebo se sami k určitým přečinům přiznali, přesto se ovšem vzhledem k brzkým jednáním nedá říci, že by se DR kauzami objektivně zabývala. Důvodem

¹³⁶ Adina Mandlová, *Dneska už se tomu směju*. Praha: ČSFÚ 1977. s. 142.

¹³⁷ Formulář pro řádné řízení Vlastimila Buriana, Praha 5. června 1945. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/9K.

¹³⁸ V Burianově obvinění stojí např.: „*Jest notoricky známo, že první při návštěvě Goebbelsově na Barrandově zdravil německým pozdravem, prohlásil, že je na to hrdý, že se narodil v Liberci a má německé školy. (...) Údajně při hlasové zkoušce pro Pragfilm namluvil na desku, že je Němec narozený v Liberci.*“ Tamtéž.

¹³⁹ Protokol o výslechu Adiny Mandlové-Tůmové, Praha 9. července 1945. AHMP, fond Malý dekret, sign. 36-591/2., Protokol o výslechu Vlasty Buriana, Praha 9. července 1945. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/9K.

¹⁴⁰ Jaromír Farník – Radek Žitný, *Čeněk Šlégl. Dvě tváře herce, režiséra a scenáristy*. Čechtice: BVD 2009.

¹⁴¹ Např. v případě kameramana Josefa Hejny-Kosteckého, jehož řízení proběhlo jen dva týdny po Schlöglově.

stíhání bylo především účinkování v německém filmu a členství ve fašistických organizacích, např. Vlajce, u některých hereček i styky s Němci.

Exemplární případy z řad herectva, jakými byli Burian, Mandlová či Baarová, nesloužily jen jako hromosvod veškeré zloby veřejnosti, ale také pro odvedení pozornosti od provinění ostatních. Tím, že se zmiňovaní nemohli nijak ohradit a byli všeobecně považováni za největší zrádce, mohl se do nich tzv. „obout“ kdokoliv, aniž by mu někdo oponoval. Této strategie využívali někteří herci, ale především režiséři, kteří tak v očích vyšetřovatelů nebo senátu chtěli zmírnit své vlastní provinění. Jak uvádí filmová historička Tereza Dvořáková ve svém pojednání o společnosti Prag-film, v německém filmu pod německými pseudonymy působili takřka všichni významní režiséři, jako Martin Frič, Josef Alfréd Holman, Miroslav Cikán nebo Vladimír Slavínský.¹⁴² Čáp, Holman, Frič i Slavínský se ve svých výpovědích nezávisle na sobě zmiňují o události, kdy byli již po několika urgencích nakonec hromadně pozváni a pod pohrůzkami donuceni spolupráci s Prag-filmem podepsat.¹⁴³ Právě vyhrožování a strach o ztrátu povolání, pokud by se okupantům nepodvolili, patřily mezi nejsilnější argumenty tvůrců, nicméně téměř žádný z nich neopomněl rovněž zdůraznit, že co se týče českého filmu, vždy kategoricky odmítali spolupráci s nyní již diskreditovanými herci, přestože jim byly nabízeny vysoké částky. Martin Frič se například bránil slovy: „*Netočil jsem s Mandlovou a jinými, jasnými kolaboranty.*“¹⁴⁴ Z těch, kteří se na německých produkcích reálně podíleli, byl nakonec odsouzen pouze Václav Binovec, který s Němci aktivně spolupracoval pravděpodobně z vlastního přesvědčení, a Ladislav Brom, jenž se účastnil zabírání barrandovských ateliérů na začátku války. Ostatní vyvázli bez trestu,¹⁴⁵

¹⁴² Tereza Dvořáková, *Prag-Film (1941-1945)*..., s. 62.

¹⁴³ Schůzky se účastnil i Otakar Vávra, ten se ale nakonec reálně práci pro německý film vyhnul, především díky ochranné ruce Miloše Havla. Stejně tak František Čáp, jenž byl DR vyloučen za propagování antisemitismu ve filmu Jan Cimbura, a protože byl nařčen, že i v soukromí propagoval nacistické názory. Později byl však omilostněn a mohl natáčet další filmy. Viz Václav Maria Havel, *Mé vzpomínky*..., s. 69., Složka Františka Čápa. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/9K.

¹⁴⁴ Konkrétně toto Fričovo tvrzení se ovšem nezakládá zcela na pravdě, s Mandlovou natočil např. film *Katakomby* (1940) nebo *Hotel modrá hvězda* (1941). Vzhledem k jejich osobním sporům, o kterých se ve svých pamětech Mandlová zmiňuje, s ní však pravděpodobně netočil z vlastní vůle. Dopis Martina Friče pro disciplinární radu SČFP, Praha nedat. AHMP, fond Malý dekret, sign. 36-7242.

¹⁴⁵ V Prag-filmu pracovalo velké množství českých pracovníků, odsouzeno jich však mnoho nebylo. Stejně jako v případě režisérů, unikla trestu i většina kameramanů, z nichž byl odsouzen pouze Jaroslav Blažek a Mirko Wágner, kameraman a majitel půjčovny úzkých filmů, který se účastnil natáčení v Lidicích, zato Václav Hanuš, který v německém filmu také působil, byl jedním z přísedících DR. Případ Wágnera je ale nejasný, z jeho obhajoby vyplývá, že netušil, kam jede natáčet a přes přísný zákaz, jehož porušení ho mohlo stát i život, část materiálu uschoval a ihned po válce jej odevzdal. Zároveň udává informace o své ilegální činnosti a navrhuje svědky, jež však DR ignoruje a z filmového oboru jej vyloučí, pro polehčující okolnost částečného doznání však

zřejmě vzhledem k nedostatku kvalitních režisérů,¹⁴⁶ ale také z politických důvodů. Frič, po válce angažovaný ve znárodněném filmu, ve své výpovědi také několikrát upozorňuje na to, že byl nacisty napadán za své komunistické smýšlení.¹⁴⁷ Ze stejných důvodů bylo stíhání zastaveno v případech scenáristy Jana Drdy nebo skladatele Jiřího Srnky, již v Prag-filmu působili, nicméně po osvobození se uplatnili rovněž v zestátněné kinematografii. Na jednom ze zasedání SČFP bylo dokonce přímo deklarováno, že jakékoliv domněnky, že by se tito „dopustili v době německé okupace jakýchkoliv činů t. zv. kolaborantských jsou naprosto liché, nezakládají se na pravdě a neodpovídají ani v nejmenším zjištěným skutečnostem. Dále bylo konstatováno, že proti každému, kdo by dále takové pomluvy jakoukoliv formou rozšiřoval zakročí Svaz českých filmových pracovníků všemi prostředky.“¹⁴⁸ Případ Jiřího Srnky má zajímavé pozadí, neboť k této rezoluci dospěl SČFP zřejmě po skladatelově konfliktu s J. A. Holmanem. Srnka totiž tvrdil, že ho k práci v německém filmu nutil právě Holman, což režisér popíral a naopak udával, že Srnka, jakožto volný komponista, jenž nemohl být prostřednictvím žádné smlouvy do německého filmu dosazen, se o práci ucházel z vlastní iniciativy. Srnka se poté snažil zabránit Holmanovu působení v Umělecké radě Svazu, údajně z důvodu, že „Holman pouze experimentuje a není skutečným filmovým umělcem.“¹⁴⁹ Režisér se však o jeho záměrech dozvěděl, proto se Srnka přihlásil podle svých slov k DR sám, zřejmě chtěl být očištěn co nejdříve z obavy před dalšími výpady proti jeho osobě. Holmanův případ sice DR zastavila a nepostoupil ani k nalézacímu senátu, poté ale z neznámých důvodů došlo k obnově řízení, výsledek však nakonec změněn nebyl. Co za touto obnovou stálo a zda se tak stalo v souvislosti s výše popsaným sporem, není z dostupných dokumentů jasné.

Pozornost se však neupírala pouze na významné tvůrčí pracovníky, ale jak již bylo předznamenáno, i na význačné filmové podnikatele a funkcionáře. Již nesčetněkrát byl zmíněn případ majitele Lucernafilmu Miloše Havla, který je také obšírně popsán v několika publikacích.¹⁵⁰ V kontextu DR jde ovšem o naprosto signifikantní kauzu. Havel se stal v očích

slibuje, že jeho trest bude revisní komisí odstupňován. Navzdory tomu však DR v návrhu revisní komisi doporučuje vyloučení na doživotí, jež je komisí schváleno. Viz Složka Mirko Wágnera. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/8K.

¹⁴⁶ S touto argumentací operuje ve svém článku například E. F. Burian, když se ptá Vítězslava Nezvala, proč bude omilostněn František Čáp. Viz Dopis Vítězslavu Nezvalovi. *Kulturní politika* 1, 1945, č. 11 (22. 12.), s. 7.

¹⁴⁷ Dopis Martina Friče pro disciplinární radu SČFP, Praha nedat. AHMP, fond Malý dekret, sign. 36-7242.

¹⁴⁸ Zápis o jednání SČFP, Praha 19. června 1945. Složka J. A. Holmana. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/2K.

¹⁴⁹ Výslech Jiřího Srnky, Praha 12. června 1945. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/4K.

¹⁵⁰ Naposledy např. přímo v monografii o Miloši Havlovi, která shrnuje většinu předchozích pramenů. Viz

revolučních soudců nejzápornější postavou bývalé kinematografie a prostřednictvím svých styků s představiteli okupační moci, se kterými se často mimoslužebně stýkal ve své vile (avšak mnohdy ve snaze přimět je k úředním rozhodnutím, jež spíše než v kanceláři vyjednal na neformální půdě¹⁵¹) za přítomnosti mnoha českých filmových pracovníků,¹⁵² byl podle DR zodpovědný za provinění všech ostatních: „*To, že Miloš Havel nese největší vinu na mnohém odsouzení českých filmových herců a hereček před d.r., mělo by být pokládáno trestající spravedlností jako velké provinění proti českému národu.*“¹⁵³ Havel za války pomohl díky svým konexím mnoha lidem a také se zasadil o udržení českého filmu, ať už tak činil z jakýchkoliv důvodů. O těchto jeho aktivitách se všeobecně vědělo a nikdo je nemohl popřít. DR reagovala tedy tak, že ho obvinila z alibistických záměrů a vypočítavosti, podle ní vše dělal jen proto, aby se mohl po válce obhajovat. Podle zápisků, které si ze dne Havlova řízení vedl předseda jednání, Elmar Klos, byla jeho pročeská činnost smetena ze stolu těmito slovy: „*Ať už jste udělal cokoli dobrého a my víme, že ve váš prospěch mluví i řada aktiv, tak z dnešního pohledu převažuje na váše dějin ta druhá miska. Ta s tím, co dobré nebylo.*“¹⁵⁴ DR se netajila tím, že záměrem celého stíhání je vyloučit Havla z filmového oboru, aby svým kapitalistickým smýšlením nestál v cestě poválečnému filmovému uspořádání. Na Havlův dotaz, zda snad někomu překáží, odpověděl Klos následovně: „*Pravděpodobně všem, kdo stojí za myšlenkou znárodnění kinematografie. (...) Tady stojíme na protichůdných pozicích.*“¹⁵⁵ Proto stíhání pravděpodobně unikl např. Karel Feix, ředitel Nationalfilmu, který rovněž vyráběl české filmy, a nevyhnul se tak styku s Němci o nic méně než jeho konkurent. Ovšem Feix patřil do skupiny levicových filmařů a podílel se na plánu zestátněné kinematografie, v níž se pak také kariérně uplatnil.¹⁵⁶ Jeden z hlavních Havlových odpůrců byl paradoxně režisér Otakar Vávra, za války dvorní režisér Lucernafilmu, avšak po osvobození horlivý revolucionář. Přestože se díky Havlově pomoci vyhnul působení v německém filmu, ačkoliv uzavřel s Prag-filmem smlouvu, stál za několika udáními na

Krystyna Wanatowiczová, *Miloš Havel...*, s. 310-331.

¹⁵¹ Krystyna Wanatowiczová, *Miloš Havel...*, s. 278.

¹⁵² O tzv. „pitkách v Havlově vile“ viz dále (s. 48-49).

¹⁵³ Zpráva k řízení před Disciplinární radou Svazu českých filmových pracovníků ve věci Miloše Havla, Praha 17. října 1945. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/2K.

¹⁵⁴ Elmar Klos, *Dovětek za tečkou...*, s. 208.

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ Jiří Havelka, *Kdo byl kdo...*, s. 56.

Havla,¹⁵⁷ která si údajně vynutil, když apeloval na závodní radu Lucernafilmu, aby se věnovala především obviněním největších špiček.¹⁵⁸ ZR obvinila i dalšího vrcholného činovníka Lucernafilmu, Havlova spolupracovníka, zástupce ředitele a vedoucího produkce Oldřicha Papeže. Jeho případ je velmi specifický, jelikož se táhl až do září 1946, kdy už DR oficiálně nepůsobila. Papež byl obviněn zejména ze styku s Němci. V jednom z červencových řízení senát rozhodl, že se dopustil jednání proti národní cti, a vyloučil jej z filmového oboru. Papež se však vehementně proti postupu DR bránil a žádal o obnovu řízení. Poukazoval zvláště na to, že mu bylo odepřeno dodat vlastní písemnou obhajobu spolu s výpověďmi svědků, které navrhoval, přestože se nejednalo pouze o jeho přátele, u kterých by bylo možno hledat zaujetí. V žádosti pro DR parafrázuje odpověď, které se mu při řízení na jeho stížnost dostalo: „*Senátu se nejedná o zjištění mých zásluh, nýbrž jedině o zjištění negativních okolností mého chování.*“¹⁵⁹ Tvrzení dokládá ještě zkušenosti z vyšetřování, kdy byly rovněž ignorovány všechny jeho pokusy o vyvrácení viny: „*Výslech byl proveden Dr. Bláhou, který zaznamenával pouze ty z mých výroků, jimiž bylo lze podepřít obžalobu, kdežto všechny mé zásluhy byly v protokolu opomenuty a mně bylo na mou námitku řečeno, abych se ‚nehádal o slovíčka‘.*“¹⁶⁰ Zároveň upozorňoval na to, že bezprostředně po válce mu byla zaměstnanci podniku vyslovena důvěra, přesto pak na něj někteří pracovníci podali udání. Čistka v Lucernafilmu byla dle něj rozpoutána na popud člena ZR, šoféra Karla Hyky, jenž byl posléze sám DR prověřován, jelikož jeho bratr byl dobrovolníkem oddílů SS. Domníval se však, že Hyka byl pouze nástrojem vyšších míst k odstranění všech vedoucích společnosti,¹⁶¹ a opět odkazoval na angažovanou roli Otakara Vávry. DR obnovu procesu odmítala a navrhla navazující revisní komisi vyřazení Papeže z oboru na doživotí s tím, že se snažil

¹⁵⁷ Bratr Miloše Havla, Václav, se domníval, že Vávra chtěl svou agilní činností odvést pozornost od vlastních „pochybení“, např. toho, že často do svých filmů obsazoval kompromitovanou Lídu Baarovou. Viz Václav Maria Havel, *Mé vzpomínky...*, s. 69.

¹⁵⁸ Krystyna Wanatowiczová, *Miloš Havel...*, s. 301.

¹⁵⁹ Žádost o obnovu a revisi disciplinárního řízení Oldřicha Papeže, Praha 26. července 1945. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/6K.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ Obvinění byli i Vilém Brož, ředitel Lucernafilmu, a Eduard Bureš, ředitel půjčovny Lucernafilmu, u obou případů však bylo rozhodnuto v jejich prospěch, neboť senát uvěřil tomu, že s Němci jednali pouze služebně, a přihlédl k přímluvě ZR Lucernafilmu, jež se vymezovala proti předchozímu udání Hyky – stejné argumenty však bohužel v případě Papeže či Havla nezabraly. Viz Složka Viléma Brože. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/9K., Složka Eduarda Bureše. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/9K.

„vyšetřování pomásta smyšlenými okolnostmi“.¹⁶² Papež se nevzdával, na adresu SČFP průběžně, leč bezvýsledně, zasílal další důkazy o své nevině. Mezitím byl ale v červnu 1946 osvobozen trestní nalézací komisí v řízení podle malého dekretu, která stíhání zastavila i na základě kladných svědectví, např. ze strany bývalých pracovníků Lucernafilmu, herečky Jiřiny Štěpničkové, či dokonce dcery Vladislava Vančury Aleny. Rovněž sekce vedoucích filmové produkce vyjádřila přání, aby se Papež vrátil zpět do zaměstnání.¹⁶³ Podpořen těmito skutečnostmi požádal Papež v srpnu 1946 znovu o přehodnocení výsledků svého procesu vedeného DR. Tentokrát už komise jeho žádost vyslyšela, údajně kvůli novým svědectvím, která dříve nebyla nabídnuta, a dne 13. září 1946 po dlouhé době opět zasedla revisní komise a zpětně jej od 1. září 1946 omilostnila.¹⁶⁴

DR si také předsevzala potrestání aktivních pracovníků týdeníku *Aktualita*, z dostupných dokumentů je však znám především případ ředitele společnosti, Karla Pečeného, kontumačně odsouzeného v jednom z prvních červnových termínů DR. Obvinění zahrnovalo snad všechny body provinění podle pokynů ÚRO, obzvláště mu byl vytýkán jeho projev odsuzující atentát na říšského protektora Reinharda Heydricha a vlastní výrok, jenž v řeči připomněl: „*Raději bych emigroval do Berlína, než žil pod ruským panstvím zde.*“¹⁶⁵ Pečený byl stíhán za vážné delikty, např. za členství v Lize proti bolševismu, ale v jeho obžalobě se nacházely i některé sporné body, jako zdravení německým pozdravem, nátlak a vyhrožování zaměstnancům, které v pozdějším procesu před MLS někteří svědci zpochybnili.¹⁶⁶ Skrze brzké datum zasedání však DR opět žádné rozsáhlé vyšetřování neprováděla a Pečeného vyloučila z filmového oboru. Pečený se rovněž snažil o obnovu řízení, ve kterém se chtěl již osobně hájit, nicméně ta mu nebyla povolena a jeho vyloučení bylo revisní komisí potvrzeno a určeno na doživotí. Ve spisu Pečeného se také objevuje dopis od DR pro ČEFIS z července 1946, ve kterém tajemník Menčík vyjadřuje obavu nad zprávami, jež se doslechl, a které svědčí o snahách vrátit Pečeného do filmového oboru. Proti

¹⁶² Návrh revisní komisi disciplinární rady SČFP, Praha 19. listopadu 1945. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/6K.

¹⁶³ Složka Oldřicha Papeže. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/6K.

¹⁶⁴ Papežův případ je ve svém omilostnění opravdu jedinečný, jelikož mnoho jiných pracovníků usilovalo o obnovu svého případu, či byli vyloučeni DR a následně omilostnění nalézacími komisemi národních výborů, ale kvůli nikomu jinému se komise znovu v takto pokročilou dobu nesešla. Lze se tedy domnívat, že byl připuštěn k práci díky zásahům zvenčí.

¹⁶⁵ Opis projevu ředitele Karla Pečeného k zaměstnancům Aktuality, Praha 16. června 1942. SOA, fond MLS Praha, sign. 521/48.

¹⁶⁶ Složka Karla Pečeného. SOA, fond MLS Praha, sign. 521/48.

tomu striktně protestuje a dodává, že „*disciplinární rada Svazu českých filmových pracovníků prohlašuje, že v případě, nebude-li (...) vylučující nález kýmkoliv respektován, vyvodí z takového postupu nebo z jakékoliv podpory kolaboranta Pečeného nejpřísnější důsledky a neopomine jediné možnosti, jak tomu zabránit a jak také o celé věci informovat nejširší veřejnost.*“¹⁶⁷ Pečenému byla sice MLS vina uznána, ovšem až za dva roky od této události. Je tedy zřejmé, že DR na vyloučení bývalých prominentů velmi záleželo a proti zpochybnění svých rozhodnutí ostře bojovala, přestože se nemohla opírat o žádná právní nařízení.

Pokud se zmiňujeme o vyšetřování exponovaných osob českého filmu, nelze opomenout jeden z faktorů údajné kolaborace, kterým se DR výrazně zabývala. Každý pracovník, který v protektorátní kinematografii něco znamenal, musel odpovědět na otázku, zda navštěvoval Film-Klub. Tato organizace vznikla roku 1943 za účelem podpory vztahů českých a německých tvůrčích pracovníků.¹⁶⁸ Předsedou spolku byl Anton Zankl, vedoucí filmového referátu v oddělení kulturněpolitických záležitostí na Úřadu říšského protektora,¹⁶⁹ organizaci pak řídil především režisér a funkcionář ČMFÚ Jan Sviták.¹⁷⁰ Film-Klub sídlil v prostorách bývalého Lucernbaru a sloužil především k neformálnímu setkávání filmařů při různých příležitostech, např. po filmových premiérách. Film-Klub byl vyhrazen zejména pro významné umělce,¹⁷¹ a plnil tak i své politické poslání, jelikož se zde mohlo potkávat německé vedení s českými filmovými pracovníky. Mnoho lidí uvedlo, že do Film-Klubu chodili jen občas, většina ale tvrdila, že německá a česká část Klubu byly striktně odděleny a jen někdy si některý z Němců přisedl k českému stolu. Režisér Vladimír Slavínský ve svém protokolu uvádí, že založení Film-Klubu bylo od českých zaměstnanců přijato velmi pozitivně, jelikož nebylo kde jinde se scházet a kupříkladu po pozdních divadelních představeních nebyla možnost se navečeřet v jiném podniku. Podle jeho tvrzení Zankl se Svitákem často apelovali, aby se Češi s Němci v Klubu promíchali, nicméně jejich výzvy byly

¹⁶⁷ Dopis DR Podnikové radě Čs. filmové společnosti, Praha 17. července 1946. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/6K.

¹⁶⁸ Lucie Střechová: Inventář Film-Klub (1939-1956). Hradištke pod Medníkem: NFA 2008. Dostupný na WWW: <<http://nfa.cz/wp-content/uploads/2014/12/Film-Klub.pdf>> [cit. 16. 7. 2015].

¹⁶⁹ Petr Bednařík, *Arizace české kinematografie*. Praha: Nakladatelství Karolinum 2003, s. 84.

¹⁷⁰ Lucie Střechová: Inventář Film-Klub (1939-1956)... [cit. 16. 7. 2015].

¹⁷¹ Prostředí Film-Klubu bylo opravdu určeno hlavně pro filmovou smetánku. Statistka Jiřina Zaltová udává, že když přišla v doprovodu německého asistenta produkce do Film-Klubu, dal jí Jan Sviták najevo, že přítomnost komparsu není v Klubu žádaná. Viz. Složka Jiřiny Zaltové. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/7K.

vytrvale ignorovány.¹⁷² Herec František Kreuzmann zmiňuje, že do Klubu chodil dokonce na doporučení ČMFÚ, i on však potvrzuje, že se tam setkával výhradně s českou společností.¹⁷³

Film-Klub lze tedy podle svědectví četného množství pracovníků považovat za relativně české prostředí, jako důvod pro vyloučení se jeho návštěvy objevují v protokolech jen výjimečně,¹⁷⁴ daleko vážnější zvuk však měla účast filmařů na tzv. „pitkách v Havlově vile“.¹⁷⁵ Ve zprávě o vyloučení Miloše Havla z filmového oboru zástupci DR popisují tyto večírky následovně: *„Za nejzávažnější s uvedených obvinění je nutno považovat (...) společenský styk s okupanty ve vile na Barrandově, který je obecně všemi poctivými Čechy označován jako původ vzniku kolaborantské činnosti českých filmových tvůrčích pracovníků. Miloš Havel pozval si obyčejně české filmové pracovníky do vily k normálním pracovním poradám přičemž vystupoval jako vlídný a štědrý hostitel na jehož stole nebylo nouze ani v jídle, ani v pití. Němečtí hosté Miloše Havla dostavili se obvykle v takové chvíli, kdy již nálada českých hostů dosáhla vlivem alkoholu toho stupně, který vyhovoval navázání užších a nakonec i zcela intimních styků mezi oběma národnostmi. Za takových okolností musel zřejmě stoupati vliv Miloše Havla na okupanty jimž toto hýření přirozeně vyhovovalo a není divu, že za takového vlivu podařilo se Miloši Havlovi v některých případech pomoci u okupantů i českým lidem, čehož ovšem Miloš Havel neopomněl později využít k své obhajobě jak se ani nedalo jinak očekávat.“*¹⁷⁶ Společenské večírky u Havla mělo jako příčinu obvinění nakonec uvedeno jen pár osob, které se jich účastnily, a málokdo z nich byl opravdu vyloučen. Není překvapením, že šlo opět o Adinu Mandlovou, která ve své výpovědi pak označila další kolegy, kteří vilu navštěvovali. Pravděpodobně bylo toto provinění také jednou z příčin vyloučení Lídy Baarové a Zity Kabátové, avšak jejich složky z řízení DR se bohužel nepodařilo dohledat. Ostatní případy, ke kterým se dochovaly dokumenty, ovšem tak přísně souzeny nebyly. Hana Vítová se ohradila tím, že do vily moc často zvána nebyla, a tak ji navštívila jen párkrát, Rudolf Hrušínský zase tvrdil, že on se vždy s Němci minul, Nataša Gollová byla viny zproštěna díky své službě v Terezíně na konci války, kde se dokonce

¹⁷² Složka Vladimíra Slavínského. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/4K.

¹⁷³ Složka Františka Kreuzmanna. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/1K.

¹⁷⁴ Jediným zaznamenaným případem v dostupných dokumentech je spis Oldřicha Papeže, jehož návštěvy Film-Klubu (konkrétně jich mělo být 367) byly označeny za přitěžující okolnost jeho chování za okupace. Papež se přitom stejně jako ostatní bránil tím, že chodil pouze ke stolu Lucernafilmu za českou společností. Viz Složka Oldřicha Papeže. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/6K.

¹⁷⁵ Tímto „termínem“ byla setkávání ve vile Miloše Havla označována takřka v každém spisu DR.

¹⁷⁶ Zpráva k řízení před Disciplinární radou Svazu českých filmových pracovníků ve věci Miloše Havla, Praha 17. října 1945. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/2K.

nakazila tyfem, a pokus o záchranu ji tak málem stál život. Havlův právní zástupce a zřejmě také velmi informovaný muž, Josef Rychlík, byl ještě před ukončením svého disciplinárního řízení, v červenci 1945, za záhadných okolností zavražděn¹⁷⁷ a architekt Jan Zázvorka, údajně častý Havlův host, byl osvobozen a dále působil v zestátněném filmu.

Styk s Němci, vágní kategorie provinění, do které se vešlo mnohé, byl jednou z nejčastějších příčin odsuzování filmových pracovníků. Při posuzování viny se obecně lišil přístup k mužům a ženám. Benjamin Frommer poukazuje na výrazný trend poválečné očisty, podle nějž nesly ženy největší zodpovědnost za „společenský“ styk s Němci, přičemž se mnohdy nehledělo na to, zda dotyčný smýšlel protinacisticky, nebo s okupanty sympatizoval. Naopak však toto měřítko nefungovalo, u mužů bylo provinění zlehčováno a spíše než za své poměry s Němkami byli souzeni za politickou spolupráci.¹⁷⁸ Platnost tohoto předpokladu můžeme pozorovat rovněž v disciplinární radě SČFP. Četné množství žen se muselo zpovídat z poměrů s Němci, podezřelé dojmy a spekulace vyvolávala i pouhá přítomnost žen na společenských událostech, kde se vyskytovali taktéž okupanti, aniž by s nimi přišly blíže do styku.¹⁷⁹ Mužští filmoví pracovníci se však s takovýmto obviněním museli vypořádávat opravdu jen zřídka.¹⁸⁰ Příznačné je kupříkladu stíhání komparsistek, které byly bez výjimky obviněny ze styku s Němci. Postavou, jejíž jméno se v protokolech objevovalo nejvíce, byl advokát Wilhelm Söhnel. Mladý právník pocházející z území Sudet prošel v protektorátní kinematografii strmým kariéerním vzestupem a až do konce války vedl Spojovací ústřednu Říšského protektora v Čechách a na Moravě při Českomoravském filmovém ústředí. Söhnel disponoval důvěrou jak na německé, tak i na české straně, s českými pracovníky byl skrze svou funkci v častém styku a na základě mnoha svědectví jim zřejmě nijak neškodil a patrně svým jednáním pomáhal české kinematografii udržet i určitou míru autonomie.¹⁸¹ Konexe

¹⁷⁷ Více o jeho smrti viz Krystyna Wanatowiczová, *Miloš Havel...*, s. 297-299.

¹⁷⁸ Benjamin Frommer, *Národní očista...*, s. 272.

¹⁷⁹ Ve filmovém oboru ovšem není tento předpoklad natolik překvapivý, vzhledem k tomu, že většina vedoucích pozic v kinematografii byla obsazena muži.

¹⁸⁰ V dostupných dokumentech DR se vyskytují pouze dva takové případy. Jedním z nich je herec Otto Rubík, soused Adiny Mandlové, který byl podezřelý z poměru s ženou německého rekvizitáře, nařčení však označil za vykonstruované a domníval se, že jde o snahu ho zdiskreditovat, aby nemohl věrohodně svědčit v řízení Mandlové (jež byla tou dobou DR již odsouzena), jelikož o ní může podat spoustu choulostivých informací. Jeho případ byl nakonec zastaven. Druhým pracovníkem byl operní pěvec a asistent kamery Otto Šnajdr, jenž byl totálně nasazen do Rakouska, kde měl mít poměr s majitelkou hotelu, v němž bydlel, podařilo se mu však dokázat, že jde pouze o pomluvu. Viz Složka Otto Rubíka. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/4K., Složka Otto Šnajdra. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/7K.

¹⁸¹ Tereza Dvořáková, *Idea filmové komory...*, s. 163.

mezi bývalými zaměstnanci ČMFÚ, kteří nyní zastávali pozice ve znárodněné kinematografii, se mu velmi hodily, když byl po osvobození zatčen a patrně skrze přímluvu těchto lidí poté bez trestu propuštěn, a dokonce na čas získal osvědčení o československém státním občanství.¹⁸² Přesto, že jeho postoj vůči českému filmu musel být představitelům DR znám, velké části tvůrčích pracovníků, stejně jako mnoha úředníkům a funkcionářům ČMFÚ, byl styk se Söhnelem vytýkán. DR jej dokonce dvakrát vyslechla v pankrácké věznici, kde udal informace k několika případům (např. o Adině Mandlové, Miloši Havlovi, advokátu a pověřenci pro filmové věci při ministerstvu obchodu Viktoru Martinovi nebo kostymérce Věře Hankovcové).¹⁸³

Další osobností, teď již české národnosti, na kterou se v obviněních čteně odkazovalo, byl již zmíněný režisér Jan Sviták, jenž za protektorátu působil na několika předních funkcích, např. jako vedoucí Dozorčí úřadovny v ČMFÚ a vedoucí správního oddělení Prag-filmu.¹⁸⁴ Sviták za stále neobjasněných okolností tragicky zemřel ještě v revolučních dnech, kdy byl zlynčován rozrušeným davem po propuštění z výsledku na policejní stanici v Bartolomějské ulici. Kolem jeho úmrtí stále existují teorie, podle nichž mohlo jít o předem naplánovanou smrt, jelikož Sviták měl zřejmě skrze své postavení mnoho kompromitujících informací na své kolegy. Přestože se objevovala svědectví, která popírala, že by Sviták spolupracoval s Němci z vlastního přesvědčení,¹⁸⁵ byl po válce zmiňován nejčastěji jako typický příklad kolaboranta. Po smrti již nemohl odporovat žádným výpadům proti své osobě, podle postoje DR se však lze domnívat, že pokud by Sviták nezemřel, stalo by se jeho řízení výstražným případem všech filmových funkcionářů a úředníků ve filmové správě, stejně jako tomu bylo u Miloše Havla v případě filmové výroby nebo Mandlové či Buriana reprezentujících tvůrčí pracovníky. Svitákovo jméno je totiž mnohdy skloňováno právě v souvislosti se zaměstnanci ČMFÚ, z nichž někteří jsou obviňováni ze styků s ním, nebo se proti němu naopak vymezují.¹⁸⁶

¹⁸² Söhnel pak po komunistickém převratu v roce 1948 emigroval do Rakouska, kde se uplatnil znovu jako právník v kinematografické oblasti. Více o něm viz Petr Bednařík, *Arizace české kinematografie...*, s. 86-88.

¹⁸³ Složka Wilhelma Söhnela. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/4K.

¹⁸⁴ Tereza Dvořáková, *Idea filmové komory...*, s. 206, 315.

¹⁸⁵ Na jeho stranu se postavil např. Karel Feix nebo Wilhelm Söhnel. Viz Tereza Dvořáková, *Idea filmové komory...*, s. 315.

¹⁸⁶ Např. úřednice ČMFÚ Isabela Michálková byla souzena za mimoslužební styk se Svitákem, k němuž se přiznala. DR však vzala její zamilovanost za polehčující okolnost a slíbila, že její vyloučení nebude zveřejněno, nicméně v závěrečné zprávě o činnosti DR je její jméno uvedeno. Oproti tomu plnomocník odborové skupiny pro kinematografii v ČMFÚ, Ing. Otakar Mudroch, obviněný mimo jiné z asociálního chování, se ohrazoval tím,

Pokud odhlédneme od význačných pracovníků, zjistíme, že DR v ostatních případech postupovala obvykle rozvážněji. Dělníci v ateliérech, především na Barrandově, pro německý film pracovali automaticky, ale potrestání naprosto unikli. Podílem jejich viny se nikdo nezabýval, zřejmě proto, že vedení zestátněné kinematografie nemělo žádný politický zájem na jejich vyloučení, naopak lidé z dělnických profesí často tvořili závodní rady podniků, a dokonce se dostali do funkcí poválečného aparátu (mimo jiné například právě v DR SČFP). Z vyšších míst tedy nebyla snaha prověřovat jednoho zaměstnance po druhém a udání na národnostně nespolehlivé pracovníky zpravidla vycházela právě z popudu ZR, tudíž na dělníky přicházela jen velmi zřídka, spíše od jednotlivců. Počet souzených zaměstnanců ateliérů je velmi malý, jednalo se většinou o osobní spory, oznámení byla často snahou o pomstu nebo se zakládala na pomluvách, a disciplinární rada tak obvykle řízení zastavila. Daleko častější byly případy mistrů a vedoucích oddělení ve filmových ateliérech. Obvinění pocházela od konkrétních dělníků či přímo od ZR a bez výjimky se týkala nadslužební horlivosti vůči okupantům, asociálního chování a udávání podřízených Němcům. Avšak opět šlo převážně o štvavé útoky a pokusy pomstít se svým nadřízeným za domnělé krivdy. Obzvláště horlivý byl například osvětlovač Alex Zoufalý, jenž nařkl ze surového chování k dělníkům vrchní osvětlovače Františka Tesaře a Václava Visteina, ani jeden z případů však nepostoupil k řádnému řízení, neboť se prokázalo, že na vině je spíše Zoufalého přístup k práci a nadřízeným.¹⁸⁷ DR vnímala tendenci dělníků sesadit své mistry,¹⁸⁸ a proto obhajobě i svědkům, kteří obvinění vyvraceli, uvěřila. Pouze v případech, kdy se pod udání podepsalo příliš mnoho zaměstnanců, řízení sice zastavila, ale předala jej k posouzení speciální sociální komisi.¹⁸⁹

Obdobný scénář měla i řízení s kinaři. Majitelé kin, správci biografů, promítači či pokladní tvořili značný počet případů posuzovaných disciplinární radou. Procento

že arogantně se choval pouze „*k renegátům Smolovi a Svitákovi*“. Viz Složka Isabely Michálkové. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/3K., Z disciplinární komise SČFP a revisní komise. *Filmová práce* 2, 1945, č. 4 (26. 1.), s. 2., Složka Otakara Mudrocha. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/3K.

¹⁸⁷ Složka Františka Tesaře. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/7K., Složka Václava Visteina. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/8K.

¹⁸⁸ Konkrétně na tento „trend“ upozorňuje přisedící DR Ivo Novák při jednání ve věci architekta Václava Minichthalera. Viz Složka Václava Minichthalera. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/3K.

¹⁸⁹ Takto dopadlo např. právě Minichthalerovo stíhání. Tamtéž.; DR si sice předsevzala stíhání asociálních živlů, nicméně jejich posuzování neměla podle směrnic v kompetenci, proto případy založené na takovém obvinění obvykle zastavila a postoupila jiným instancím. Asociální chování vnímala pouze jako přitěžující okolnost v případě revisního řízení. Viz JUDr. František Klíma, Disciplinární rada končí. *Filmová práce* 1, 1945, č. 26 (15. 12.), s. 2.

odsouzených je však naprosto zanedbatelné. Podle historika Benjamin Frommera¹⁹⁰ se válečné udavačství po osvobození pouze přetavilo do poválečného udávání, které již nyní nebylo trestné, naopak bylo přímo podporováno národními výbory, které vyzývaly veřejnost k hlášení kolaborantů.¹⁹¹ DR, která si často stěžovala i přes velký počet případů na malou pomoc při označování zrádců národa, považovala podávání informací o podezřelých osobách nikoliv za udávání, nýbrž za „plnění občanské povinnosti“.¹⁹² Lidé se tedy nemuseli zpovídat z křivých obvinění, což v důsledku vedlo k masovému udávání.¹⁹³ Navzdory tomu, co tvrdili zástupci DR, vlna pomluv se ve snaze vyrovnat si účty nevyhnula ani filmovému oboru a nejviditelnější byla právě mezi kinematografisty. Pod nejčastější nařčení spadaly styky s Němci, vyhrožování pracovním úřadem, asociální chování vůči zaměstnancům, případně podpora nacismu. Na základě těchto důvodů pak závodní rady zaměstnanců kin udávaly své vedoucí, majitelé či správci kin se snažili očernit své konkurenty nebo se pracovníci jednoho biografu obviňovali navzájem. Nebylo výjimkou, že DR nejdříve vyšetřila jeden případ, po němž obviněný podal oznámení na svého udavače, a tak komise jednu kauzu projednávala několikrát, nakonec však zpravidla obě strany odešly bez postihu, protože šlo o zaměstnanecké spory. Přestože se skrze nízký počet vyloučení z oboru může zdát, že DR neměla na odsuzování kinařů zájem, některé případy svědčí o opaku. Kina byla pro plán znárodnění kinematografie zásadní, jelikož jejich zisky měly tvořit klíčový zdroj financí, a byla proto ihned po válce zabírána.¹⁹⁴ František Pilát ve svém rozhovoru pro periodikum *Film a doba* k této problematice uvádí: „Živelně a nezávisle na tomto [přebírání kin pracovníky SČFP, pozn. aut.] pracovaly různé skupiny, různé závodní rady nebo výbory apod., které již vlastně připravily celou tu situaci, takže majitelé některých kin, nedá se říct, že byli likvidováni, ale některá kina byla prostě převzata zaměstnanci.“¹⁹⁵ Někteří vlastníci či vedoucí kin, obvinění právě na základě udání ZR zaměstnanců daného biografu (z nichž někteří později uvedli, že se pod oznámení podepsali na nátlak kolegů či jednoho dominantního spolupracovníka, který se většinou stal novým, provizorním správcem kina), se

¹⁹⁰ Benjamin Frommer, *Národní očista...*, s. 243-244.

¹⁹¹ Výzvu k podávání informací o filmových pracovnících podezřelých z provinění proti národní cti vydala i DR. Z disciplinární rady SČFP. *Filmová práce* 1, 1945, č. 5 (23. 6.), s. 2.

¹⁹² JUDr. František Klíma, Disciplinární rada končí. *Filmová práce* 1, 1945, č. 26 (15. 12.), s. 2.

¹⁹³ Mečislav Borák, *Spravedlnost podle dekretu...*, s. 45.

¹⁹⁴ Viz svědectví Elmara Klose zmíněné v kapitole 4.1.2 (s. 30).

¹⁹⁵ Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty (I). [Rozhovor s Františkem Pilátem a Elmarem Klosem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 2, s. 73.

opravdu mnohdy dočkali průtahů řízení a pokud byli omilostněni, pravděpodobně již neměli skrze provedené změny možnost vrátit se na původní místo. Příznačná je např. kauza vedoucího brněnského kina Studio, Rudolfa Süssera, jež se řešila ještě v létě 1946. Süsserův advokát si stěžoval na postup DR, kterou prosil o urychlení disciplinárního řízení, jelikož se Süsser nemůže do vynesení rozsudku vrátit do zaměstnání, ze kterého nebyl žádným zákonným způsobem propuštěn, nicméně od května 1945 nedostal plat, a v souvislosti s tím protestoval proti vyřazování odborníků z pracovní činnosti. Od DR se však dočkal vcelku arogantní odpovědi. V ní mu tajemník Jaroslav Menčík sdělil, že počet žadatelů o místa vedoucích kin je daleko větší než počet biografů, proto není problém obsadit pozice vhodnějšími lidmi: „Uchazeči o tato místa jsou nejen odborně způsobilí, ale nezavdali také během okupace nejmenší příčiny k stížnostem, aby proti nim musilo být zavedeno vyšetřování před disciplinární radou SČFP. Pokud se týče míst správců kin v Brně jsou již plně obsazena a to rovněž silami kvalifikovanějšími.“¹⁹⁶ Můžeme se tedy důvodně domnívat, že disciplinární rada více než objektivní posuzování případů následovala zájmy znárodněné kinematografie.

4.2 Revisní komise

Na začátku října 1945 oznamuje SČFP, že vyšetřování a řízení před DR budou do 14 dnů ukončena.¹⁹⁷ Dne 19. října 1945 dochází k doplnění směrnic DR o dva články, které určují, že případy skončené zastavením či vyloučením může senát DR navrhnout k přezkoumání revisní komisi (RK), jež bude rozhodovat o obnově řízení a jejíž verdikt je konečný a není proti němu opravných prostředků.¹⁹⁸ Tato revisní komise, ustavena na přání SČFP, byla ministerstvem informací jmenována dne 9. listopadu 1945 a složena ze zástupců zemského oddělení bezpečnosti (K. Schmiedberger), ředitelství Národní bezpečnosti (JUDr. J. Smolek), ministerstva informací (Vítězslav Nezval), ÚRO (JUDr. Jaromír Lang) a referenta DR SČFP (JUDr. František Klíma). Revisní komise pouze znovu neposuzovala případy DR, ale pokud potvrdila vyloučení pracovníka, určovala také délku, po kterou nesměl práci

¹⁹⁶ Dopis od disciplinární rady pro JUDr. Pavla Krippnera, Praha 8. března 1946 NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/4K.

¹⁹⁷ Z disciplinární rady SČFP. *Filmová práce* 1, 1945, č. 20 (5. 10.), s. 2.; Tyto sliby DR nenaplnila, senáty aktivně působily až do prosince 1945 a poslední řízení se odehrálo až v lednu 1946, taktéž vyšetřování probíhala až do konce listopadu 1945, výslechy k dílčím případům se však konaly ještě v březnu 1946.

¹⁹⁸ Z disciplinární rady SČFP. *Filmová práce* 1, 1945, č. 22 (19. 10.), s. 2.

v oboru vykonávat, a to buď na doživotí, nebo do odvolání bez časové hranice, či jej od určitého data omilostnila¹⁹⁹. DR odůvodňovala tuto druhou část očisty několika argumenty. Tvrdila, že nikdo nechtěl na počátku přemýšlet o době, po kterou bude nález senátu platit, jelikož bylo nejdříve potřeba prošetřit všechny případy, jejichž konečný obraz teprve dovolí spravedlivé porovnání a posouzení viny, a který také bude „*jedinou zárukou, že všem bude měřeno stejně*“.²⁰⁰ Disciplinární řízení navíc probíhala dříve a poté i současně s trestními soudy podle retribučních dekretů, nechtěli tedy např. někoho vyloučit v létě s tím, že mu trest vyprší na konci roku, když by poté ještě mohl být zajištěn kvůli soudnímu jednání. DR myslela také na výchovný aspekt svých rozhodnutí, odmítala připustit, aby někdo od soudu odešel s vidinou několikaměsíčních „prázdnin“. Posledním důvodem byl ale psychologický moment: „*Jest lidsky pochopitelné, že provinivšímu se by mohlo být v červnu t. r. měřeno mnohem přísněji než druhému, který se provinil stejným poklesem, kterému však bylo měřeno o čtvrt roku později.*“²⁰¹

RK zasedala pouze ve třech termínech (26. listopadu 1945, 30. listopadu 1945 a 4. ledna 1946²⁰²), v nichž postupně předsedali všichni přísedící, kromě referenta DR. Disciplinární rada připravila RK všechny spisy vyloučených pracovníků²⁰³ a případy žádající o obnovu řízení, spolu s dokumenty však ke každému jménu připojila i návrh na délku rozsudku, či svůj názor na případnou obnovu. DR ovšem v návrzích moc nemyslela na svá slova ohledně přísnějších trestů z počátku působení komise, které nyní měly být přehodnoceny, zřejmě proto, že v prvních jednáních odsoudila mnoho pracovníků, na jejichž omilostnění neměla ani teď nejmenší zájem. RK ve většině její rozhodnutí potvrdila, zmírnění trestu navzdory DR z doživotí do odvolání bylo pouze výjimečné. Přesto tato rozhodnutí, společně s některými omilostňujícími rozsudky, vyvolala v tisku značnou bouři. Na uveřejněné výsledky ihned reagoval např. Svaz národní revoluce, který požadoval po DR vysvětlení za očištění, či pouhé odsouzení do odvolání pracovníků, jejichž „*kolaborantská minulost je celé veřejnosti známa*“.²⁰⁴ SČFP na tuto výzvu reagoval otištěním odpovědi ve

¹⁹⁹ Většinou bylo omilostnění v platnosti od data 1. ledna 1946.

²⁰⁰ JUDr. František Klíma, Disciplinární rada končí. *Filmová práce* 1, 1945, č. 26 (15. 12.), s. 2.

²⁰¹ Tamtéž.

²⁰² Výjimečně pak zasedla ještě 13. září 1946, ale pouze aby přezkoumala případ Oldřicha Papeže, jak už bylo zmíněno v minulé kapitole (viz s. 45-46).

²⁰³ K RK se nedostalo jen pět případů (jmenovitě šlo o Lídu Baarovou, Václava Binovce, F. Dvořáka, Miloše Havla a Aloise Rathauského), jejichž složky si vyžádaly ještě před vznikem RK státní orgány. Z disciplinární komise SČFP a revisní komise. *Filmová práce* 2, 1946, č. 4 (26. 1.), s. 2.

²⁰⁴ Svaz národní revoluce žádá vysvětlení očisty filmových pracovníků. *Rudé právo* 26, 1946, č. 29 (3. 2.), s. 2.

Filmové práci,²⁰⁵ kde mimo jiné podotýká, že DR je výlučným orgánem SČFP, zatímco RK spadá pod ministerstvo informací, a stojí tak naprosto mimo jeho kompetence: „Nemůže být proto SČFP resp. jeho disciplinární rada být činěny odpovědnými za rozhodnutí revisní komise, tak jak byly výsledky očisty v českém filmu v tisku uveřejněny.“²⁰⁶ Přestože RK měla přihlížet k návrhům rady, což bylo také v článku zmíněno, je tato distance disciplinární rady způsobena zřejmě těmi případy, v nichž RK, byť vcelku ojediněle, rozhodla odlišně. Podle dostupných dokumentů se tak stalo pouze v případě Vlasty Buriana, Adiny Mandlové, Oldřicha Papeže a Františka Čápa.²⁰⁷ Jako původce snížení trestů je nejčastěji označován Vítězslav Nezval.²⁰⁸ Nezval měl ve svém úřadě na ministerstvu informací spory s kolegou Lubomírem Linhartem, jehož zastánci byl pak napadán za své přátelské styky s Havlem a jeho obhajobu známých kolaborantů, jako byli právě zmínění filmoví pracovníci.²⁰⁹ E. F. Burian zase vydal v *Kulturní politice* dopis určený Nezvalovi, v němž mu vyčítá, že se dozvěděl o plánovaném omilostnění Františka Čápa, ale podle něj žádné důvody nemohou být přípustné pro takový výsledek.²¹⁰ Kromě Čápa se ostatní případy, jež vyvolaly rozruch, týkaly vyloučení do odvolání, ovšem bez určení časové hranice. Ve skutečnosti tedy vlastně nešlo o žádnou změnu od zamýšleného postihu DR, jak dokládá i odpověď tajemníka Menčíka ve věci Oldřicha Papeže: „Podle čl. IX směrnice pro řízení před disciplinární radou SČFP (...) je rozhodnutí revisní komise konečné a není proti němu opravných prostředků. To znamená, že nemůže sám obviněný dožadovati se ani obnovy řízení ani jakéhokoliv zmírnění vyhlášeného rozhodnutí. V tom smyslu je také rozuměti druhu vyloučení „do odvolání“, které má vlastně prakticky stejnou účinnost jako vyloučení doživotní, protože jmenovaný druh stavovského trestu musil by býti odvolán z vlastní iniciativy jak Revisní komise d. r. SČFP tak Svazu českých filmových pracovníků /tedy ne na žádost postiženého/, zatím co vyloučení doživotní je vůbec neodvolatelné. K naznačenému odvolání by ovšem musily dát podnět důvody zvlášť

²⁰⁵ Informujeme veřejnost. Vysvětlení k výsledkům očisty ve filmovém oboru. *Filmová práce* 2, 1946, č. 6 (9. 2.), s. 1.

²⁰⁶ Tamtéž.

²⁰⁷ Burian, Mandlová a Papež byli odsouzeni do odvolání, Čáp byl od 1. ledna 1946 omilostněn, zatímco DR navrhovala doživotní trest. Viz Tamtéž.

²⁰⁸ Jeho intervence je přímo zaznamenána jen v protokolu Adiny Mandlové. Viz Složka Adiny Tůmové-Mandlové. AHMP, fond Malý dekret, sign. 36-591/2.

²⁰⁹ Ivan David, *Zrození předpisu ducha doby...*, s. 52-53.

²¹⁰ Domníval se, že jedním z důvodů by mohl být nedostatek kvalifikovaných umělců. Viz Dopis Vítězslavu Nezvalovi. *Kulturní politika* 1, 1945, č. 11 (22. 12.), s. 7.

*mimořádné.*²¹¹ Jak už bylo zmíněno v minulé kapitole, Papež se odvolání nakonec dočkal, byl však naprostou výjimkou. Jinak mělo odsouzení do odvolání stejnou váhu jako vyloučení z filmového oboru nadobro, a vzhledem k pouhým pěti povoleným obnovám řízení²¹² tedy RK ve výsledku mnoha lidem nepomohla, pouze potvrdila předchozí rozsudky DR.

4.3 Výsledky filmové očisty

Rukama zástupců disciplinární rady prošlo celkem 269 případů filmových pracovníků. Podle dostupných dokumentů, jež doplňují shrnující výsledky uveřejněné ve *Filmové práci*,²¹³ DR zasedla ve 30 termínech,²¹⁴ v nichž projednala 178 případů. Z tohoto počtu vyloučila 66 pracovníků, u 62 bylo řízení zastaveno a byli omilostněni, 34 spisů bylo postoupeno sociální komisi, 12 lidí se raději „dobrovolně“ protokolárně vzdalo dalšího působení ve filmovém oboru, než by riskovali svou pověst, a 4 případy nebyly pro různé překážky nakonec projednány.²¹⁵ Dalších 91 osob bylo shledáno nevinnými či se dopustily pouze nepatrných provinění, a jejich spisy tak nepostoupily k nalézacím senátům. Zbýlých 22 případů patřilo pracovníkům německé národnosti, u nichž DR plnila pouze funkci pomocnou, jelikož jejich chování nebylo považováno za jednání proti národní cti, nýbrž za činy kriminální²¹⁶ – DR tedy prováděla pouze šetření, jejichž výsledky pak předávala dalším orgánům. Vyšetřování začala 11. května 1945, tudíž ještě před oficiálním ustanovením DR, a probíhala s menšími přestávkami téměř neustále až do listopadu 1945, poté již proběhla jen v několika málo dnech kvůli dílčím případům. Podle oficiálních údajů bylo vyslechnuto přibližně 1 000 osob.

²¹¹ Dopis disciplinární rady pro JUDr. Vladimíra Krejčího. Praha 9. července 1946. NFA, fond SČFP, sign. R4/BII/1P/6K.

²¹² Informujeme veřejnost. Vysvětlení k výsledkům očisty ve filmovém oboru. *Filmová práce* 2, 1946, č. 6 (9. 2.), s. 1.

²¹³ Ty však nejsou v některých datech kompletní, neboť byly vydány ještě před definitivním koncem činnosti DR. V číselných údajích o počtu odsouzených vycházíme z pozdější zprávy – viz Informujeme veřejnost. Vysvětlení k výsledkům očisty ve filmovém oboru. *Filmová práce* 2, 1946, č. 6 (9. 2.), s. 1.; informace o dalších podrobnostech byly uvedeny v prvním přehledu – viz JUDr. František Klíma, Disciplinární rada končí. *Filmová práce* 1, 1945, č. 26 (15. 12.), s. 2.

²¹⁴ Konkrétně v roce 1945: 8. 6., 13. 6., 21. 6., 28. 6., 4. 7., 7. 7., 12. 7., 16. 7., 26. 7., 27. 7., 2. 8., 3. 8., 8. 8., 27. 9., 2. 10., 3. 10., 4. 10., 5. 10., 9. 10., 10. 10., 11. 10., 12. 10., 17. 10., 15. 11., 19. 11., 21. 11., 28. 11., 6. 12., 17. 12.; a v roce 1946: 21. 1.

²¹⁵ Nejčastěji proto, že spisy byly postoupeny státním orgánům dříve, než došlo k jednání.

²¹⁶ Mezi nimi byli např. Wilhelm Söhnel, Bohumil (Gottlieb) Smola, ředitel Prag-filmu Josef Hein nebo herečka Zdeňka Kavková-Innemannová.

Revisní komise pak v druhé instanci filmové očisty odsoudila 30 pracovníků na doživotí, 18 do odvolání a 8 omilostnila k určitému datu.

DR oficiálně ukončila svou činnost k 31. prosinci 1945, dále se zavázala projednat pouze několik málo případů, jež do té doby nebudou ukončeny, a případně provést obnovená řízení. Navazujícím kontrolním orgánem se stala revisní komise, působící ovšem částečně současně s DR. V únoru 1946 si pak Zemský odbor bezpečnosti vyžádal všechny spisy DR spolu s dokumenty z očisty novinářů, spisovatelů a divadelníků k přezkoumání podle retribučních dekretů a některé z případů trestním orgánům opravdu postoupil.²¹⁷ Lidovému soudu bylo předáno 10 pracovníků, a jeden se dostal dokonce před Národní soud,²¹⁸ 69 dalších pak bylo souzeno trestními nalézacími komisemi podle tzv. malého dekretu. Tyto orgány mnohé filmové pracovníky obvinění z kolaborace zprostily, pravděpodobně na základě rozsáhlejšího a důkladnějšího vyšetřování a zřejmě také díky menšímu vlivu ze strany funkcionářů zestátněné kinematografie. Tato omilostnění (např. herce Vlasty Buriana) vyvolávala všeobecné pobouření, a DR proto mnohokrát upozorňovala na fakt, že rozhodnutí národních výborů nemohou její rozsudky zvrátit. Vliv na závěry DR měla pouze odsuzující rozhodnutí ve smyslu „reformatio in peius“, tzn. změny k horšímu.²¹⁹ Pokud byl odsouzený filmový pracovník některým soudním orgánem osvobozen, na výsledku DR se to neodrazilo, pokud však byl někdo DR omilostněn, ale retribuční soud jej uznal vinným, měnil se rozsudek DR a RK na doživotní vyloučení.²²⁰ Veřejnost uklidňoval i ministr Václav Kopecký, který tvrdil, že skrze provedenou očistu „*znárodněný čs. film má již svoji morální čistotu a ideovou výši*“ a rovněž nepřipouštěl dopady retribučních řízení na filmový obor: „*Jestliže se kompromitovaní filmoví pracovníci jako např. Vlasta Burian, Adina Mandlová a podobní dočkávají při groteskním řízení komise o národní cti omilostnění, tak to nic nemění na odmítavém poměru našeho filmu k takovým lidem. Řekli jsme již v tisku: Na plátno kin se*

²¹⁷ Zemský odbor bezpečnosti přezkoumá výsledky disciplinárního řízení. *Filmová práce* 2, 1946, č. 7 (16. 2.), s. 2.

²¹⁸ Jmenovitě byli MLS souzeni herci Lída Baarová, Čeněk Schlögel a Karel Postránecký, barytonista Pavel Ludíkar, majitelé kin Miloslav Hurt a Jana Lejnarová, kostymér Josef Průša a úředníci Vladimír Šimanovský a Rudolf Schilman a dramaturg Jaroslav Novák. Před Národní soud postoupil případ Jaroslava Burdy, majitele půjčovny a vydavatele antisemitského časopisu Vlajka. Viz Očistná akce ve filmu skončena. Provinilci budou potrestáni. *Filmová práce* 2, 1946, č. 15 (13. 4.), s. 2.

²¹⁹ Disciplinární rada Svazu českých filmových pracovníků oznamuje. *Filmová práce* 2, 1946, č. 30 (27. 7.), s. 2.

²²⁰ Tamtéž.

*kompromitovaní filmoví umělci nedostanou. A do ateliérů čs. filmu nikdy již puštění
nebudou.*²²¹

²²¹ Václav Kopecký, Znárodněný československý film před dalšími úkoly. *Filmová práce* 2, 1946, č. 33 (17. 8.), s. 1.; Kopecký však neříká úplnou pravdu, Adina Mandlová v době jeho projevu stále řízením procházela a nakonec byla uznána vinnou, pouze trest jí byl velmi zmírněn. Viz Složka Adiny Tůmové-Mandlové. AHMP, fond Malý dekret, sign. 36-591/2.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se pokusila zmapovat činnost disciplinární rady Svazu českých filmových pracovníků. Existence této komise byla pro vývoj poválečného československého filmu naprosto klíčová. Správy kinematografie se po osvobození ujali pracovníci, kteří vesměs působili ve strukturách protektorátního a mnohdy i prvorepublikového filmu a zároveň se podíleli na přípravách znárodnění kinematografie. Ideová změna ve vedení kinematografie tedy nastala ihned v revolučních dnech, nicméně potvrzena byla právě denunciačním řízením Svazu českých filmových pracovníků.

Zástupci disciplinární rady přezkoumali obrovské množství případů za velmi krátkou dobu, nutně tedy docházelo k nespravedlnostem a zkratkovitým rozhodnutím. Komise ale odsoudila i několik pravděpodobně opravdu přesvědčených kolaborantů, stejně jako si zachovala určitý nadhled, co se týče falešných obvinění, obzvláště mezi pracovníky ateliérů, úřadů či kin. Přesto však největší pozornost upírala na exponované osobnosti filmu, které se snažila z politických a ideových důvodů odstranit. K tomu zneužívala vágní definici kolaborantských činů popsanych v pokynech ÚRO pro veřejnou očistu a také absenci jakékoliv zaštiťující právní normy. S případy tak nakládala dle vlastních potřeb a záměrů. Záruku spravedlivého procesu rovněž popírala nejasná minulost jejich zástupců a jejich častá podjatost.

Je potřeba rozlišovat tuto revoluční očistu od retribučních soudů, přestože doposud byly obě instance skrze nedostatek dostupných informací mnohdy zaměňovány. Disciplinární rada se neopírala o žádná vládní nařízení ani právní podklad a především byla pod přímým tlakem filmových funkcionářů zasazujících se o zestátnění kinematografie. Ačkoliv podle retribučních dekretů bylo souzeno mnoho filmových pracovníků, na konečnou podobu poválečné kinematografie měla zásadní vliv především disciplinární rada, protože právě její rozsudky byly pro tehdejší činovníky rozhodující.

Skrze vyloučení předních filmových podnikatelů a funkcionářů se naplno otevřela cesta k centralizaci kinematografického aparátu a kvůli vyřazení mnohých známých herců se změnila i podoba filmového plátna. Prostor dostaly nové tváře, které nahradily ty původní i v některých již rozpracovaných filmech, a většina z nich přetrvala po několik dalších dekád. Většina v obraze „neviditelných“ pracovníků, od režisérů, kameramanů, scenáristů až po dělníky v ateliérech, však zůstala, ať už z politických důvodů, nebo kvůli potřebě odborníků, ale hlavně jejich odstoupení nikdo nepožadoval. Rovněž většina úřednických zaměstnanců bývalého ČMFÚ bez povšimnutí přešla do státního filmu. Z dostupných materiálů tak

můžeme vyvodit, že hlavní funkcí disciplinární rady byla práce na objednávku nového vedení kinematografie, radikálně se vymezujícího vůči minulým pořádkům.

Vzhledem k stále mnoha chybějícím dokumentům však nelze vynést nad disciplinární radou definitivní soud. Možnosti dalšího bádání v případě objevení chybějících spisů se stále nabízejí a mohou přinést ještě další překvapivé informace.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

BAPOZ – Baťovy pomocné závody

ČEFIS – Československá filmová společnost

ČMFÚ – Českomoravské filmové ústředí

ČNR – Česká národní rada

DR – Disciplinární rada Svazu českých filmových pracovníků

FIUS – Filmový umělecký sbor

KSČ – Komunistická strana Československa

MLS – Mimořádný lidový soud

ONV – Okresní národní výbor

RK – Revisní komise

SČFP – Svaz českých filmových pracovníků

SFP – Svaz filmových pracovníků

SSFP – Svaz slovenských filmových pracovníků

ÚRO – Ústřední rada odborů

ZR – Závodní rada

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Archivní fondy

ARCHIV HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY (AHMP)

fond Trestní komise vyšetřovací a nalézací ÚNV hl. m. Prahy, provádějící řízení dle dekretu pres. rep. č. 138/1945 Sb. o trestání některých provinění proti národní cti (Malý dekret)

NÁRODNÍ FILMOVÝ ARCHIV (NFA)

fond Českomoravské filmové ústředí (ČMFÚ)

fond Svaz českých filmových pracovníků (SČFP)

STÁTNÍ OBLASTNÍ ARCHIV (SOA)

fond Mimořádný lidový soud v Praze (MLS)

VŠEODBOROVÝ ARCHIV (VOA)

fond Ústřední rada odborů (ÚRO)

Dobová periodika

Filmová práce

Kulturní politika

Právo lidu

Radostná práce

Rudé právo

Svobodné noviny

Literatura

BEDNAŘÍK, Petr, *Arizace české kinematografie*. Praha: Nakladatelství Karolinum 2003.

BORÁK, Mečislav, *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945-1948)*. Ostrava: Tilia 1998.

ČERNÝ, Jindřich, *Osudy českého divadla po druhé světové válce: Divadlo a společnost 1945-1955*. Praha: Academia 2007.

- Český hraný film II. 1930 – 1945. Praha: Národní filmový archiv 1998.
- Český hraný film III. 1945 – 1960. Praha: Národní filmový archiv 2001.
- DAVID, Ivan, *Zrození předpisu ducha doby: Dlouhá legislativní cesta k vládnímu nařízení č. 72/1948 Sb., o zřízení a organizaci státního podniku „Československý státní film“*.
Bakalářská práce, Katedra filmových studií, FF UK, 2013.
- DVOŘÁKOVÁ, Tereza, Elmar Klos a zestátnění československé kinematografie. In: Lukeš, Jan (ed.), *Černobílý snář Elmara Klose*. Praha: NFA 2011, s. 51-67.
- DVOŘÁKOVÁ, Tereza, *Idea filmové komory. Českomoravské filmové ústředí a kontinuita centralizačních tendencí ve filmovém oboru 30. a 40. let*. Disertační práce, Katedra filmových studií, FF UK, 2011.
- DVOŘÁKOVÁ, Tereza, *Prag-Film (1941-1945). V průniku protektorátní a říšské kinematografie*. Diplomová práce, Katedra filmových studií, FF UK, 2002.
- FARNÍK, Jaromír – Radek Žitný, *Čeněk Šlégl. Dvě tváře herce, režiséra a scenáristy*.
Čečtice: BVD 2009.
- FROMMER, Benjamin, *Národní očiště: retribuce v poválečném Československu*. Praha: Academia 2010.
- HÁJEK, Jiří a kol., *Divadlo nové doby 1945-1948*. Praha: Panorama 1990.
- HAVEL, Václav Maria, *Mé vzpomínky*. Praha: NLN 1993.
- HAVELKA, Jiří, *Československé filmové hospodářství 1945-1946*. Praha: Čs. filmové nakladatelství 1947.
- HAVELKA, Jiří, *Kdo byl kdo v československém filmu před r. 1945*. [strojopis] Praha: ČSFÚ 1979.
- JECH, Karel – Karel Kaplan, *Dekrety prezidenta republiky 1940-1945: dokumenty*. Brno: Doplněk 2002.
- JUST, Vladimír, *Divadlo v totalitním systému. Příběh českého divadla (1945-1948) nejen v datech a souvislostech*. Praha: Academia 2010.
- JUST, Vladimír, *Věc: Vlasta Burian. Rehabilitace Krále komiků*. Praha: Rozmluvy 1991.
- KAPLAN, Karel, *Československo v poválečné Evropě*. Praha: Karolinum 2004.
- KAŠPAR, Lukáš, *Český hraný film a filmaři za protektorátu*. Praha: Libri 2007.
- KLIMEŠ, Ivan, *Ej, bogatýre Makoviči obrazotvorče... Z korespondence Martina Friče a Jaroslava Žáka*. Praha: NFA 2014.
- KLIMEŠ, Ivan, Národně obranné tendence v hraném filmu za protektorátu. *Illuminace* 1, 1989, č. 1, s. 53-75.
- KLOS, Elmar, Dovětek za tečkou. In: Lukeš, Jan (ed.), *Černobílý snář Elmara Klose*. Praha:

NFA 2011, s. 201-209.

- KMOCH, Pavel, *Provinění proti národní cti. „Malá retribuce“ v českých zemích a Trestní nalézací komise v Benešově u Prahy*. Praha: Academia: 2015.
- KNAPÍK, Jiří, *Kdo byl kdo v naší kulturní politice 1948-1953*. Praha: Libri 2002.
- KREJČA ml., Otomar, Případ Binovec. *Illuminace* 8, 1996, č. 4, s. 107-138.
- KUKLÍK, Jan a kol., *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde 2009.
- LOPOUR, Jaroslav, *Filmy soukromých výroben v zestátněné kinematografii. Roztočené a nedokončené protektorátní projekty a jejich osudy po roce 1945*. Diplomová práce, Ústav filmu a audiovizuální kultury, FF MU, 2015.
- LUKEŠ, Jan, *Diagnózy času. Český a slovenský poválečný film*. Praha: Slovart 2013.
- MANDLOVÁ, Adina, *Dneska už se tomu směju*. Praha: ČSFÚ 1977.
- MOTL, Stanislav, *Mraky nad Barrandovem*. Praha: Rybka Publishers 2008.
- POKORNÝ, Jiří, Odbory a znárodněný film. In: Klimeš, Ivan (ed.), *Filmový sborník historický 3*. Praha: Český filmový ústav 1992, s. 175-215.
- SZCZEPANIK, Petr, Úvod. Nová filmová historie, kulturní dějiny a archeologie médií. In: Petr Szczepanik (ed.), *Nová filmová historie*. Praha: Herrmann & synové 2004, s. 9-41.
- ŠÍMOVÁ, Eva, *Personální „očista“ na ústředních úřadech Československé republiky po roce 1945*. Diplomová práce, Katedra PVH a archivního studia, FF UK, 2013.
- ŠKVORECKÝ, Josef – Baarová, Lída, *Útěky*. Praha: Československý spisovatel 2009.
- WANATOWICZOVÁ, Krystyna, *Miloš Havel*. Praha: Knihovna Václava Havla, o.p.s. 2013.
- ŽITNÝ, Radek, *Herci a herečky před soudem*. Praha: Petrklíč 2014.
- ŽITNÝ, Radek, *Obžalovaná Adina Mandlová*. Praha: Petrklíč 2013.

Časopisecké články

- ELBL, Jindřich, Patnáct let filmové politiky 1933–1945. Jak byl znárodněn československý film. *Film a doba* 11, 1965, č. 7, s. 340–345.
- ELBL, Jindřich, Patnáct let filmové politiky 1933–1945 (II). Jak byl znárodněn československý film. *Film a doba* 11, 1965, č. 8, s. 396–399.
- ELBL, Jindřich, Patnáct let filmové politiky 1933–1945 (III). Jak byl znárodněn československý film. *Film a doba* 11, 1965, č. 9, s. 462–466.
- Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty (I). [Rozhovor s Františkem Pilátem a Elmarem Klosem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 2, s. 70–79.
- Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty II. [Rozhovor s Lubomírem

Linhartem a Otakarem Vávrou]. *Film a doba* 11, 1965, č. 3, s. 125–135.

Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty III. [Rozhovor s Emilem Sirotkem a Karlem Feixem]. *Film a doba* 11, 1965, č. 4, s. 180–188.

Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty IV. [Vzpomínky Vladimíra Kabelíka]. *Film a doba* 11, 1965, č. 5, s. 242–243.

Jak byl znárodněn československý film. Svědectví a dokumenty V. [Rozhovor s Jánem Fintorou]. *Film a doba* 11, 1965, č. 12, s. 620–624.

Internetové zdroje

CEBE, Jan: Poválečná očista v rámci Svazu českých novinářů. *Mediální studia* 3, 2012, č. 1, s. 17-44. Dostupný na WWW:

<https://medialnistudia.files.wordpress.com/2013/01/ms_2012_1_stat2.pdf> [cit. 1. 7. 2015].

KŘEŠŤAN, Jiří: Srdce Václava Talicha se ztratilo. K problému válečné očisty (2. část).

Soudobé dějiny 16, 2009, č. 2-3, s. 243-275. Dostupný na WWW:

<http://www.usd.cas.cz/archiv_SD/sd_2_3_2009.pdf> [cit. 1. 7. 2015].

Dekret presidenta republiky č. 105/1945 Sb., o čistných komisích pro přezkoumání činnosti veřejných zaměstnanců. Dostupný na WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=1945&typeLaw=zakon&what=Rok&stranka=2>> [cit. 30. 6. 2015].

Dekret presidenta republiky č. 127/1945 Sb., o zřízení Akademie mužických umění v Praze. Dostupný na WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=1945&typeLaw=zakon&what=Rok&stranka=2>> [cit. 30. 6. 2015].

STŘECHOVÁ, Lucie: Inventář Film-Klub (1939-1956). Hradištko pod Medníkem: NFA 2008. Dostupný na WWW: <http://nfa.cz/wp-content/uploads/2014/12/Film-Klub.pdf> [cit. 16. 7. 2015].

Vláda Československé republiky: Program československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků přijatý 5. dubna 1945 v Košicích, tzv. Košický vládní program. Dostupný na WWW: <http://www.svedomi.cz/dokdoby/1945_kosvlpr.htm> [cit. 27. 6. 2015].

PŘÍLOHA 1.: POKYNY ÚRO PRO OČISTU VE VEŘEJNÝCH PODNICÍCH

Jak provádět očistu ve veřejných úřadech a podnicích

Veřejnozaměstnanecká složka Ústřední rady odborů vydává tyto pokyny pro závodní rady veřejných podniků, ústavů, úřadů, státních podniků a fondů státem spravovaných:

Závodní rady mohou zvoliti, kde je toho třeba, závodní vyšetřující komisi, která má za úkol zjistiti a zpracovati průkazní materiál; 1. O činnosti Němců v podniku v době okupace, zejména o jejich trestných činech proti svobodě, životě a majetku českých zaměstnanců, o jejich osobním obohacování na útraty podniku a na úkor českých zaměstnanců; 2. o prohřešení českých zaměstnanců v podniku proti národu zradou demokratických zásad Čs. republiky a kolaborantstvím. Sem spadají zejména tato provinění: a) přihlášen se k německé příslušnosti, okázalé zdravení německým pozdravem, udávání nebo pohrůžka udáním českých lidí u Němců nebo německých úřadů; b) politická spolupráce s okupanty, jako členství v organizacích: Svaz pro spolupráci Čechů s Němci, Vlajka, Liga proti bolševismu, dobrovolné členství v Kuratoriu pro výchovu mládeže, dále: propagace, obhajoba či vychvalování zásad nacismu, fašismu, antisemitismu a činů z nich vyplývajících, vychvalování, podpora nebo obhajoba projevů a politiky nacistů, fašistů a českých zrádců a chvála těchto osob, projevovaná radost při postupu nacistických vojsk; c) spolupráce s okupanty na poli hospodářském, přesahující svou prospěšností pro okupanty meze průměrného nařízeného výkonu. Sem spadá zejména: iniciativní a mimoslužební návrhy na zlepšení či zvýšení výroby, na zvýšení pracovních výkonů, iniciativní a nadslužební horlivost, činy a jednání ve prospěch okupantů, jejich uplácení, poskytování výhod ať v penězích či naturáliích, přijímání či usilování u okupantů a zrádců o mimořádné odměny, hodnosti či vyznamenání; d) společenský styk s okupanty (na honech, společenských večírcích a pod.).

Vyšetřující komise podá zprávy závodní radě, která o nich na schůzi podá zprávu zaměstnancům. Zpracovaný materiál odevzdá závodní rada soudům republiky. Údaje o všech proviněných musí býti podány písemně nebo protokolárně u vyšetřující komise. Závodní rada poskytuje v tomto ohledu zaměstnancům plnou ochranu. Kdo by se provinil proti těmto zásadám, dopouští se sabotáže národní práce.

Právo lidu 48, 1945, č. 11 (24. 5.), s. 1.

PŘÍLOHA 2.: SMĚRNICE PRO ŘÍZENÍ PŘED DISCIPLINÁRNÍ RADOU

Za účelem filmové očisty českého filmového oboru od osob, které během německé okupace anebo i před tím dopustily se jednání přičítících se národní cti českých filmových pracovníků (zejména jednání ve smyslu §§ 4 a 5 dekretu presidenta republiky ze dne 19. V. 45 o neplatnosti některých majetkově-právních jednání v době nesvobody, a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů (pokyny Ústřední rady odborů pro očistu ve veřejných úřadech a podnicích a pod.), zřizuje se disciplinární rada Svazu filmových pracovníků, v dalším zvaná disciplinární rada (d. r.).

I.

Sídlem d. r. jest sídlo Svazu filmových pracovníků, v dalším zvaném SFP.

II.

Nalézacím orgánem disciplinární rady jsou senáty. Senáty jsou buď sedmičlenné nebo tříčlenné.

Sedmičlenný senát skládá se z předsedy a 6 přisedících. Přisedícími jsou: zástupce filmové výroby, průmyslu, distribuce, tvůrčích pracovníků, Ústřední rady odborů a závodní rady n. v.

Tříčlenný senát skládá se z předsedy a 2 přisedících. Přisedícími jsou zástupci skupiny, k níž obviněný náleží, a zástupce Ústřední rady odborů.

Jednáním d. r. jest přítomen tajemník d. r., který musí býti práva znalý.

Předsedu, přisedící senátu d. r. a jejich náhradníky stanoví předseda SFP. Tento také stanoví tajemníka d. r. a jeho náhradníka.

Byl-li obviněný zaměstnancem býv. Českomoravského filmového ústředí nebo jeho funkcionářem, nesmí býti předseda senátu d. r. jmenován z řad bývalých zaměstnanců nebo funkcionářů býv. Českomoravského filmového ústředí.

Tříčlenný senát nalézá v těch případech, z nichž lze podle předběžného řízení usouditi, že jde o provinění rázu lehčího, nebo o případ jednoduchý.

III.

Tajemník d. r. na základě došlých podání, nebo z moci úřední připraví jednotlivé případy tak, aby mohly býti předmětem jednání před senátem d. r. O zahájení řízení rozhoduje předseda SFP na základě zprávy podané tajemníkem d. r. Za tímto účelem jest tajemník d. r. oprávněn provést předběžné vyšetřování.

Rozhodne-li předseda SFP o zahájení řízení, doručí se obviněnému obsílka tajemníkem vypracovaná a jím podepsaná. V této musí býti uveden čin za vinu kladený, místo, den a hodina jednání před senátem d. r., jakož i práva obviněného. Doručení obsílky obviněnému musí se státi nejméně 48 hodin před zahájením řízení.

IV.

Jednání před senátem d. r. řídí předseda. Toto jest neveřejné. Obviněný má právo přizvati si k jednání dva důvěrníky. Zastoupení obviněného jest vyloučeno. Týž musí býti jednání před senátem d. r. osobně přítomen. Nedostaví-li se bez důvodné omluvy, může býti řízení provedeno kontumačně.

Po skončení jednání rozhoduje o vině senát d. r. v neveřejné poradě. Po poradě dá předseda senátu d. r. hlasovati, při čemž sám se zdrží hlasování. V případě rovnosti hlasů rozhoduje mínění, ku kterému se předseda přikloní.

Tajemním d. r. je jako zapisovatel přítomen jednání před senátem, poradě senátu a hlasování.

Nemůže-li býti jednání před senátem d. r. skončeno, může předseda senátu d. r. řízení přerušiti a odročiti.

V.

Nález senátu může zníti na zastavení řízení v případě, že senát nabude přesvědčení, že obviněný se nedopustil jednání proti národní cti, z něhož byl obviněn, nebo které během řízení vyšlo najevo, nebo na vyloučení obviněného z jakékoliv činnosti ve filmovém oboru.

Shledá-li senát d. r., že skutečnosti, jež jsou základem obvinění samy o sobě nebo ve spojení s okolnostmi najevo vyšlými během jednání před senátem, zakládají příslušnost řádného nebo jiného soudu, vysloví dle okolností případu vyloučení obviněného z jakékoliv činnosti ve filmovém oboru a postoupí spisy příslušnému soudu nebo orgánu k dalšímu řízení.

Nález senátu d. r. vyhotoví tajemník d. r. a doručí jej obviněnému. Vyloučení obviněného ve všech případech vyhláší se s krátkým udáním důvodu v úředním listě SFP.

VI.

Mimořádné řízení.

1. a) Učiní-li veřejný úřad, veřejný úředník nebo orgán na podkladě vlastního služebního postřehu nebo výslovného doznání před ním učiněného oznámení disciplinární radě na filmového pracovníka pro jednání přičící se národní cti českých filmových pracovníků,

b) uznal-li Národní lidový soud nebo jiný na roveň postavený veřejný orgán filmového pracovníka vinným činností nebo činy, které se přičí národní cti českých pracovníků filmových,

c) zjistí-li disciplinární rada na podkladě listinných důkazů nebo na podkladě svědectví úředních nebo jiných na roveň postavených osob, že filmový pracovník se dopustil jednání, která jsou v rozporu s národní ctí českých filmových pracovníků,

může senát disciplinární rady, nemá-li pochybnosti o pravdivosti obvinění, v těchto případech k návrhu tajemníka d. r. naléhati na vyloučení obviněného z jakékoliv činnosti ve filmovém oboru bez předcházejícího řízení podle čl. III a IV těchto směrnic.

2. Tento nález, který budiž obviněnému doručen, obsahuje zejména:

a) jméno obviněného, věk, bydliště a zaměstnání,

b) výrok o vyloučení z jakékoliv činnosti ve filmovém oboru a krátké odůvodnění s udáním činu, pro který byl obviněný vyloučen,

c) poučení o opravném prostředku.

3. Obviněnému přísluší právo podati do 8 dnů od doručení nálezu odpor proti tomuto, a to buď písemně nebo do protokolu disciplinární rady.

Podá-li obviněný odpor, pozbývá nález platnosti a zavede se s obviněným řádné řízení podle ustanovení těchto směrnic.

VII.

Nelze-li obsílku (čl. III) nebo nález (čl. V a VI) doručiti do rukou obviněného, provede se náhradní doručení tím způsobem, že listina, která má být doručena, vyvěsí se na desce

disciplinární rady, která se nachází v budově Svazu filmových pracovníků. Po uplynutí 8 dnů ode dne vyvěšení považuje se doručení za vykonané.

VIII.

Proti nálezu senátu d. r. není opravných prostředků.

IX.

Řízení skončené zastavením nebo vyloučením, může být obnoveno z úřední moci nebo k návrhu, vyskytnou-li se takové nové skutečnosti či důkazní prostředky, které se zdají způsobilé k tomu, aby přivodily rozhodnutí podstatně se lišící od původního nálezu.

O povolení obnovy řízení, rozhoduje po zprávě tajemníka d. r. tříčlenný senát. V tomto senátu nesmí zasedati osoby, které se zúčastnily původního řízení. Předsedu senátu a členy jmenuje předseda SFP.

Povolení obnovy zrušuje dřívější nález a řízení se vrací do stavu před vydáním původního nálezu. Obnovené řízení provede se podle zásad těchto směrnic. Dojde-li v obnoveném řízení k jednání před senátem d. r. nesmí být jeho členy osoby, které se zúčastnily původního řízení.

Nepříznivé následky spojené s původním nálezem se až do nového rozhodnutí zrušují.

Filmová práce 1, 1945, č. 2 (4. 6.), s. 2.

Změna a doplnění směrnic pro řízení

S účinností od 19. X. 1945 mění se a doplňují směrnice pro řízení před disciplinární radou Svazu českých filmových pracovníků z 26. V. 1945 takto:

Čl. IX. odst. 2, mění se takto (celé znění):

O povolení obnovy řízení rozhoduje revisní komise disciplinární rady SČFP (čl. X).

Čl. X.

Případy, kdy bylo řízení skončeno zastavením nebo vyloučením, může senát disciplinární rady SČFP navrhnouti k revisnímu řízení v revisní komisi disciplinární rady SČFP. Této komisi přísluší také rozhodovati o povolení obnovy řízení ve smyslu čl. IX. odst. 2, směrnic pro řízení před disciplinární radou SČFP.

Čl. XI.

Rozhodnutí revisní komise jest konečné a není proti němu opravných prostředků.

Filmová práce 1, 1945, č. 22 (19. 10.), s. 2.

PŘÍLOHA 3.: TABULKA PŘÍPADŮ DISCIPLINÁRNÍ RADY SČFP

jméno	datum narození	povolání	obvinění	řízení DR	vyloučení	rozsudek RK	poznámky	č. spisu	složení senátu
Adolfová Barbora	29. 11. 1904	šatnářka Lucernafilmu	vyhrožování udáním	21. 6. 1945	ne	-		10/45	JUDr. Klíma; JUDr. Lang, Pícha, Hanuš, Kořínek, Hlaváč, Bernard
Antušková Irena	30. 4. 1923	episodistka	styky s Němci	ne	-	-		204/45	-
Atanaskovičová (Tanasco) Elena	25. 11. 1919	herečka a primabalerína	styky s Němci, působení v německém divadle	8. 6. 1945	ano	do odvolání	jugoslávská národnost, předána dalším orgánům	17/45	JUDr. Klíma; Hynek, J. Novák, Dušánek, Kořínek, Hlaváč, Bernard
Augustová Olga	23. 2. 1895	herečka	styky s Němci	ne	-	-		202/45	-
Babková (Baarová) Ludmila	7. 9. 1914	herečka	?	13. 6. 1945	ano	-	nepředána RK, spis šel státním orgánům	20/45	?
Babková (Janů) Zorka	9. 7. 1921	herečka	dle tisku měla hrát v německém filmu pod pseudonymem Irene Jan	21. 6. 1945	ne	-		47/45	-
Baborovská Alžběta	25. 9. 1903	episodistka	styky s Němci	ne	-	-		236/45	-
Bačkovský František	15. 1. 1906	nájemce kina Vlast v Praze	udání zaměstnankyně na úřadu práce	ne	-	-		93/45	-
Barášek Alois	21. 6. 1895	vedoucí kina Lucerna v Kamenných Žehrovičích	využití styku s Němci k získání kina	ne	-	-		206/45	-
Barášek Antonín	14. 1. 1920	expedient Ufý, vedoucí reklamního oddělení	nadslužební horlivost, vyhrožování zaměstnancům, sestra německé národnosti	26. 7. 1945/ 2. 10. 1945	ano	zamítnutí obnovy; na doživotí		94/45	JUDr. Klíma; Hynek, Pícha, Dušánek, Kořínek, Pištěk, Buben/ JUDr. Klíma; Lubina, Pícha, Košťál, Kořínek, Pištěk, Bernard
Bašuš Oldřich	18. 6. 1907	kinooperatér, vedoucí kina ve Veltrubech u Kolína	nadslužební horlivost, promítání německých filmů	?	?	?	pozdní případ, zřejmě rovnou předán dalším orgánům	277/46	?

Beneš Ota	29. 11. 1919	vrchní kinooperatér Ufy	nadslužební horlivost, podpora Němců natuřáliemi, vyhrožování udáním	4. 7. 1945/ 21. 11. 1945 (obnova)	ano (obnovou omilostněn)	-		9/45	JUDr. Klíma; Lubina, Hynek, Pícha, Dušánek, Hlaváč, Bernard/ Šlais; JUDr. Lang, Kořínek
Beneš Rudolf	7. 2. 1896	stavební mistr ateliérů Barrandov	nadslužební horlivost, asociální chování	2. 10. 1945	ne	-		208/45	JUDr. Klíma; Lubina, Kořínek, Košťál, Pícha, Pištěk, Bernard
Bergmannová Antonie	24. 11. 1911	episodistka	styky s Němci	ne	-	-		177/45	-
Bezručová Zdenka	?	herečka	?	?	?	?		131/45	?
Binovec Václav	12. 9. 1892	režisér	?	ano	ano	-	nepředán RK, spis šel státním orgánům	115/45	?
Bláha František	8. 8. 1884	předseda ČMFÚ	?	?	?	?		233/45	?
Blažek Jaroslav	3. 8. 1896	kameraman	?	ano	ano	omilostněn od 5. 5. 1946		114/45	?
Blažek Karel	?	zaměstnanec ateliérů	?	ano	ano	na doživotí		?	?
Böhm Vladimír	?	ředitel kina Alfa v Praze	?	?	?	?	pozdní případ, zřejmě rovnou předán dalším orgánům	274/46	?
Bonhardová Anna	6. 3. 1907	zaměstnankyně archivu	styk s Němci, dodávání informací Němcům	?	?	?		37/45	?
Borský Vladimír	2. 3. 1904	herec a režisér	?	?	?	?		126/45	?
Bourová Marie	6. 2. 1889	střihačka	účast na schůzích Vlajky, práce na protibolševickém filmu	8. 6. 1945/ 4. 7. 1945	ano	na doživotí	předána dalším orgánům	14/45	JUDr. Klíma; Hynek, Bernard, Kořínek, J. Novák, Dušánek, Hlaváč/ JUDr. Klíma; Lubina, Bernard, Hynek, Pícha, Dušánek, Hlaváč
Briksa Oldřich	?	kinooperatér	?	?	?	?		?	?

Brom Ladislav	16. 4. 1908	režisér	styky s Němci, účast na zabírání Barrandova, zdravení nacistickým pozdravem	ano	ano	na doživotí		226/45	?
Bronec Jiří	?	kameraman	?	?	?	?		133/45	?
Brož Vilém	23. 10. 1892	ředitel Lucernafilmu	nadslužební horlivost, styky s Němci, poskytování darů Němcům, asociální chování	12. 10. 1945	ne	-		171/45	Steklý; Lubina, Kořínek, Košťál, Waldhaus, Pištěk, Bernard
Brunner František	13. 1. 1906	úředník ateliérů na Barrandově – vedoucí oddělení pracovního nasazení	nadslužební horlivost, asociální chování	12. 10. 1945	ne	-		220/45	Ing. Slaviček; Lubina, Kořínek, Dušánek, Waldhaus, Pištěk, Bernard
Burda Josef	20. 12. 1893	půjčovatel filmů	vydávání Vlajky, využívání styků s Němci k hospodářskému obohacení	5. 10. 1945	ano	na doživotí	jako jediný byl souzen Národním soudem (27. 6. 1946 popraven)	214/45	JUDr. Klíma; Lubina, Kořínek, Košťál, Waldhaus, Pištěk, Bernard
Bureš Eduard	27. 1. 1897	ředitel půjčovny Lucernafilmu	styky s Němci	10. 10. 1945	ne	-		222/45	Ing. Slaviček; Lubina, Kořínek, Košťál, Waldhaus, Pištěk, Bernard
Burian Vlastimil	9. 4. 1891	herec	zdravení německým pozdravem, pořádání hostin pro Němce, návštěvy Film-Klubu, plánování germanizace české kultury, účast v rozhlasových skečích, hrdý na to, že se narodil v Liberci	13. 6. 1945	ano	do odvolání	postoupen MLS	21/45	JUDr. Klíma; JUDr. Lang, Hlaváč
Bušová Helena	21. 10. 1911	herečka	styky s Němci, zašantročení německého majetku	8. 8. 1945	ne	-		163/45	JUDr. Klíma; Lubina, Kořínek, Košťál, Waldhaus, Pištěk, Bernard
Bůžek Josef	24. 5. 1907	kameraman	?	?	?	?		213/45	?

Capicarová Jaroslava	6. 2. 1919	episodistka	styky s Němci	2. 10. 1945	ne	-		178/45	JUDr. Klíma; Lubina, Kořínek, Košťál, Pícha, Pištěk, Bernard
Cettl Miloš	2. 8. 1903	úředník ČMFÚ, autor propagačních filmů	styky s Němci, výroba německých propagačních filmů, vyznávání nacismu, vyznamenání Svatováclavskou orlicí	5. 10. 1945	ano	na doživotí		207/45	JUDr. Klíma; Lubina, Kořínek, Košťál, Waldhaus, Pištěk, Bernard
Císařovský Václav	11. 2. 1924	zaměstnanec oddělení kresleného filmu AFITu	styky s Němci, členství ve Vlajce	ano	ano	na doživotí		113/45	?
Čáp Fantišek	7. 12. 1913	režisér	styky s Němci, obhajování nacismu a fašismu a antisemitismu ve filmu Jan Cimburá	27. 7. 1945	ano	omilostněn od 1. 1. 1946		88/45	JUDr. Klíma; Hynek, Waldhaus, Dušánek, Pištěk, Buben, Kořínek
Čapek Jaroslav	?	vedoucí kina	?	?	?	?		?	?
Čapek Josef	?	vedoucí kina	?	ano	ne	-		?	?
Čechová Nataša	13. 11. 1905	účetní a sekretářka kina Central v Olomouci	spolupráce a Němci a jejich hospodářská podpora	4. 10. 1945/ 6. 12. 1945	ano	do odvolání		198/45	Steklý; Lubina, Kořínek, Pištěk, Waldhaus, Košťál, Bernard/ JUDr. Klíma; Těhle, Pícha, Struna, Kořínek, Kliment, Souček
Dillenz Richard	?	vedoucí ateliéru filmových triků AFIT	-	-	-	-	německá příslušnost - DR byl dle všeho pouze vyslýchán	XX	-
Drda Jan	4. 4. 1915	scenárista	?	?	ne	-	SČFP se přímo postavil proti jeho vyloučení	70/45	?
Drvota Antonín	4. 3. 1895	herec, scenárista, asistent režie	?	?	?	?		74/45	?
Dušek Jiří	?	filmový architekt	?	?	?	?		55/45	?

Dvořáček Rudolf	?	výrobce, režisér krátkých filmů	?	?	?	?		229/45	?
Dvořák F.	?	?	?	ano	ano	-	nepředán RK, spis šel státním orgánům	11/45	?
Elbl Jindřich	13. 4. 1902	scenárista a režisér krátkých filmů v Aktualitě	?	?	?	?		235/45	?
Feist Artur	?	právník, majitel výrobní a půjčovny Dafa-film	-	-	-	-	německá příslušnost - DR byl dle všeho pouze vyslýchán	VI	-
Fiala Alois	12. 9. 1901	ředitel Elektafilmu	?	?	?	?		172/45	?
Fiala Jindřich	3. 2. 1897	vedoucí filmové výroby	?	?	?	?		90/45	?
Frič Martin	29. 3. 1902	režisér, scenárista, herec	?	?	?	?		77/45	?
Fričová Marta	10. 12. 1914	herečka	?	?	?	?		63/45	?
Grmela Jan	29. 4. 1895	jazykový znalec a scenárista, ředitel Městské knihovny pražské	?	ano	ano	do odvolání		98/45	?
Guba Ludvík	17. 2. 1895	majitel Guba- filmu	-	-	-	-	německá příslušnost - DR byl dle všeho pouze vyslýchán	VII	-

Hájek Josef	11. 1. 1903	kinooperatér, účetní hotelu Friml	využívání styků s Němci k hospodářskému obohacení	15. 11. 1945	ne	-		258/45	Šlais; Kořínek, Hynek
Hamr Ladislav	24. 5. 1898	prokurista v Prag-filmu	?	?	?	?		164/45	?
Hamr Oldřich	9. 11. 1902	technický vedoucí ateliérů v Hostivaři	udávání zaměstnanců Němcům, asociální chování	8. 8. 1945	ne	-	vzdává se dobrovolně práce ve filmu	158/45	JUDr. Klíma; Lubina, Kořínek, Košťál, Waldhaus, Pištěk, Bernard
Hankovcová Věra	2. 8. 1919	kostýmní poradkyně	intimní styk se Söhnelem	8. 6. 1945	ano	zamítnutí obnovy; omilostně- na od 1. 1. 1946		6/45	JUDr. Klíma; Hynek, Bernard, Kořínek, J. Novák, Dušánek, Hlaváč
Hankovec Karel	8. 9. 1886	úředník ČMFÚ	styky se Söhnelem a Svitákem	ne	-	-		95/45	-
Hašler Zdeněk	30. 10. 1909	střihač a režisér	práce v německém filmu	ne	-	-		62/45	-
Havel Miloš	3. 11. 1899	majitel Lucernafilmu	využívání styků s Němci k hospodářskému obohacení, poskytování darů Němcům, pořádání hostin pro Němce, pomohl okupantům při útěku poskytnutím vozu	12. 10. 1945/ 17. 10. 1945	ano	-	nepředán RK, spis šel státním orgánům	111/45	Ing. Slavíček; Lubina, Pištěk, Hlaváč (dál ?)/ Klos; JUDr. Lang, Waldhaus, Košťál, Hynek, Průcha, Bernard
Havránek Bohumil	20. 12. 1907	kameraman	natočení filmu Od Tater k Azovskému moři, spolupráce s Němci	15. 11. 1945	ne	-	působil za války na Slovensku - odsouzen DR SSFP, česká DR nechtěla toto rozhodnutí respektovat (přihlásil se české DR sám)	259/45	Šlais; Hynek, Kořínek

Hein Josef	?	ředitel Prag-filmu	-	-	-	-	německá příslušnost - DR byl dle všeho pouze vyslýchán	VI	-
Hejna-Kostecký Josef	2. 7. 1904	kameraman - reportér	zdravení německým pozdravem, natáčení pro německou brannou moc, využívání styků s Němci	21. 6. 1945/ 3. 10. 1945	ne	-		86/45	JUDr. Klíma; JUDr. Lang, Kořínek, Pícha, Hanuš, Hlaváč, Bernard/ JUDr. Klíma; JUDr. Lang, Kořínek, Košťál, Waldhaus, Pištěk, Bernard
Helebrant Antonín	20. 4. 1908	vedoucí kina Friml v Ústí nad Orlicí	spolupráce s Němci, vyhrožování českým lidem	4. 10. 1945	ne	-		129/45	Steklý; Lubina, Kořínek, Waldhaus, Košťál, Pištěk, Bernard
Hemanová Bedřiška	3. 3. 1904	episodistka	styky s Němci, zásobování Němců potravinami	8. 8. 1945	ne	-		161/45	JUDr. Klíma; Hynek, Kořínek, Košťál, Waldhaus, Pištěk, Bernard
Heřman František	31. 10. 1906	vedoucí sokolského kina ve Štěchovicích	styky s Němci	ne	-	-		225/45	-
Hladíková Jiřina	26. 9. 1905	episodistka	styky s Němci	ano	ano	do odvolání		110/45	?
Hnízdilová Marie	?	provozovatel- ka putovního kina	?	?	?	?	pozdní případ, zřejmě rovnou předán dalším orgánům	273/46	?
Hodáčová- Gollová Nataša	27. 2. 1912	herečka	styky s Němci (především Söhnelem), poskytování darů Němcům, účinkování v německém filmu jako Ada Goll, účast na pitkách v Havlově vile	17. 12. 1945	ne	-		18/45	JUDr. Klíma; Těhle, Hubálková, Kliment, Hynek, Piševce, Pacák
Hofman Emil	18. 12. 1899	vedoucí kina v Tanvaldu	schvalování zabrání majetku České obce sokolské, vyhrožování zaměstnancům pracovním úřadem	ne	-	-		237/45	-

Holek Karel	12. 5. 1902	maskér	přezkoušení národnosti	ne	-	-		216/45	-
Holman Josef Alfréd	17. 4. 1901	režisér	styky s Němci, působení v německém filmu	ne/ 17. 12. 1945 (obnova)	-	povolena obnova	řízení zamítnuto, v obnoveném řízení osvobozen	26/45	JUDr. Klíma; Těhle, Hubálková, Kliment, Hynek, Pišvejc, Pacák
Hradilák Karel	26. 1. 1909	herec	?	21. 6. 1945	ano	omilostněn od 1. 1. 1946		?	?
Hrdlička Pavel	15. 5. 1911	kameraman	?	?	?	?		250/45	?
Hrušínský-Böhm Rudolf	17. 10. 1920	herec	styky s Němci, účast na pitkách v Havlově vile	ne	-	-		104/45	-
Huňka Václav	24. 4. 1910	asistent kamery	?	?	?	?		183/45	?
Hurt Antonín ml.	24. 5. 1904	provozovatel kina Excelsior v Berouně	podporování nacismu, vyhrožování zaměstnancům pracovním úřadem, vykořisťování zaměstnanců	26. 7. 1945	ne	-	předán sociální komisi	60/45	JUDr. Klíma; Hynek, Kořínek, Dušánek, Pícha, Pištěk, Buben
Hurt Antonín st.	24. 5. 1879	majitel kin v Praze a Berouně	obdarování Němců naturáliemi, obvinil manželku zaměstnance, že udala českého člověka gestapu	26. 7. 1945/ 3. 10. 1945	ne	-	předán sociální komisi	58/45	JUDr. Klíma; Hynek, Kořínek, Dušánek, Pícha, Pištěk, Buben/ Steklý; Lubina, Kořínek, Košťál, Waldhaus, Pištěk, Bernard
Hurt Miloslav	28. 8. 1905	provozovatel kina Radost v Praze	propagace nacismu, udávání gestapu	13. 6. 1945	ano	na doživotí	předán MLS	24/45	JUDr. Klíma; Hynek, JUDr. Lang
Husinec Milan	26. 10. 1919	filmový architekt	styky s Němci, snaha získat skrze tyto styky výhody	2. 10. 1945	ano	omilostněn od 17. 11. 1946		218/45	JUDr. Klíma; Lubina, Pištěk, Kořínek, Košťál, Pícha, Bernard
Hyka Karel	?	šofér Lucernafilmu	?	?	?	?		219/45	?

Innemannová-Kavková Zdeňka	9. 7. 1896	herečka	-	-	-	-	německá příslušnost - DR byla dle všeho pouze vyslýchán	XXII	-
Janeček Václav	13. 4. 1915	kinooperatér	udal za války majitelku kina, že hrála v období smutku za Reinharda Heydricha	28. 11. 1945	ne	-	musel slíbit, že nebude pracovat ve filmovém oboru	244/45	Šlais; Těhle, Kořínek
Janeček Vilém	20. 9. 1886	majitel cestovního kina Viluš	obviněný, protože zaměstnával svého syna Václava Janečka	ne	-	-		245/45	-
Jauris Josef	6. 1. 1897	tajemník IV. odborové skupiny filmových tvůrčích pracovníků	?	-	-	-	v červnu 1945 spáchal zřejmě pod tíhou obvinění sebevraždu	32/45	-
Jelínek Josef	11. 6. 1897	ředitel filmových továren v Radlicích	vyhrožování zaměstnancům, styky se Svitákem	2. 8. 1945/ 11. 10. 1945	ne	-	předán sociální komisi	123/45	JUDr. Klíma; Hynek, Kořínek, I. Novák, Waldhaus, Hlaváč, Buben/ Ing. Slaviček; Lubina, Kořínek, Košťál, Waldhaus, Pištěk, Bernard
Jerhot František	12. 8. 1897	vedoucí výroby	obdarovávání Němců naturáliemi, styky s Němci	4. 7. 1945	ne	-	musel slíbit, že nebude pracovat ve filmovém oboru	102/45	JUDr. Klíma; Hynek, Kořínek, Pícha, Dušánek, Hlaváč, Bernard
Jonáš Josef	25. 10. 1882	ředitel Kosmosfilmu	styky s Němci	11. 10. 1945	ne	-		231/45	Steklý; Lubina, Kořínek, Košťál, Wladhaus, Pištěk, Bernard
Kabátová Zita	27. 4. 1913	herečka	?	21. 6. 1945	ano	omilostněna od 1. 1. 1946		5/45	?
Kludská Barbora	?	vedoucí kina v Lounech	?	4. 10. 1945	ano	do odvolání		?	Steklý; Lubina, Kořínek, Košťál, Wladhaus, Pištěk, Bernard
Kňourek Karel	?	kontrolor vstupenek kina Ufa	?	ano	ne	-		83/45	-

Kohout Jaroslav	9. 12. 1904	herec	?	?	?	?		43/45	?
Kokeisl Josef	20. 11. 1894	režisér a kameraman	?	?	?	?		195/45	?
Kolář František	?	vedoucí kina	?	ano	ano	do odvolání		?	?
Kolbaba Zdeněk	?	filmový novinář	?	ano	ano	do odvolání		?	?
Kolda Ladislav	18. 2. 1903	vedoucí výroby krátkých filmů, ředitel zlínských laboratoří	?	ano	ne	-		71/45	?
Konečný František	?	vedoucí kina	?	ano	ano	na doživotí		217/45	?
Konstantin Karel	22. 11. 1903	autor námětů	?	?	?	?		48/45	?
Kotva Bedřich	?	filmový technik	?	ano	ano	na doživotí		230/45	?
Koutková Věra	22. 11. 1888	episodistka	využívání styků s Němci, aby mohla hrát ve filmu	ano	ano	na doživotí		109/45	?
Kozel Robert	?	vedoucí personálního oddělení a člen ZR Státní půjčovny filmů	?	?	?	?	pozdní případ, zřejmě rovnou předán dalším orgánům	276/45	?
Krejčík Jiří	26. 6. 1918	režisér krátkých filmů	?	ano	ne	-		78/45	?
Kreuzmann František	11. 10. 1895	herec	?	ne	-	-		56/45	-
Kšírová-Havliková Jarmila	29. 12. 1910	operní zpěvačka, herečka	?	8. 6. 1945	ano	omilostněna od 1. 1. 1946		19/45	?
Kubík Josef	18. 2. 1877	režisér, herec, scenárista	?	?	?	?		166/45	?

Lachman Josef	25. 7. 1906	výrobce krátkých filmů	?	?	?	?	pozdní případ, zřejmě rovnou předán dalším orgánům	275/45	?
Langer Bohumil	13. 3. 1888	episodista	využívání styků s Němci, aby mohl hrát ve filmu	ne	-	-		175/45	-
Lejnarová Jana	28. 12. 1911	majitelka kina Eso v Praze	intimní styky s Němcem, jehož prostřednictvím udávala české lidi a po válce jej ukrývala u sebe v bytě	21. 6. 1945	ano	na doživotí		72/45	JUDr. Klíma; Lubina, Kořínek, Pícha, Hanuš, Hlaváč, Bernard
Lorenc Adolf	?	kreslič titulků	?	ano	ano	na doživotí		96/45	?
Lorenc Vladimír	?	pomocník kameramana	?	ano	ano	do odvolání		101/45	?
Ludikar Pavel	3. 3. 1882	operní pěvec, herec	propagování německé kultury, oblíben německými funkcionáři, jmenován jimi profesorem německé konzervatoře v Solnohradě	13. 6. 1945	ano	do odvolání	předán MLS	22/45	JUDr. Klíma; JUDr. Lang, Hlaváč
Macháček Vladimír, JUDr.	10. 12. 1912	vedoucí kina Sport v Praze	vyhrožování zaměstnancům udáním	ne	-	-		137/45	-
Majer Vladimír	21. 2. 1894	herec	účinkování v německém filmu, zdravení německým pozdravem, členství v Zeleném hákovém kříži	21. 6. 1945	ano	na doživotí		44/45	?
Maleček Antonín	17. 10. 1886	provozovatel kina v Litovicích u Kladna	spolupráce s Němci, využití styků s Němci k vlastnímu prospěchu	27. 9. 1945	ne	-	slíbil, že nebude pracovat ve filmovém oboru	140/45	Klos; Lubina, Kořínek

Malý Bohumil	19. 1. 1877	instalatér, bývalý zaměstnanec kina	vychvalování nacismu a fašismu, vyhrožování udáním, nadávání kolegovi do „smradlavých židů“	ano	ne	-		8/45	?
Martin J. Viktor, JUDr.	31. 10. 1900	advokát, zmocněnec pro film při ministerstvu obchodu	?	?	?	?		256/45	?
Mašík Jiří	25. 5. 1907	vedoucí kina v Praze	zabral kino společně s Němcem	28. 11. 1945	ano	do odvolání		247/45	?
Mašková Věra	29. 12. 1919	úřednice ČMFÚ	styk s Němci, členství ve fašistických organizacích	ne	-	-		28/45	-
Mecera Alois	23. 7. 1898	filmový architekt	?	?	?	?		73/45	?
Michálková Isabela	11. 10. 1909	úřednice ČMFÚ	důvěrné styky se Svitákem, donášení na české lidi	21. 6. 1945	ano	do odvolání		35/45	Elbl; Lubina, Kořínek, Hanuš, Pícha, Buben, Hlaváč
Michlan Ján	29. 5. 1923	asistent filmové výroby v Guba-filmu	styky s Němci	2. 8. 1945	ne	-	projednáván i DR SSFP	91/45	JUDr. Klíma; Hynek, Kořínek, I. Novák, Waldhaus, Hlaváč, Buben
Mínichthaler Václav	5. 4. 1907	pomocník architekta	nadslužební horlivost, působení v německém filmu, udávání českých lidí	2. 8. 1945	ne	-	předán sociální komisi	122/45	JUDr. Klíma; Hynek, Kořínek, I. Novák, Waldhaus, Hlaváč, Buben
Moudrý František	26. 2. 1903	vedoucí Lido Bia v Praze	styky s Němci, nacistické smýšlení, členství ve Vlajce	ne	-	-		255/45	-
Mrkvička Josef, MUDr.	6. 2. 1899	závodní lékař Prag-filmu	asociální chování, zneužívání svého postavení vůči zaměstnancům	ne	-	-		200/45	-
Mudra Miroslav	20. 6. 1897	revisní úředník ČMFÚ	členství ve Vlajce, styky s Němci, udávání českých lidí	27. 9. 1945	ano	na doživotí		194/45	Klos; JUDr. Lang, Kořínek

Mudroch Otakar	7. 11.1889	bývalý provozovatel kina Veletrhy, zplnomocněnec pro kinematografy v ČMFÚ	národnostní nespolehlivost, asociální chování	27. 9. 1945/ 9. 10. 1945	ne	-	předán sociální komisi	167/45	Klos; JUDr. Lang, Kořínek/ Steklý; JUDr. Lang, Kořínek, Waldhaus, Košťál, Pištěk, Bernard
Musil Jan	15. 9. 1902	kinooperatér	jako jednatel odborového svazu kinooperatérů se obrátil na Němce Kögla	ne	-	-		148/45	-
Musil Vojtěch	?	úředník Guba-filmu	organizace Vlajky a Svatoplukových gard, nošení fašistické uniformy, hlasatel protičeské relace vídeňského rozhlasu, vyhrožování udáním	7. 7. 1945	ano	na doživotí	postoupen komisi pro vnitřní národní bezpečnost	116/45	JUDr. Klíma; Lubina, Hlaváč
Nádvorníková-Gabrielová Anna	9. 8. 1914	herečka	styky s Němci	ne	-	-		201/45	-
Nechvátalová Květa	24. 4. 1919	episodistka	styky s Němci, zásobování Němců naturáliemi	ano	ano	do odvolání		168/45	?
Němec Karel	24. 12. 1894	herec	asociální chování, poskytování lidí k dispozici úřadu práce	28. 11. 1945	ne	-	předán sociální komisi	263/45	JUDr. Klíma; Kořínek, Těhle
Nepeřený Jaroslav	6. 2. 1893	technický úředník Prag-filmu	vychvalování nacismu, německá výchova dětí, dožadoval se pomoci u ministra Moravce	28. 6. 1945	ano	na doživotí	postoupen komisi pro vnitřní národní bezpečnost	92/45	JUDr. Klíma; Kořínek, Pícha, Hanus, Hynek, Bernard, Hlaváč
Nikolská (Burinová) Jelizaveta	24. 10. 1904	herečka a tanečnice	styky s Němci, účinkování v SS-lazaretech	ano	ano	na doživotí		211/45	?

Novák Jaroslav	31. 12. 1887	dramaturg úřadu pro schvalování filmů (Filmprüfstelle)	členství ve fašistických organizacích, propagování nacismu, zdravení německým pozdravem, německá výchova dětí, snaha prosadit do filmu nacistickou ideologii, autor protičeské knihy Škola rozumu	7. 7. 1945	ano	na doživotí	postoupen komisi pro vnitřní národní bezpečnost	117/45	JUDr. Klíma; Lubina, Hlaváč
Olmer Stanislav	30. 9. 1900	předseda Českomoravské společnosti pro úzký film	po atentátu na Heydricha pronesl proslov hanobící atentátníky	2. 8. 1945/ 3. 10. 1945	ne	-		127/45	JUDr. Klíma; Hynek, Kořínek, I. Novák, Waldhaus, Hlaváč, Buben/ JUDr. Klíma; Kořínek, Lubina, Košťál, Waldhaus, Pištěk, Bernard
Oves Václav	?	provozovatel kina	?	ano	ne	-		42/45	?
Pánek Josef	?	kinooperatér	udával české lidi Němcům	ne	-	-		173/45	-
Papež Oldřich	30. 9. 1910	vedoucí produkce a zástupce ředitele Lucernafilmu	styky s Němci, obdarování Němců, obsazování milenky člena Gestapa Marie Novákové do filmu, přání Söhnelovi k narozeninám	12. 7. 1945	ano	zamítnutí obnovy; do odvolání/ omilostnění od 1. 9. 1946	postoupen komisi pro vnitřní národní bezpečnost/ po osvobození při řízení podle dekretu dosáhl omilostnění u RK	12/45	JUDr. Klíma; Hynek, Kořínek, Pícha, Dušánek, Hlaváč, Bernard
Pátková Anna	?	majitelka kina U Vejvodů v Praze	vyhrožování udáním úřadu práce, asociální chování	ne	-	-		223/45	-
Pavlík Josef	?	pomocník filmového rekvizitáře	?	ano	ne	-		41/45	?

Pečený Karel	5. 3. 1899	majitel a ředitel Aktuality	znamení německým pozdravem, členství ve fašistických organizacích, propagování nacismu, vyznamenání Svatováclavskou orlicí, nadslužební horlivost, poskytování darů Němcům, prohlásil, že než by žil pod ruským panstvím, raději se odstěhuje do Berlína	21. 6. 1945	ano	na dožití		76/45	JUDr. Klíma; Lubina, Kořínek, Pícha, Hanuš, Hlaváč, Bernard
Pěkný Prokop	23. 3. 1904	rekvizitář	působil v německém filmu, hospodářská podpora Němců, asociální chování	2. 10. 1945	ne	-	předán sociální komisi	170/45	JUDr. Klíma; Lubina, Kořínek, Pištěk, Bernard, Košťál, Pícha
Pelzerová Emma	1. 1. 1889	herečka	přihlášení k německé národnosti, styky s Němci	21. 6. 1945	ano	na dožití	postoupena komisi pro vnitřní národní bezpečnost	81/45	JUDr. Klíma; Lubina, Kořínek, Pícha, Hanuš, Hlaváč, Bernard
Peško Ferdinand	25. 4. 1912	vedoucí kina Edison v Olomouci	udávání zaměstnanců Němcům, styky s Němci, schvalování nacistického teroru	ne	-	-		271/46	-
Podrázský Vojtěch	?	nájemce bufetu v kině Mars v Praze	asociální chování	ne	-	-		124/45	-
Polák Arnošt	26. 10. 1886	ředitel a účetní kina Alfa v Praze	zdravení německým pozdravem, vychvalování nacismu	8. 6. 1945	ano	na dožití	předán MLS	4/45	JUDr. Klíma; Hynek, Buben, Kořínek, J. Novák, Dušánek, Hlaváč
Poledník Bedřich	?	vedoucí filmových laboratoří	?	ano	ne	-		?	?
Pospíšil Karel	20. 12. 1895	vedoucí kina v Nové Cerekvi	hanil bývalou republiku a londýnskou vládu	ne	-	-		267/45	-
Pospíšil Vladimír	19. 3. 1896	herec	členství ve Vlajce, podporování fašismu	5. 10. 1945	ano	na dožití		169/45	JUDr. Klíma; Lubina, Kořínek, Košťál, Wladhaus, Pištěk, Bernard

Postránecký Karel	7. 2. 1898	herec	členství ve fašistických organizacích, účinkování v rozhlasových skečích	8. 6. 1945	ano	na dožití		3/45	JUDr. Klíma; JUDr. Lang, Buben, Hynek, J. Novák, Dušánek, Hlaváč
Pošusta Vladimír	20. 3. 1905	vedoucí výroby a majitel filmové půjčovny ZDAR-film	styky s Němci, působení v německém filmu	9. 10. 1945	ne	-	slíbil, že nebude pracovat ve filmovém oboru	68/45	Steklý; Lubina, Kořínek, Pištěk, Waldhaus, Košťál, Bernard
Povolný Bohumil	28. 12. 1912	správce kina v Poříčí nad Sázavou	zřídil kino pomocí příslušníků SS	ne	-	-		272/46	-
Preusslerová Růžena	2. 2. 1902	vedoucí a účetní Lida Bia v Náchodě	styky s Němci, nadslužební horlivost, národní nespolehlivost, hospodářská podpora okupantů	2. 10. 1945	ne	-	slíbila, že nebude pracovat ve filmovém oboru	128/45	JUDr. Klíma; Lubina, Pištěk, Kořínek, Košťál, Pícha, Bernard
Procházka Antonín	3. 4. 1897	ředitel půjčovny Ufy	nadslužební horlivost, styky s Němci, zásobování Němců naturáliemi	28. 6. 1945/ 3. 10. 1945	ne	-		67/45	JUDr. Klíma; Lubina, Hynek, Pícha, Hanuš, Hlaváč, Bernard/ JUDr. Klíma; Lubina, Kořínek, Waldhaus, Košťál, Pištěk, Bernard
Procházková Anežka	?	provozovatelka kočovného kina	vyhrožování a nadávání českým lidem	ne	-	-		199/45	-
Prokop Jaroslav	19. 11. 1910	práce pro Filmový odbor pro kulturní školská představení	práce ve Svazu výrobců kulturních a propagačních filmů vedeném Němcem Gubou	ne	-	-		196/45	-
Průša Josef	?	šatnář Bavaria-filmu	udávání českých lidí	11. 10. 1945	ano	na dožití		228/45	Steklý; Lubina, Kořínek, Košťál, Waldhaus, Pištěk, Bernad
Rádl Otto, JUDr.	14. 4. 1902	filmový novinář a scenárista	?	?	?	?		261/45	?

Rathauský Alois, JUDr.	29. 2. 1892	přednosta filmového oddělení Ministerstva obchodu, průmyslu a živností, bývalý předseda filmové cenzury	styk s Němci, povýšení během okupace, národní nespolehlivost	21. 1. 1946	ano	?	DR navrhla RK doživotí, rozsudek RK není jasný, podle <i>Filmové práce</i> nešel případ před RK, ale byl předán státním orgánům	253/45	Šlais; Hynek, Dušanek
Reber Robert	?	správce kina Louvre v Praze	udávání českých lidí, vydával se za Němce	ne	-	-		152/45	-
Rejmont Oldřich	2. 11. 1910	provozovatel kina Kolár v Polici nad Metují	získal oprávnění k provozu kina s pomocí Němců	ne	-	-		246/45	-
Rendla Václav	?	dozor nad válečným totálním nasazením filmových tvůrčích pacovníků	?	?	?	?		157/45	?
Rogoz Zvonimír	10. 10. 1887	herec	?	ne	-	-		53/45	-
Roja Josef	28. 12. 1873	účetní divadla a kina Vlasty Buriana	členství ve Vlajce, styky s Němci	ne	-	-		251/45	-
Roland František	22. 1. 1888	herec	hrál židovského krčmáře v Janu Cimburovi	ne	-	-		89/45	-
Roth Jan	10. 11. 1899	kameraman	?	?	?	?		164/45	?
Roznětínský Fantišek, Ing.	2. 6. 1908	technický referent ČMFÚ	?	?	?	?		159/45	?
Rubík Otto	21. 5. 1898	herec	styky s Němci	ne	-	-		203/45	-

Rumler Miroslav	28. 10. 1910	filmový referent ministerstva obchodu, referent filmové výroby a později obchodu v ČMFÚ	-	-	-	-	výslech veden pravděpodobně pouze interně, řízení DR zřejmě neproběhlo	160/45	-
Rychlík Josef, JUDr.	?	právní zástupce Miloše Havla	?	-	-	-	v červenci 1945 byl za záhadných okolností zavražděn, tudíž řízení DR neproběhlo	106/45	-
Sádek František, JUDr.	23. 10. 1913	režisér krátkých filmů	asistent německého režiséra Antona	19. 11. 1945	ne	-		134/45	JUDr. Klíma; Hynek, Kořínek, Rous, Pícha, Pacák, Hubálková
Sent Walter	30. 7. 1910	režisér krátkých filmů	?	?	?	?		240/45	?
Schilman Rudolf	19. 3. 1902	obchodvedoucí kina Svoboda v Roztokách, pracovník Filmtreuhändstelle a ČMFÚ	nadslužební horlivost, hospodářská spolupráce s okupanty, účast na odnímání oprávnění českým provozovatelům kin	11. 10. 1945	ne	-	osvobozen pro nedostatek důkazů, DR ale před ním stále varuje	232/45	Steklý; Lubina, Kořínek, Waldhaus, Košťál, Pištěk, Bernard
Schlögel Čeněk	30. 10. 1899	herec a režisér	zdravení německým pozdravem, členství ve Vlajce, účinkování v rozhlasových skečích, styk s Němci, vyznamenání Svatováclavskou orlicí	8. 6. 1945	ano	na doživotí		2/45	JUDr. Klíma; JUDr. Lang, Buben, J. Novák, Hynek, Dušánek, Průcha
Schott Karel	?	herec	?	ano	ano	na doživotí		154/45	?
Schránil Raoul	24. 3. 1910	herec	?	?	?	?		118/45	?

Schwab Richard	5. 1. 1877	provozovatel kina	styk s Němci, nošení hákového kříže	?	?	?		174/45	?
Sinnreich Jan	27. 12. 1900	vedoucí výroby Elektafilmů, vedoucí produkce Prag-filmu	?	?	?	?		227/45	?
Slavínský Vladimír (Otakar Piterman)	26. 9. 1890	režisér	styky s Němci, působení v německé produkci	4. 7. 1945	ne	-		79/45	JUDr. Klíma; Lubina, Hynek, Pícha, Dušánek, Hlaváč, Bernard
Smola Gottlieb (Bohumil)	30. 4. 1892	úředník pro schvalování filmů v ČMFÚ	-	-	-	-	německá příslušnost - DR byl dle všeho pouze vyslýchán	III	-
Söhnel Wilhelm, JUDr.	25. 11. 1909	vedoucí Spojovacího úřadu říšského protektora u ČMFÚ	-	-	-	-	německá příslušnost - DR byl dle všeho pouze vyslýchán	XI	-
Srnka Jiří	19. 8. 1907	hudební skladatel	práce pro německý film pod jménem Sirkkr	ne	-	-	k řízení se přihlásil sám, SČFP se přímo postavil proti jeho vyloučení	69/45	-
Stichenwirth Jiří	9. 7. 1918	asistent filmové výroby, režisér krátkých filmů	členství ve Vlajce, nacistické názory, asociální chování	19. 11. 1945	ano	do odvolání		252/45	JUDr. Klíma; Hynek, Kořínek, Rous, Pícha, Pacák, Hubálková
Straka Oldřich	20. 6. 1899	provozovatel kina Zdar ve Zbraslavi	členství ve Svazu pro spolupráci s Němci	4. 10. 1945	ne	-		209/45	Steklý; Lubina, Kořínek, Pištěk, Košťál, Waldhaus, Bernard
Střecha Josef	3. 11. 1907	kameraman	práce v německém filmu pod jménem Strecher	3. 8. 1945	ne	-		40/45	JUDr. Klíma; Hynek, Kořínek, I. Novák, Waldhaus, Pištěk, Buben

Suchánek Karel	23. 1. 1902	pomocný maskér	zásobování Němců naturalielemi	2. 8. 1945	ne	-		87/45	JUDr. Klíma; Hynek, Kořínek, I. Novák, Waldhaus, Hlaváč, Buben
Suchoručko-Chosslovský Boris	2. 4. 1893	půjčovatel filmů	asociální chování, nacistické smýšlení, antikomunistické smýšlení, hanění SSSR	19. 11. 1945	ano	na doživotí		254/45	JUDr. Klíma; Hynek, Kořínek, Pícha, Rous, Pacák, Hubálková
Süsser Rudolf	13. 5. 1917	vedoucí kina Studio v Brně	styky s Němci, vyhrožování zaměstnancům udáním	?	?	?		257/45	?
Svára Jaroslav, JUDr.	8. 4. 1902	spisovatel, scenárista, překladatel titulků, advokát	spolupráce na německých filmech překládáním a namlouváním dialogů německých filmů	10. 10. 1945/ 17. 12. 1945 (obnova)	ano (obnovou omilostněn)	povolena obnova		105/45	Ing. Slaviček; Lubina, Pištěk, Kořínek, Košťál, Waldhaus, Bernard/ JUDr. Klíma; Těhle, Hubálková, Kliment, Hynek, Pišvejc, Pacák
Sviták Jan	23. 12. 1893	režisér, vedoucí Dozorčí úřadovny v ČMFÚ a vedoucí správního oddělení Prag-filmu.	-	-	-	-	byl zabit v květnu 1945, vlastní složka zřejmě kvůli svědectvím o jeho osobě	107/45	-
Svoboda František	9. 1. 1912	kinooperatér	zdravení německým pozdravem, vychvalování nacismu	8. 8. 1945	ne	-		103/45	JUDr. Klíma; Lubina, Kořínek, Košťál, Waldhaus, Pištěk, Bernard
Sýkora Václav	?	ředitel kina v Pardubicích	styky s Němci	4. 10. 1945	ne	-		188/45	Steklý; Kořínek, Waldhaus, Košťál, Pištěk, Lubina, Bernard
Synek Emil, JUDr.	7. 9. 1903	scenárista	?	?	?	?		80/45	?
Šilvachová Marie	14. 8. 1912	episodistka	intimní a společenské styky s Němci	3. 8. 1945	ne	-	slíbila, že nebude pracovat ve filmovém oboru	149/45	JUDr. Klíma; Hynek, Kořínek, I. Novák, Waldhaus, Pištěk, Buben
Šimonovský Vladimír	21. 2. 1909	úředník Kosmos-filmu	členství ve Vlajce, proněmecké názory, styky s Němci	2. 8. 1945	ano	na doživotí		143/45	JUDr. Klíma; Hynek, Kořínek, Waldhaus, I. Novák, Hlaváč, Buben

Šnajdr Otto	4. 11. 1917	asistent kamery, operní zpěvák	styky s Němci, dobrovolná práce v opeře v Salcburku a práce v německém filmu, vztah s Němkou	ne	-	-		269/45	-
Štrupp Václav	25. 9. 1897	asistent režie	?	?	?	?		147/45	?
Taraba Vilém	11. 7. 1903	zvukař	?	?	?	?		221/45	?
Tesař František	15. 10. 1899	vrchní osvětlovač ateliérů Hostivař	zavinění úrazu zaměstnance v ateliéru	ne	-	-		142/45	-
Tonner (Aksamit) Oskar	1. 6. 1920	zaměstnanec ČMFÚ	členství ve Vlajce	21. 6. 1945	ano	na doživotí		57/45	?
Topinková Marie	18. 10. 1900	vedoucí kina Elektra v Ostravě	udávání českých zaměstnanců	4. 10. 1945	ne	-	předána sociální komisi	197/45	Steklý; Lubina, Kořínek, Košťál, Waldhaus, Pištěk, Bernard
Továrek Jaroslav	20. 11. 1910	výrobce reklamních filmů	dobrovolně přijal zakázku od Ligy proti bolševismu	ne	-	-		21/45	-
Treml František (Franz)	?	majitel závodu s projektory a zvukovou technikou Zeise-Ikon	-	-	-	-	německá příslušnost - DR byl dle všeho pouze vyslýchán	II	-
Tůmová-Mandlová Adina	28. 1. 1910	herečka	důvěrné styky se Söhnelem a Herrmannem Glessgenem, účast na pitkách v Havlově vile, účinkování v německých filmech jako Lil Adina	13. 6. 1945	ano	do odvolání (na návrh Nezvala)		23/45	JUDr. Klíma; JUDr. Lang, Hlaváč
Veiter František	?	revisor ČMFÚ	vyhrožování Gestapem	ne	-	-		262/45	-
Velenská-Kreutzerová Emy	23. 2. 1897	herečka a zpěvačka	dříve německé národnosti, účast na německém večírku	8. 6. 1945	ne	-		15/45	JUDr. Klíma; Hynek, Bernard, Kořínek, J. Novák, Dušánek, Hlaváč

Venclík Antonín	7. 6. 1909	vedoucí kina v Prostějově	styky s Němci, zašantročení německého majetku	ne	-	-		27/45	-
Veselý Josef	6. 8. 1896	dramaturg kina Beránek v Praze	přijímání úplatku od německé firmy, měl německého společníka	ne	-	-		224/45	-
Veverka Bedřich	8. 10. 1894	herec	členství ve Vlajce, styky s Němci (Söhnelem), pitky s Němci	8. 6. 1945	ano	omilostněn od 1. 1. 1946		1/45	JUDr. Klíma; Lubina, Buben, Hynek, J. Novák, Dušánek, Průcha
Viplerová Marie	25. 3. 1890	majitelka kina Žižkov v Praze	vyhrožování zaměstnancům udáním, bránění počeství reklamy při revoluci	ne	-	-		156/45	-
Vistein Václav	7. 8. 1895	elektromontér a osvětlovač v Hostivaři a na Barrandově	surové chování k dělníkům	ne	-	-		150/45	-
Vítová-Rádlová Hana	24. 1. 1914	herečka	účinkování v německém filmu jako Hana Witt, vyžadování speciálního příplatku za naučení němčiny	27. 7. 1945	ne	-		50/45	JUDr. Klíma; Hynek, Kořínek, Waldhaus, Dušánek, Pištěk, Buben
Vlček	?	?	?	?	?	?		65/45	?
Vobr Bohumil	18. 9. 1910	kinooperatér v síni ČMFÚ	přisluhování Němců, podezření na spojení se zatčením Václava Nejedlého	ne	-	-		33/45	-
Vobr Karel	27. 10. 1911	tajemník kina Apollo	vyhrožování pracovním úřadem a udávání českých lidí	ne	-	-		85/45	-
Votruba	?	?	?	?	?	?		120/45	?

Wágner Miroslav	2. 9. 1900	kameraman, majitel Zenitfilmu	účast na filmování vypálení Lidic, styky s Němci, zdravení německým pozdravem, spolupráce s Němci ve filmovém oboru, nadávání českým lidem	2. 10. 1945	ano	na doživotí	bylo mu slíbeno odstupňování trestu, ale DR pak RK navrhla doživotní vyloučení	97/45	JUDr. Klíma; Lubina, Kořínek, Pícha, Košťál, Pištěk, Bernard
Wasserbauer Otto	26. 9. 1905	vedoucí účetny správy státních kin v Brně, dříve vedoucí kina Kapitol v Olomouci	zdravení německým pozdravem, nadslužební horlivost, styky s Němci	4. 10. 1945	ne	-	v březnu 1946 zavedeno nové řízení, zrušeno, když se přišlo na to, že jedním řízením již prošel	185/45 a 185/46	Steklý; Lubina, Kořínek, Waldhaus, Košťál, Pištěk, Bernard
Werner Josef	16. 9. 1900	ředitel kina Koruna v Praze	?	ano	ne	-		66/45	?
Zaltová Jiřina	20. 10. 1923	episodistka	důvěrné styky s Němci	4. 7. 1945	ano	do odvolání		100/45	JUDr. Klíma; Hynek, Kořínek, Dušánek, Pícha, Hlaváč, Bernard
Zavadil-Bráška Jaroslav	3. 4. 1880	vedoucí kina na Příkopě	vychvalování nacismu, urážení prezidenta Beneše	16. 7. 1945	ne	-		82/45	JUDr. Klíma; Hynek, Kořínek, Pícha, Dušánek, Hlaváč, Buben
Záveský František	30. 12. 1911	mistr stavby filmových ateliérů v Hostivaři	nadslužební horlivost, vyhrožování zaměstnancům udáním	ne	-	-		179/45	-
Zázvorka Jan	2. 5. 1915	filmový architekt	?	ano	ne	-		?	?
Zerzánek Rudolf	28. 4. 1903	vedoucí městských kin v Jihlavě	?	4. 10. 1945	ano	obnova povolena	k obnově zřejmě nedošlo kvůli předání dokumentů státním orgánům	39/45	?

